

Migratie in de voetbalwereld: een broedplaats voor discussies over nationale identiteit?
De Europese kampioenschappen, 1960-2016

Inhoudsopgave	
Introductie	pagina 4
Het onderzoek	pagina 5
Hoofdstuk 1: De literatuur en methoden	pagina 7
• 1.1: Perspectieven op burgerschap en staatsburgerschap	pagina 7
• 1.2: Perspectieven op nationale identiteit en de uitdagingen	pagina 9
• 1.3: Sport en nationale identiteit	pagina 11
• 1.4: De methode	pagina 14
Hoofdstuk 2: De opkomst van de Europese kampioenschappen	
en de omstrede nationaliteitsregels van de FIFA	pagina 14
• 2.1: Het ontstaan van de Europese kampioenschappen	pagina 14
• 2.2: De groei van de Europese kampioenschappen	pagina 15
• 2.3: De nationaliteitsregels van de FIFA	pagina 18
Hoofdstuk 3: Burgerschap en naturalisatie binnen Europa	pagina 21
• 3.1: Nederland	pagina 22
• 3.2: Het Verenigd Koninkrijk	pagina 24
• 3.3: Frankrijk	pagina 27
• 3.4: Denemarken	pagina 30
• 3.5: Duitsland	pagina 32
• 3.6: Zwitserland	pagina 35
Hoofdstuk 4: Voetballers met een migratieachtergrond	pagina 37
• 4.1: De cijfers op een Europese schaal	pagina 37
• 4.2: De Surinaamse invloeden in Oranje	pagina 39
• 4.3: Het Engelse elftal: gemêleerd maar niet gemigreerd	pagina 41
• 4.4: De Afrikaanse invloeden van <i>Les Bleus</i>	pagina 42
• 4.5: Het Deense elftal: weinig invloeden van buitenaf	pagina 44
• 4.6: De sporen uit het verleden blijven zichtbaar in <i>die Mannschaft</i>	pagina 45
• 4.7: De Balkan invloeden in het Zwitserse elftal	pagina 47
• 4.8: Wat zeggen de cijfers	pagina 48

Hoofdstuk 5: Maatschappelijke debatten over de identiteit van nationale voetbalelftallen	pagina 49
• 5.1: Het Franse elftal: geen wit, rood en blauw, maar ' <i>black, blanc, et beur!</i> '	pagina 49
• 5.2: Het Zwitserse elftal: een discussiepunt voor de rechtse politiek	pagina 52
• 5.3: Een Duitser bij succes, maar een immigrant bij verlies	pagina 55
• 5.4: Debatten over nationale identiteit	pagina 57
Conclusie	pagina 58
Bibliografie	Pagina 62

Introductie

Nationaliteit is een belangrijk onderwerp in de voetbalwereld. Zo heeft een speler de nationaliteit van een land nodig om de betreffende nationale selectie te mogen respresenteren. Wanneer geografische grenzen door de geschiedenis hetzelfde waren gebleven en mensen niet de behoefte hadden gevoeld om naar een ander land te migreren, zou het enorm duidelijk geweest zijn welke persoon welke nationaliteit zou hebben. Echter hebben er sinds de vorming van natiestaten de nodige veranderingen plaatsgevonden in de geografische grenzen en blijven mensen zeker niet altijd hun hele leven wonen in het land waar ze geboren zijn. Hetgeen er in de voetbalwereld voor zorgt dat er vragen ontstaan over welk nationale elftal een speler moet representeren.

Een voorbeeld van zo'n speler die uitkomt voor een ander land, dan het land waar hij geboren is, is Clarence Seedorf. Seedorf werd geboren op 1 april 1976 in Paramaribo, de hoofdstad van Suriname. Het land was op dat moment nog geen jaar onafhankelijk van Nederland en de inwoners hadden tot 1980 de tijd om hun Nederlandse nationaliteit te behouden door middel van migratie naar Nederland. Via deze regeling kwam Seedorf als klein jongetje naar Nederland. Hier vond hij al snel zijn draai en doorliep hij de jeugd van Ajax, de club waarvoor hij als 16-jarige zou debuteren.¹ Dit debuut was het begin van een succesvolle clubcarrière, waarin Seedorf als enige Nederlander tot de dag van vandaag vier maal de Europa Cup I won, de meest prestigieuze prijs in het club voetbal. Ondanks zijn succes bij verschillende Europese topclubs, werd Seedorf nooit volledig gewaardeerd en geaccepteerd in het Nederlands elftal.² Zo werd hij vaak uitgejoeld door het Nederlandse publiek. Ook bleek uit een peiling voor het EK van 2000 dat 81% van de Nederlandse bevolking hem buiten de nationale selectie voor het EK wilde laten.³

In dit onderzoek zullen spelers als Seedorf, die in een ander land geboren zijn dan het land waarvoor zij interlands spelen, spelers met een migratieachtergrond worden genoemd. Uit eerder onderzoek blijkt dat Seedorf geen uitzondering is en dat er door de geschiedenis heen veel meer spelers zijn die het nationale elftal representeren van een ander land, dan het land waar ze geboren zijn.⁴ Hoewel de keuzes van dergelijke spelers zo nu en dan voorbij komen in de publieke media, staat systematisch wetenschappelijk onderzoek hiernaar nog in de kinderschoenen. Hierdoor blijven voetballers met een migratieachtergrond voor velen misschien een onbegrepen groep, want wat betekent het voor een speler die niet in Nederland geboren is om in het Nederlands elftal te spelen?

¹ Simon Kuper, *Mannen van de bal. Portretten van de schelmen, genieën, artiesten en krachtpaters die het wereldtoneel van het voetbal domineren* (Amsterdam: Nieuw Amsterdam, 2014), 52.

² Kuper, *Mannen van de bal*, 54.

³ Ibid.

⁴ Gijs van Campenhout, et al. "Who Counts as a Migrant Footballer? A Critical Reflection and Alternative Approach to Migrant Football Players on National Teams at the World Cup, 1930–2018," *The International Journal of the History of Sport*, 1071-1090.

Het zingen van het volkslied en het dragen van de nationale kleuren van een land, zijn voor veel mensen namelijk belangrijke symbolen van nationale identiteit. Zo juicht men graag voor het nationale elftal, maar is een gemeenschappelijke identificatie factor met de spelers ook belangrijk. Zou men nog steeds juichen voor het nationale elftal wanneer hierin louter spelers spelen waarbij deze gemeenschappelijk identificatie factor ontbreekt? Een vraag die waarschijnlijk onbeantwoord blijft, tot het moment dat deze situatie zich daadwerkelijk voordoet.

Om toch meer inzichten in voetballers met een migratieachtergrond te geven, zal dit onderzoek zich richten op de kwantitatieve ontwikkelingen van voetballers met een migratieachtergrond door de geschiedenis van de Europese kampioenschappen (EK) voetbal, 1960 tot en met 2016. De nationale selecties van zes Europese landen, zullen worden geanalyseerd op aantallen spelers met een migratieachtergrond. De zes betreffende landen zijn Denemarken, Duitsland, Engeland, Frankrijk, Nederland en Zwitserland. De keuze voor deze landen is gebaseerd op twee factoren. De eerste factor is dat deze landen allemaal in dezelfde regio van Europa liggen, wat ertoe heeft geleid dat de landen economisch vergelijkbaar zijn en met dezelfde problemen omtrent arbeidsmigratie en de welvaartstaat kampen. De tweede factor is het koloniale verleden van de landen. Zo hebben Engeland, Frankrijk en Nederland een aanzienlijk koloniaal verleden. Dit geldt daarentegen niet voor Denemarken, Duitsland en Zwitserland, wat ervoor zorgt dat de invloed van een eventueel koloniaal verleden in balans is. Aan de hand van deze factoren is gekozen voor de zes landen met de meeste deelnames aan de Europese kampioenschappen.

Het onderzoek zal betrekking hebben op belangrijke thema's in de huidige maatschappij, zoals migratie, nationaliteit, burgerschap en nationale identiteit. Door een connectie te maken tussen deze thema's en sport, wordt het gemakkelijker om deze te onderzoeken, omdat sport ervoor zorgt dat hiervoor aandacht komt in de publieke media. Dit leidt ertoe dat ook de maatschappij een mening gaat vormen over dergelijke onderwerpen. Hierdoor zal in dit onderzoek worden gekeken naar het perspectief van de Fédération Internationale de Football Association (FIFA), de naties, de sporter en het publiek. Het uitlichten van deze verschillende perspectieven in combinatie met de kwantitatieve gegevens heeft als doel mensen een beter beeld geven van zowel de cijfers als het verhaal achter voetballers met een migratieachtergrond.

Het onderzoek

De hoofdvraag van dit onderzoek is: 'In hoeverre is het aantal spelers met een migratieachtergrond door de geschiedenis van de Europese Kampioenschappen (1960-2016) voetbal afgenomen, gelijk gebleven of toegenomen en welke factoren verklaren deze verandering?'. Mijn verwachting is dat dit aantal spelers door de jaren heen zal toenemen. Deze verwachting is gebaseerd op twee factoren. De eerste is het uiteenvallen van koloniale rijken, waardoor grote groepen post-koloniale migranten

migreerden naar hun voormalige kolonisator. De tweede factor is de groei in aantallen arbeidsmigranten, die op termijn naturaliseren en hierdoor een ander land kunnen vertegenwoordigen dan het land van geboorte.

Deze hoofdvraag zal beantwoord worden in vijf hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk betreft de historiografie, de concepten en de gebruikte methoden van dit onderzoek. De vier hoofdstukken die daarop volgen, bespreken ieder een deelvraag van het onderzoek.

De eerste deelvraag is: 'In hoeverre heeft een verandering plaatsgevonden binnen de nationaliteitsregels van de FIFA sinds het ontstaan van de Europese kampioenschappen voetbal in 1960?'. Dit hoofdstuk zal een inzicht geven in de manier waarop deze regels tot stand zijn gekomen, welke overwegingen de FIFA hierin moest maken en welke consequenties deze regels hadden voor voetballers met een migratieachtergrond. Het inzichtelijk maken hiervan is van belang voor het onderzoek, omdat veranderingen in de nationaliteitsregels van de FIFA gevolgen kunnen hebben voor de analyse van de kwantitatieve gegevens en daarmee het onderzoek zouden kunnen beïnvloeden.

De tweede deelvraag gaat in op de burgerschaps- en naturalisatieregels van de landen in dit onderzoek en luidt: 'In hoeverre heeft een verandering plaatsgevonden binnen de burgerschaps- en naturalisatieregels van de voor dit onderzoek geselecteerde landen, sinds het ontstaan van de Europese kampioenschappen voetbal?'. Een antwoord op deze vraag is een voorwaarde om de institutionele en juridische context, waarin de analyse van de kwantitatieve gegevens zal plaatsvinden, te schetsen. Deze vraag zal voor ieder van de zes landen individueel beantwoord worden.

De derde deelvraag gaat over spelers die het nationale elftal presenteren van een land waar ze niet geboren zijn. Deze vraag luidt: 'In hoeverre is het aantal spelers die international zijn van een land waarin ze niet geboren zijn afgenomen, gelijk gebleven of toegenomen gedurende de geschiedenis van de Europese kampioenschappen voetbal, 1960-2016, en welke factoren verklaren deze eventuele verandering?'. Een antwoord op deze vraag zal een inzicht geven in de rol die migratie speelt in de nationale elftallen van de landen in het onderzoek. De spelers die tot deze categorie behoren, zullen in dit onderzoek spelers met een migratieachtergrond worden genoemd.

De laatste deelvraag richt zich op de acceptatie van spelers met een migratieachtergrond. De vraag luidt: 'In hoeverre hebben voetballers met een migratieachtergrond geleid tot maatschappelijke debatten omtrent nationale identiteit?'. Zo zijn er de nodige maatschappelijke debatten omtrent de nationale identiteit van nationale selecties. Vragen zoals 'is het hebben van een migratieachtergrond de aanleiding voor maatschappelijke debatten in het internationale voetbal of spelen andere factoren hier een rol in?' en 'in hoeverre spelen de prestaties van de spelers hier een rol in?', zullen in dit laatste hoofdstuk worden beantwoord.

Hoofdstuk 1: De literatuur en methoden

De literatuur in deze scriptie kan opgedeeld worden in drie perspectieven. Het eerste perspectief betreft literatuur over burgerschap en staatsburgerschap. De vraag ‘wie is een burger en wat is een burger?’ staat centraal in dit perspectief. Hierdoor ligt de focus bij dit perspectief op de manieren waarop een persoon staatsburgerschap kan verkrijgen. Hierbij zijn begrippen zoals inclusie en exclusie van groot belang voor dit perspectief. Het tweede perspectief betreft literatuur over nationale identiteit. Centraal in dit perspectief staat de vraag ‘waar ligt de oorsprong van dit begrip en in hoeverre komt het begrip in het heden onder druk te staan door open grenzen en globalisering?’. Het derde perspectief gaat over de relatie tussen sport en nationaliteit. In dit perspectief zal de vraag ‘in hoeverre bestaan verschillende perspectieven op de relatie tussen sport en nationaliteit?’ worden beantwoord.

1.1: Perspectieven op burgerschap en staatsburgerschap

Over het algemeen zijn er drie manieren waarop een persoon in Europa het burgerschap van een land kan verkrijgen. De eerste hiervan is door geboorte op het grondgebied van het land, hetgeen ook wel *jus soli* wordt genoemd.⁵ De tweede manier van het verkrijgen van burgerschap is door middel van bloedverwantschap. In de academische literatuur wordt deze manier *jus sanguinis* genoemd.⁶ De derde manier waarop een persoon burgerschap kan verkrijgen is door middel van een bijdrage aan het land te leveren.⁷ Deze bijdrage wordt in de academische literatuur *jus nexi* genoemd, wat overeenkomt met burgerschap door middel van naturalisatie. Hierbij levert de persoon voor een bepaalde tijd een bijdrage aan het land, waarna de persoon in aanmerking komt voor het burgerschap van het land.

Aan de hand van deze drie methodes wordt duidelijk dat een persoon het burgerschap van meer dan één land kan hebben. Zo kan een persoon geboren worden in Nederland, waardoor hij het Nederlandse burgerschap krijgt op basis van *jus soli*. Wanneer zijn beide ouders de Duitse nationaliteit hebben, zal deze persoon ook in aanmerking komen voor Duits burgerschap op basis van *jus sanguinis*. In het bezit zijn van het burgerschap van meerdere landen wordt duaal burgerschap genoemd. Hetgeen in sommige landen toegestaan is en in andere landen niet. Dit zorgt er in de voetbalwereld voor dat een speler de keuze heeft voor welk nationale elftal hij zijn wedstrijden wilt spelen.

In de academische wereld zijn er twee wetenschappers die veel schrijven over duaal burgerschap, namelijk Thomas Faist en Peter Spiro. Duaal burgerschap is volgens Spiro een gevolg van de toenemende globalisatie. Er zijn echter staten die duaal burgerschap niet toestaan en stellen dat een persoon bij het verkrijgen van burgerschap van een land afstand moet doen van burgerschap van

⁵ Fredrick Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference* (New Jersey: Princeton University Press, 2018), 14.

⁶ Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 14.

⁷ Ibid.

een ander land. Spiro stelt dat dit onwenselijk is en dat duaal burgerschap een onderdeel is van de individuele autonomie en zelfbestuurswaarden van een mens, en daarom door iedere staat geaccepteerd zou moeten worden.⁸ Faist is minder positief over duaal burgerschap. Zo stelt hij dat duaal burgerschap een goede tijdelijke oplossing is voor de complexe situatie waarin we nu zitten, met open grenzen en een toenemende menselijke mobiliteit, maar dat het tevens ook laat zien hoe statisch, poreus en problematisch het huidige systeem is.⁹ Het huidige systeem waarin migranten in het ene land makkelijk de grens over kunnen en in het andere land niet welkom zijn. Een situatie waarin de welvaartsstaat averechts werkt in het helpen van de mensen die dit het meest nodig hebben, namelijk vluchtelingen. Om dit te veranderen oppert Faist een situatie waarin burgerschap op een post-nationale manier wordt behandeld, waardoor het niet meer zal focussen op nationale overeenkomsten en verschillen, maar op het welzijn van alle mensen.¹⁰

Begrippen die een zekere vorm van verbondenheid hebben met het verkrijgen van burgerschap, zijn dik en dun burgerschap. Dik en dun burgerschap zorgen ervoor dat burgerschap in het kader van deze scriptie een meetbare factor krijgt. Hiervoor zal gebruik worden gemaakt van de visie van Gijsbert Oonk, hoogleraar geschiedenis aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. In de visie van Oonk is dik burgerschap een vorm van burgerschap waarbij iemand een zo groot mogelijke connectie met het land heeft, oftewel wanneer geboorte in het land (*jus soli*), bloedverwantschap (*jus sanguinis*) en een bijdrage aan het land (*jus nexi*) samenkomen.¹¹ Dun burgerschap is als het ware het tegenovergestelde hiervan en is een vorm van burgerschap waarbij men vrijwel geen connectie met het betreffende land heeft.¹²

Nu het verkrijgen van burgerschap, duaal burgerschap en dik en dun burgerschap uitgewerkt zijn, is het zaak om een inzicht te geven van wat burgerschap precies inhoud. Burgerschap kan worden gezien als een sociaal contract tussen de burger en de staat. De invulling hiervan verschilt tussen de verschillende staten, maar kan terug geleid worden naar twee veelvoorkomende perspectieven op burgerschap, namelijk het libertijnse en communautaire perspectief. Amitai Etzioni, een bekend Amerikaanse socioloog, omschrijft de libertijnse visie op burgerschap als volgt: *'The libertarian approach to citizenship, in its purest form, views it as a status in a minimal state and accordingly limits what citizens' duties entail and the extent to which they are expected to participate in the state.'*¹³ Libertijns burgerschap geeft burgers het recht te stemmen en de verplichtingen om belasting te betalen en zich aan de regels te houden. Deze belasting en regels dienen in een libertijnse visie

⁸ Peter J. Spiro, "Dual citizenship as human right," *International Journal of Constitutional Law* No. 41 (2009): 25.

⁹ Thomas Faist, *Dual citizenship in Europe* (Hampshire: Ashgate Publishing, 2007), 196.

¹⁰ Faist, *Dual citizenship in Europe*, 197-199.

¹¹ Gijsbert Oonk, "Who are we actually cheering on?," 10.

¹² Oonk, "Who are we actually cheering on?," 10-11.

¹³ Amitai Etzioni, "Citizenship in a communitarian perspective," *Ethnicities* vol. 11 (2011): 344.

minimaal te zijn.¹⁴ In deze visie hebben de burgers en staat verplichtingen tegenover elkaar, maar niet tegenover andere burgers. In de communautaire visie ligt dit anders. Etzioni omschrijft de communautaire visie als volgt: 'A neo-communitarian concept of citizenship views citizens as both right-bearing individuals and as persons who must assume responsibilities toward each other and toward the community at large.'¹⁵ In deze visie hebben burgers ook een verantwoordelijkheid tegenover elkaar, waardoor immigranten bij naturalisatie niet alleen getest worden op basis van de kennis van de rechten en plichten tegenover de staat, maar ook op basis van een bereidbaarheid om verplichtingen tegenover anderen op zich te nemen, aldus Etzioni.¹⁶

Een alternatief op de huidige visies van burgerschap wordt geboden door David Cesarani. Waar de huidige opvattingen over burgerschap altijd uitgaan van een relatie tussen een individu en een staat, oftewel burgerschap op een nationale schaal, daar oppert Cesarani voor burgerschap op een Europese schaal. Hierdoor zullen verschillen tussen landen verdwijnen en lastige kwesties omtrent inclusie en exclusie op nationale schaal verleden tijd zijn, aldus Cesarani. Het gevolg hiervan zou het einde zijn van de maatschappelijke debatten over burgerschap, omdat inclusie en exclusie op een Europese schaal veel makkelijker te duiden zijn dan op een nationale schaal.¹⁷

1.2: Perspectieven op nationale identiteit en de uitdagingen

Het tweede perspectief gaat over nationale identiteit. In de literatuur over nationale identiteit is minder sprake van een debat dan bij de literatuur over burgerschap. Zo zijn verschillende wetenschappers het erover eens dat nationale identiteit een gevolg is van het proces van natievorming.¹⁸ Dit sluit onder andere aan bij ideeën van Eric Hobsbawm, die stelt dat de natie en nationaliteit in de achttiende en negentiende eeuw gecreëerd zijn, en dat de verbondenheid aan de natie en het bestaan van de natie alleen nog maar *a posteriori* verklaart kunnen worden.¹⁹ Dit betekent dat wij bewust zijn van het bestaan van de natie en de verbondenheid aan de natie, omdat wij het ervaren en leven in een wereld waar de natie een belangrijke rol speelt. Hobsbawm stelt echter dat de natie *a priori* niet meer te verklaren is. Hiervoor geeft hij het voorbeeld van een fictief persoon uit de ruimte. Wanneer de mensheid zou vergaan, maar de wereld verder nog volledig intact zou zijn en een persoon uit de ruimte hier zou landen en de archieven zou bestuderen, dan zou hij tot de conclusie komen dat de natie de laatste twee eeuwen een cruciale rol heeft gespeeld in de wereld. Maar hij zou

¹⁴ Etzioni, "Citizenship in a communitarian perspective," 344.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Ibid., 344-345.

¹⁷ David Cesarani, et al. *Citizenship, Nationality, and Migration in Europe* (Londen: Routledge, 1996), 24.

¹⁸ Maria Grever, Kees Ribbens. *Nationale identiteit en meervoudig verleden* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007), 11.

¹⁹ Eric Hobsbawm. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality* (Cambridge: Cambridge University Press, 1992), 9.

zonder ervaring van de 'natie' geen beeld kunnen vormen van wat deze natie precies betekent, oftewel de natie is *a priori* niet te vatten volgens Hobsbawm.²⁰

Desondanks wordt door academici toch getracht om een definitie of een beschrijving van de natie te geven. Benedict Anderson, beroemd Amerikaans antropoloog en politicoloog, is één van deze academici. Anderson omschrijft de natie als een ingebeelde gemeenschap, waarin mensen elkaar niet kennen, maar zich toch verbonden voelen met elkaar.²¹ Stuart Hall sluit zich aan bij deze visie en stelt dat het volledig begrijpelijk is dat mensen zich identificeren met de natie, omdat identiteit een onderdeel van discourse is. Daarom dient het geplaatst te worden in de historische en institutionele kaders waarin het ontstond. Dit historische en institutionele kader was altijd de natie, waardoor nationale identiteit een logisch gevolg was.²² Echter begint men zich sinds de toenemende Europese samenwerking meer en meer bewust te worden dat er meer is dan een nationale identiteit, aldus Brits historisch socioloog Anthony Smith. Zo zou een Europese identiteit niet per definitie het einde van een nationale identiteit betekenen.²³ Smith stelt hierover het volgende: '*If we accept a more voluntaristic and pluralistic conception and regard the nation as a rational association of common laws and culture within a defined territory, then the contradiction is minimized.*', oftewel het is volledig afhankelijk van onze blik op nationale identiteit of deze samen kan gaan met een Europese identiteit.²⁴

Europeanisering is niet de enige mogelijke bedreiging voor de nationale identiteit. Migratie is dit ook. Maria Grever en Kees Ribbens, historici aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, stellen dat een nationale gemeenschap niet kan functioneren zonder dat de mensen een verbondheid met elkaar voelen.²⁵ Volgens Grever en Ribbens is dit de belangrijkste reden waarom nationale overheden een inburgeringsbeleid hanteren waar de kennis van de taal, de cultuur en de geschiedenis van het land van groot belang zijn.²⁶ Echter moet hierbij de kanttekening worden geplaatst dat een nationale geschiedenis en cultuur ook gecreëerd zijn in het kader van natievorming. Hetgeen problematisch kan zijn bij migratie, omdat mensen uit andere landen een andere geschiedenis en cultuur kennen dan de Nederlandse. Dit heeft volgens Grever en Ribbens als gevolg dat een vaststaande nationale identiteit niet houdbaar is in tijden van migratie.²⁷

De vraag die hier logischerwijs uit volgt, is: 'Leven we vandaag de dag wel in tijden van massamigratie?'. Wereldwijd gezien is dit niet het geval. Volgens Hein de Haas, hoogleraar in migratie

²⁰ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780*, 8-9.

²¹ Benedict Anderson, *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*, 6.

²² Stuart Hall, "Introduction: Who Needs 'Identity'?", *Questions of Cultural Identity*, DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446221907.n1>.

²³ Anthony D. Smith, "National Identity and the Idea of European Unity," *International Affairs* Vol. 68.1 (1992): 56.

²⁴ Smith, "National Identity and the Idea of European Unity," 56.

²⁵ Grever, Ribbens. *Nationale identiteit en meervoudig verleden*, 11.

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.

en ontwikkeling aan de Universiteit van Maastricht, is het idee dat we vandaag de dag in tijden van *unprecedented migration* leven namelijk een mythe.²⁸ Zo stelt De Haas dat migratie als percentage van de wereldbevolking in de geschiedenis relatief gelijk blijft. Echter is wel een verschuiving te zien in de intercontinentale migratie sinds de Tweede Wereldoorlog. Het continent van bestemming is namelijk steeds vaker Europa, terwijl voor de Tweede Wereldoorlog voornamelijk Europeanen naar andere continenten migreerden.²⁹ Vanuit een eurocentrisch oogpunt is het daarom enigszins begrijpelijk dat wordt gesteld dat we leven in tijden van migratie. Daarnaast is het logische gevolg van het relatief gelijk blijven van migratie als percentage van de wereldbevolking, dat in absolute getallen migratie meegroeit met de bevolking en dus wel toeneemt.

De ontvangende staat is niet de enige partij waarvoor migratie een uitdaging kan zijn. Zo krijgen de migranten zelf ook te maken met uitdagingen, omdat zij meer dan eens worden gezien als niet gewenste minderheden, voornamelijk door de rechtse politiek en stemmers. Dit kan in sommige gevallen zelfs leiden tot vermeend racisme of discriminatie. Gezien het feit dat deze thema's in een aantal maatschappelijke debatten naar voren komen, dient het onderscheid tussen deze begrippen duidelijk te worden gemaakt. Bij racisme wordt de superioriteit van een ras ten opzichte van een ander ras benadrukt, hetgeen gelijk staat aan discriminatie op grond van ras.³⁰ Om deze definitie beter te begrijpen is het zaak om ook een definitie van discriminatie te geven. Volgens het Groot Woordenboek van de Nederlandse Taal, beter bekend als de Dikke van Dale, is deze definitie het ongeoorloofd onderscheid maken op grond van bepaalde aangeboren kenmerken, zoals ras, geslacht en seksuele geaardheid. ³¹Bij racisme gaat het dus altijd over onderscheid op basis van ras, terwijl dit bij discriminatie ook op basis van andere aangeboren kenmerken kan zijn. Om deze reden zal in dit onderzoek gebruik gemaakt worden van het begrip racisme.

1.3: Sport en nationale identiteit

Dezelfde uitdagingen voor de nationale identiteit komen ook in de sportwereld terug, omdat sporters vanzelfsprekend ook migreren. De sportbonden stellen hiervoor de nodige regels op om te voorkomen dat sport louter gedreven wordt door geld en het rijkste land de beste atleten kan kopen. Niet alleen voor de sportbonden zijn dit uitdagingen, maar ook voor de sporters. Zo hebben zowel de internationale voetbaltoernooien, zoals het Europees kampioenschap en het wereldkampioenschap, als de Olympische Spelen een opzet die gebaseerd is op de natie. Dit betekent dat de beste sporters

²⁸ Hein de Haas, "Zeven mythes over migratie," *Inaugurale rede* (2014).

²⁹ De Haas, , "Zeven mythes over migratie,"

³⁰ "Racisme," Woordenboek, Van Dale, Geraadpleegd op 25 Juni, 2020, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/racisme#.Xvh73CgzblU>.

³¹ "Discriminatie," Woordenboek, Van Dale, Geraadpleegd op 25 Juni, 2020, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/discriminatie#.Xvh83igzblU>.

van ieder land het internationaal tegen elkaar opnemen. Dit betekent echter niet dat de beste sporters ter wereld het tegen elkaar opnemen. Zo kunnen bepaalde landen zodanig veel goede atleten hebben, dat niet alle atleten naar de Olympische Spelen kunnen, louter door het feit dat zij niet goed genoeg zijn voor het team in het eigen land, terwijl zij voor andere landen wel naar de Olympische Spelen zouden kunnen. Enkele voorbeelden hiervan zijn basketballers uit de Verenigde Staten en langeafstandslopers uit Kenia. Enerzijds lijkt dit een oneerlijke situatie, omdat iemand louter op basis van zijn of haar nationaliteit de olympische droom moet opgeven. Anderzijds is het de vraag of iemand dusdanig goed in een specifieke sport was geworden zonder alle faciliteiten en de opleiding in het betreffende land.

Olympic citizenship zou hier een oplossing voor kunnen bieden. Bij *olympic citizenship* is burgerschap niet langer een relatie met de staat waar rechten en plichten op zowel politiek als maatschappelijk vlak bij horen, maar een contract tussen sporter en staat, waarbij verder geen politieke of maatschappelijke rechten horen. Het idee van *olympic citizenship* is dat de beste sporters daadwerkelijk tegen elkaar kunnen strijden op het hoogste toneel. Er zijn twee wetenschappers die zich veel bezighouden met *olympic citizenship*, namelijk Ayelet Shachar en Peter Spiro. Spiro is bijzonder positief over het idee van *olympic citizenship*. Zo stelt hij: '*The integrity of the Games would not be compromised by a move away from nationality-based eligibility.*'.³² Deze uitspraak ondersteunt hij door te stellen dat *olympic citizenship* zal zorgen voor meer competitie en dat mensen toch wel zullen blijven juichen voor sporters uit hun eigen land.³³ Dit verklaart hij door gebruik te maken van het idee van Benedict Anderson, waarin wordt gesteld dat door de ingebeelde overeenkomst van nationaliteit, waarin mensen juichen voor sporters met wie ze vermoedelijk nooit in contact zullen komen en geen verdere relatie hebben. Dit zal volgens Spiro niet ineens veranderen door het wegnemen van de op nationaliteit gebaseerde kwalificatie voor de Olympische Spelen.³⁴ Shachar is kritischer over *olympic citizenship*. Hij stelt dat het enerzijds ongelijkheid voorkomt, omdat de beste sporters tegen elkaar kunnen strijden, maar anderzijds ongelijkheid wordt gecreëerd, omdat sporters, naast de kans op een Olympische medaille, vaak nuttige kennis meenemen waar de *recruiting nation* voordelen van ondervindt.³⁵ Deze kennis kan bijvoorbeeld worden gebruikt voor het opleiden van jonge talenten. De keerzijde hiervan is, dat de *source country* heeft geïnvesteerd in een sporter en nooit zal kunnen profiteren van deze investeringen. Ze hebben als het ware geïnvesteerd in een sporter voor een ander land, in sommige gevallen zelfs de concurrent. Hoewel de gedachten van

³² Peter Spiro, "The End of Olympic Nationality," *Temple University Legal Studies* No. 2011-30 (2011): 16.

³³ Spiro, "The End of Olympic Nationality," 17.

³⁴ *Ibid.*, 17-18.

³⁵ Ayelet Shachar, "Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent," *Immigration and Nationality Law Review* 32 (2011): 557-558.

Shachal en Spiro zich richten op de Olympische Spelen en niet op internationale voetbaltoernooien, zou *olympic citizenship* ook een oplossing kunnen zijn voor de voetbalwereld.

Naast het theoretische concept van *olympic citizenship*, dat voortkomt uit de onderzoeken van Spiro en Shachar, zijn er ook wetenschappers die onderzoek doen naar de rol van migratie in de voetbalwereld.³⁶ Een van deze onderzoekers is Gijs van Campenhout. In zijn onderzoek *Who Counts as a Migrant Footballer? A Critical Reflection and Alternative Approach to Migrant Football Players on National Teams at the World Cup, 1930–2018.*, brengt hij de ontwikkelingen in aantallen voetbalspelers met een migratieachtergrond in kaart voor de wereldkampioenschappen van 1930 tot 2018. Hiervoor gebruikt Van Campenhout twee methodes, namelijk de *foreign-born* methode en de *context-nationality* methode.³⁷ Bij de *foreign-born* methode wordt een speler gekenmerkt als speler met een migratieachtergrond wanneer zijn geboorteland niet overeenkomt met het land waarvoor de speler zijn interlands speelt. Hierbij gelden de huidige geografische grenzen. Deze methode is in een historisch onderzoek in feite te simplistisch, omdat geen rekening wordt gehouden met nationaliteit, koloniale verhoudingen en veranderingen in geografische grenzen. Om deze reden gebruikt Van Campenhout als aanvulling op deze methode de *context-nationality* methode. Van Campenhout schrijft het volgende over deze methode: *‘Migratory data should be corrected for historical changes in international boundaries, colonial relationships between states and for nationality – especially in relation to bloodline connections – to improve this measurement. The principles of citizenship could be a useful tool for doing this, especially in the context of international football, where having citizenship of the country a footballer represents is mandatory and much data on the personal histories of footballers is quite easily available.’*³⁸ Uiteindelijk beschouwd Van Campenhout de *context-nationality* methode als de betere methode. Uit zijn onderzoek op een globale schaal blijkt dat ongeveer 10% van de spelers een migratieachtergrond heeft volgens de *foreign-born* methode en een ruime 3% volgens de *context-nationality* methode. Deze 3% sluit aan bij het gemiddelde wereldwijde migratiecijfer en laat zien dat migratie in de voetbalwereld niets nieuws is en correspondeert met de migratie van voetballers in het clubvoetbal.³⁹

³⁶ Joost Jansen, et al. “Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship?,” *Citizenship Studies* No. 22 (2018): 523-539, DOI: 10.1080/13621025.2018.1477921.

Gijs van Campenhout, et al. “Who Counts as a Migrant Footballer? A Critical Reflection and Alternative Approach to Migrant Football Players on National Teams at the World Cup, 1930–2018,” *The International Journal of the History of Sport.*, 1071-1090.

David Storey, “National allegiance and sporting citizenship: identity choices of ‘African’ footballers,” *Sport in Society* No. 23 (2020): 129-141.

³⁷ van Campenhout, et al. “Who Counts as a Migrant Footballer?,” 1072.

³⁸ *Ibid.*, 1072.

³⁹ *Ibid.*, 1083-1084.

1.4: De methode

Het onderzoek zal gebaseerd zijn op kwantitatieve gegevens. Deze gegevens zullen afkomstig zijn uit een database waarin specifieke data van alle spelers van de zes landen in dit onderzoek, die ooit deel hebben genomen aan een EK, zijn verzameld. In de database zijn de volgende gegevens van de spelers terug te vinden: de naam, het land waarvoor ze interlands spelen, de geboortedatum, het geboorteland, de nationaliteit van beide ouders en of zij vallen onder spelers met een migratieachtergrond, volgens de *foreign-born* methode en de *context-nationality* methode.

In dit onderzoek zullen dezelfde methodes worden gebruikt als in het onderzoek van Van Campenhout. Op deze manier zullen de globale cijfers kunnen worden vergeleken met de Europese cijfers. Hoewel beide methodes zullen worden gebruikt, zal de *context-nationality* methode worden gebruikt voor het trekken van conclusies, aangezien deze methode een vollediger beeld geeft en de historische veranderingen in ogenschouw neemt, hetgeen in een historisch werk niet kan ontbreken.

Het onderzoek zal, zoals al eerder gesteld, niet gaan over alle Europese landen, vanwege de beperkte onderzoeksperiode. Om deze reden is gekozen om landen te kiezen met veel deelnames aan de Europese kampioenschappen. Daarnaast is gekozen voor drie landen met een aanzienlijk koloniaal verleden en drie landen zonder aanzienlijk koloniaal verleden, zodat deze factor de cijfers niet negatief kan beïnvloeden. Hoewel een onderzoek naar alle Europese landen vanzelfsprekend een completere weergave zou geven, zal dit onderzoek vast en zeker representatief zijn, gezien het feit dat gebruik wordt gemaakt van de gegevens van 1095 spelers. Daarnaast zullen de in aantallen beperkte deelnames van de kleinere voetballanden de cijfers niet dusdanig beïnvloeden, dat andere conclusies uit het onderzoek zouden voortkomen.

Hoofdstuk 2: De opkomst van de Europese kampioenschappen en de omstrede nationaliteitsregels van de FIFA

Het tweede hoofdstuk van deze scriptie beschrijft het ontstaan en de groei van de Europese kampioenschappen voetbal. De nadruk ligt hierbij op de belangrijkste veranderingen in de regels van de FIFA omtrent de nationaliteit van de spelers in de nationale elftallen. Deze veranderingen zijn van belang gezien het feit dat ze gevolgen kunnen hebben voor de analyse van de database en daarmee voor de resultaten van het onderzoek.

2.1: Het ontstaan van de Europese kampioenschappen

Het ontstaan van de Europese kampioenschappen voetbal kan geplaatst worden binnen een groter proces dat gedurende de tweede helft van de twintigste eeuw plaatsvond, namelijk Europeanisering.⁴⁰

⁴⁰ Jürgen Mittag, Benjamin Legrand, "Towards a Europeanization of football? Historical phases in the evolution of the UEFA European Football Championship," *Soccer & Society*, Vol. 11:6, 710.

Europeanisering wordt omschreven als een proces waarbij binnenlandse beleidsterreinen in toenemende mate worden onderworpen aan Europese beleidsvorming.⁴¹ De oprichting van de Union of European Football Associations (UEFA) in 1954 kan worden gezien als een onderdeel van dit proces, omdat het doel hiervan het organiseren van internationale toernooien was, waaraan landen uit heel Europa mee konden doen. Hoewel dit niet geheel nieuw was, gezien het feit dat er kleinere toernooien met landen uit bepaalde regio's van Europa al in de eerste helft van de twintigste eeuw werden gehouden, was het idee dat landen uit heel Europa zich konden plaatsen voor dit toernooi wel vernieuwend.⁴² Dit was een vernieuwing die in Europa relatief laat plaatsvond, gezien het feit dat dergelijke toernooien in Zuid-Amerika al werden gehouden sinds 1916.⁴³ De late opkomst van een dergelijk toernooi in Europa kan vermoedelijk worden toegeschreven aan de politieke instabiele tijd waarin Europa zich bevond in de eerste helft van de twintigste eeuw. De eerste jaren na de Tweede Wereldoorlog werden daarnaast ook gekenmerkt door dekolonisatie. Dit zorgde voor een vernieuwde behoefte aan een Europees toernooi. De reden hiervoor was dat de Europese nationale voetbalorganisaties, door de toename in de hoeveelheid nieuwe landen, een steeds minder machtige positie kregen binnen de FIFA. Hierdoor werd, zoals gezegd, in 1954 besloten om op Europese schaal te verenigen in de vorm van de UEFA. Deze nieuwe organisatie had vanzelfsprekend een eigen Europees kampioenschap nodig. Dit kampioenschap kwam zes jaar na de oprichting van de UEFA. De eerste stap in de ontwikkeling van het Europese internationale voetbal voor landen was hiermee gezet. Desondanks had het toernooi nog een lange weg te gaan om één van de grootste sportevenementen ter wereld te worden.⁴⁴

2.2: De groei van de Europese kampioenschappen

Vanaf de eerste editie in 1960 groeide het toernooi, dat eens per vier jaar werd gehouden, enorm. Zo groeide het toernooi alleen al in het aantal landen dat *acte de présence* mochten geven. Aan de eerste editie in 1960 deden slechts vier landen mee. Aan dit aantal hield de UEFA vast tot en met het EK in 1976. Dit aantal werd verhoogd tot acht deelnemende landen in 1980, waarna de UEFA besloot dat vanaf het EK in 1996 zestien landen mochten strijden om zich te kronen tot het beste voetballand van Europa. Voor het meest recente EK in 2016 werd dit aantal wederom verhoogd tot 24 deelnemende landen. Op deze laatste verhoging kwam veel kritiek vanuit de mediawereld. Desondanks hield de UEFA vast aan het nieuwe concept van 24 deelnemende landen. Zo stelde hoofd competitiezaken van de UEFA, Giorgio Marchetti, dat de UEFA enorm tevreden was en dat de kwaliteit van het toernooi

⁴¹ Mittag, Legrand, "Towards a Europeanization of football?," 710.

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Ibid.

zeker niet negatief werd beïnvloed door de toename in het aantal landen.⁴⁵ Het komende Europese kampioenschap in 2021 zal om deze reden ook 24 deelnemende landen kennen.

De groei van de Europese kampioenschappen werd niet alleen gekenmerkt door het aantal deelnemende landen, maar ook door het aantal bezoekers en kijkers. De groei in het aantal kijkers is een lastig te beoordelen cijfer, gezien het feit dat met de ontwikkelingen in technologie meer mensen toegang kregen tot televisie, waardoor meer mensen de mogelijkheid hadden om te kijken. De groei van het aantal bezoekers in de stadions is daarentegen wel een goede indicator voor de groeiende populariteit van het toernooi. Zo werd de eerste finale van het toernooi in 1960, gespeeld tussen de Sovjet-Unie en Joegoslavië, bezocht door slechts 18.000 toeschouwers.⁴⁶ Dit aantal staat in schril contrast tegenover de geschatte 125.000 toeschouwers, die de finale van 1964 in een overvol Estadio Bernabeu in Spanje bezochten.⁴⁷ Deze cijfers laten de enorme ontwikkeling van het toernooi in de eerste jaren zien. Deze groei is grotendeels toe te schrijven aan de groei in prestige van het toernooi. Zo schreven 29 landen zich in om te kwalificeren voor de editie van 1964.⁴⁸ Onder deze 29 landen bevonden zich vrijwel alle grote Europese voetbalmachten, met als enige en opvallende afwezige Duitsland, dat paste voor de mogelijkheid om deel te nemen aan de kwalificaties van het EK.⁴⁹ Door de toename in het aantal landen, die werden gezien als de grote landen in het internationale voetbal, kreeg het toernooi meer prestige en tevens meer aandacht in de media. Deze groei zette zich door richting het Europees kampioenschap van 1968. Over dit toernooi werd ook voor het eerst gesproken van een Europees kampioenschap.⁵⁰ De winnaar van dit toernooi werd voor het eerst gehuldigd als Europees kampioen en niet langer meer als winnaar van de Henri Delaunay Cup, vernoemd naar de bedenker van het toernooi. De titel van Europees kampioen begon ook meer en meer een echte titel te zijn, gezien het feit dat 31 van de 33 federaties zich in hadden geschreven voor de kwalificaties van het toernooi, waaronder inmiddels ook Duitsland.⁵¹ Deze groei zou tot 1980 gestaag doorgaan, hetgeen een gevolg was van een samenkomst van drie factoren: de groei in aandacht van de media, de toename van het belang van sport en de toename in fanatisme van voetbalfans, aldus Jürgen Mittag en Benjamin Legrand, schrijvers van het boek *Towards a Europeanization of football*.⁵²

Aan deze groei kwam in 1980 abrupt een einde toen de UEFA, vanwege het succes van de kampioenschappen van 1968 tot en met 1976, het aantal landen op het toernooi verhoogde van vier

⁴⁵ "UEFA tevreden over EK met 24 landen," *Fox Sports*, 20 Juni, 2016, <https://www.foxsports.nl/nieuws/artikel/1259088/uefa-tevreden-over-met-landen#>.

⁴⁶ Mittag, Legrand, "Towards a Europeanization of football?," 713.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid., 714.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid.

naar acht.⁵³ De verwachting was dat dit zou leiden tot meer fans en meer inkomsten. Het EK van 1980 in Italië liep echter uit op een volledig fiasco. De oorzaken die hiervoor werden aangestipt waren de enorme hitte, de hoge prijzen voor tickets, de gelijktijdig georganiseerde Giro D'Italia en de opzet van het toernooi.⁵⁴ Zo werd het toernooi georganiseerd in twee groepen van vier, waarbij de winnaars van beide groepen direct in de finale stonden.⁵⁵ Door deze opzet was de kans dat een land de finale haalde wanneer het een wedstrijd in de groep verloor minimaal. Hierdoor zouden teams vooral spelen om niet te verliezen, in plaats van om te winnen. Dit kwam de amusementswaarde van het toernooi niet ten goede. De media en de UEFA spraken hierdoor van een gefaald toernooi.⁵⁶

Na het mislukte EK van 1980 besloot de UEFA dat het roer om moest. De belangrijkste ingreep voor het EK van 1984 was de verandering in de opzet van het toernooi. Zo werden halve finales aan het toernooi toegevoegd, wat ervoor zou moeten zorgen dat landen niet langer speelden om niet te verliezen, maar om te winnen.⁵⁷ Deze ingreep bleek in 1984 te werken, gezien het feit dat het gemiddeld aantal doelpunten per wedstrijd groeide van 1,93 in 1980 naar 2,73 in 1984.⁵⁸ Toch namen de bezoekersaantallen niet enorm toe ten opzichte van 1980. Dit was tevens het geval bij de Europese kampioenschappen van 1992 en 1996. De nog altijd hoge prijzen van de tickets werden als belangrijkste factor hiervoor gezien.⁵⁹ Echter was er ook een lichtpuntje in 1984. Zo werd dit EK gezien als het begin van een nieuw fenomeen, namelijk de reizende fans.⁶⁰ Fans afkomstig uit verschillende landen begonnen in grote aantallen af te reizen naar de speelsteden van het EK, waardoor niet alleen in de stadions een andere sfeer ontstond, maar ook in de speelsteden.

Het fenomeen van de reizende fans bereikte in 1988 een nieuw hoogtepunt. Zo is het EK van 1988 tot de dag van vandaag het meest succesvolle EK wat betreft het gemiddelde aantal bezoekers.⁶¹ Een gemiddelde wedstrijd werd in 1988 bezocht door meer dan 55.000 fans en 90% van de kaarten was al uitverkocht voor het begin van het toernooi.⁶² Deze aantallen konden in 1992 en 1996 niet worden herhaald. Hetgeen volgens de UEFA geen probleem was, omdat in 1992 en 1996 bewust werd ingezet op inkomsten uit de verkoop van televisierechten in plaats van inkomsten uit tickets.⁶³

De Europese kampioenschappen vanaf 1996 moesten zorgen voor de laatste stap in de groei van het toernooi. Zo werd het aantal deelnemende landen verhoogd naar zestien en werden

⁵³ Mittag, Legrand, "Towards a Europeanization of football?," 714-715.

⁵⁴ Ibid., 715.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid., 716.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

kwartfinales geïmplementeerd in de opzet van het toernooi.⁶⁴ Dit zorgde ervoor dat de wedstrijden cumulatief bijna 7 miljard keer werden bekeken, verspreid over 150 verschillende landen. Op deze manier trad het EK voorgoed uit de enorme schaduw van het WK en werd gesproken over een toernooi op het hoogste niveau dat zich op een Europese schaal qua populariteit kon meten met het WK. Hetgeen, naast de enorme groei van de Europese kampioenschappen, volgens Mittag en Legrand veroorzaakt werd door het organiseren van de meest recente edities van het WK buiten Europa. Hierdoor kan het ontstaan van het toernooi worden toegeschreven aan het proces van Europeanisering, maar is de oorzaak van de groei van het toernooi een samenkomst van de toenemende rol van de media, de vernieuwde opzet van het toernooi, de groei van de sport en een toename in het fanatisme van de fans. Dit vatten Mittag en Legrand samen in het concept *eventization*.⁶⁵

2.3: De nationaliteitsregels van de FIFA

Dat er veel verschillende perspectieven zijn op burgerschap en nationaliteit, werd in de historiografie al duidelijk. Desondanks is er slechts één overkoepelend orgaan in de voetbalwereld die de lijnen uitzet over de regels omtrent nationaliteit, namelijk de FIFA. Deze regels zijn tegenwoordig vooral een instrument om te bewaken dat de internationale voetbaltoernooien een competitie op basis van nationaliteit zijn en niet op basis van nationale rijkdom en welvaart. Dat de FIFA hier de laatste jaren niet volledig in geslaagd is, blijkt uit het fenomeen dat zowel in de voetbalwereld als in de academische wereld wordt omschreven als *passport players*.⁶⁶ Dit zijn spelers die uitkomen voor een nationaal elftal waar zij vrijwel geen connectie mee hebben, maar waarbij het land dusdanig eenvoudig paspoorten uitgeeft, dat mensen louter op basis van talent een paspoort van dit land krijgen. Er zijn zelfs gevallen bekend waarbij spelers grote sommen geld geboden hebben gekregen om voor het nationale elftal van Qatar te spelen.⁶⁷ Om te voorkomen dat paspoorten worden uitgegeven in de vorm van *business deals* en de internationale voetbalwereld zal worden gedreven door rijkdom in plaats van nationale trots, heeft de FIFA door de jaren heen de nodige regels omtrent burgerschap aangepast.

Om een goed inzicht in de wijzigingen van de regels van de FIFA en de gevolgen hiervan te krijgen, moet terug worden gegaan naar de jaren voor 1962. In deze tijd kwam het voor dat een speler meerdere landen mocht representeren op internationaal niveau. Dit werd *international free agency* genoemd.⁶⁸ Zo is er het voorbeeld van Real Madrid legende Alfredo Di Stefano die in de jaren '40 en

⁶⁴ Mittag, Legrand, "Towards a Europeanization of football?," 716.

⁶⁵ Ibid., 719.

⁶⁶ Courtney D. Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency: Understanding FIFA Eligibility Rules and the Impact on the U.S. Men's National Team," *Marquette Sports Law Review* 23, Vol. 1 (2012): 191.

⁶⁷ Richard Witzig, *The Global Art of Soccer* (New Orleans: CusiBoy Publishing, 2006), 41.

⁶⁸ Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency," 194.

'50 van de twintigste eeuw zelfs voor drie verschillende landen speelde.⁶⁹ Zo begon Di Stefano zijn interlandcarrière voor Argentinië, waarvoor hij in 1947 zes interlands speelde. Na zijn transfer van het Argentijnse River Plate naar het Colombiaanse Millonarios in 1949, speelde Di Stefano in de jaren 1949 en 1950 vier onofficiële interlands voor de Colombiaanse nationale ploeg. Inmiddels was zijn talent in Europa ook opgevallen, waardoor hij begin jaren '50 vertrok naar de Spaanse topclub Real Madrid, waarvoor hij elf seizoenen zou spelen. In zijn tijd in Spanje nam hij de Spaanse nationaliteit aan, waardoor hij uiteindelijk ook nog 31 interlands voor de Spaanse nationale ploeg speelde.⁷⁰ Een dergelijke interlandcarrière, zoals die van Di Stefano, was uitzonderlijk, maar niet onmogelijk. Met de toename van internationale transfers in het clubvoetbal, besloot de FIFA in 1962 om de regels omtrent burgerschap en nationaliteit strenger te maken, met als doel een einde brengen aan het *international free agency*.⁷¹

Om dit te bereiken, voerde de FIFA naar aanleiding van het 33^e FIFA congres in 1962 een aantal nieuwe regels in. Deze nieuwe regelgeving van de FIFA bestond uit drie nieuwe wetgevingen, die ervoor moesten zorgen dat *international free agency* af zou nemen. De eerste regel stelt dat een speler aan alle naturalisatieregels van het desbetreffende land moet voldoen om de mogelijkheid te hebben om het nationale voetbalelftal van het land te representeren.⁷² De tweede regel gaat in op het wisselen van nationaal elftal en stelt dat een speler maar voor één nationaal elftal officiële interlands mag spelen.⁷³ Door deze regel mag een speler na zijn eerste officiële interland niet meer van land wisselen. De laatste aanpassing in de regelgeving gaat over de uitzonderingsgevallen van de bovenstaande regels. Een speler mag alleen onder bijzondere omstandigheden van nationaal elftal wisselen na het spelen van een officiële interland.⁷⁴ Deze bijzonderheden betreffen het onafhankelijk worden van een land, bijvoorbeeld in de vorm van dekolonisatie, of het uit elkaar vallen van een land of regio van een land, zoals bij West- en Oost-Duitsland het geval was.

In de vier decennia die volgden, veranderde weinig in de regelgeving van de FIFA omtrent burgerschap. Aan deze continuïteit in de regels kwam in 2004 een einde.⁷⁵ De opkomst van de *passport players* activeerde de FIFA om nieuwe regels op te stellen. Dit was nodig, omdat de burgerschapsregels van sommige landen dusdanig soepel en tolerant waren, dat het voldoen aan alle naturalisatieregels van een land om het burgerschap te verkrijgen, slechts een formaliteit was. De

⁶⁹ Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency," 194.

⁷⁰ "Voetbalwereld verliest met Di Stéfano (88) een legende," *volkskrant*, 7 Juli 2014, <https://www.volkskrant.nl/sport/voetbalwereld-verliest-met-di-stefano-88-een-legende~bc6afa03/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>.

⁷¹ Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency," 194-195.

⁷² *Ibid.*, 194.

⁷³ *Ibid.*, 194-195.

⁷⁴ *Ibid.*, 195.

⁷⁵ *Ibid.*

directe aanleiding hiervoor waren Aílton, Dedé en Leandro, drie Braziliaanse spelers die zonder eerdere connectie met Qatar de nationaliteit van dit land zouden krijgen, om vervolgens de mogelijkheid te hebben om het nationale elftal van Qatar te representeren.⁷⁶ Hierdoor was er, ondanks de nationaliteitsregels van de FIFA, een hoge mate van heterogeniteit in de eisen waaraan een speler moest voldoen om een nationaal elftal te representeren in officiële wedstrijden. Hoewel dit een gevolg was van burgerschapsregels die de landen zelf voor het kiezen hadden, werd door de Westerse landen meer en meer gepleit voor een aanscherping van de nationaliteitsregels door de FIFA. Dit gebeurde in de vorm van een aanpassing van de regelgeving. Zo stelde de FIFA in artikel 5 van het FIFA reglement het volgende: *'Players must have a 'clear connection to that country' if they wish to wear the colours of a nation other than the one of their birth.'* Wat deze duidelijke connectie precies inhield, bleef onduidelijk.⁷⁷ Als gevolg van deze onduidelijkheid veranderde de FIFA het reglement snel. Voor spelers met een duaal paspoort stelden zij vier vormen van deze connectie op. De eerste mogelijke connectie is dat de speler zelf is geboren in het desbetreffende land. De tweede is dat de biologische vader of biologische moeder is geboren in het desbetreffende land. De derde mogelijke connectie is dat een grootmoeder of grootvader is geboren in het desbetreffende land. De laatste mogelijke connectie is dat de spelers minimal twee jaar lang achter elkaar in het desbetreffende land heeft gewoond.⁷⁸ Daarnaast werd de regelgeving in artikel 8 ook aangepast. Hierin werd gesteld dat een speler ook van nationaal elftal kon veranderen wanneer de speler, om welke reden dan ook, de nationaliteit van het land dat hij representeerde, verliest.⁷⁹

Na deze aanpassingen in 2004 bleven de nationaliteitsregels van de FIFA omstreden. Deze onenigheid over de regels werkt echter beide kanten op. Enerzijds zijn het voornamelijk de Westerse landen die van mening zijn, dat er globale regels voor naturalisatie omtrent burgerschap en nationaliteit in de voetballerij moeten komen of dat er strengere regels voor bepaalde landen komen, omdat zogenaamd sprake is van een oneerlijke horde met betrekking tot naturalisatie.⁸⁰ Dit komt doordat er meer belangstelling is voor migratie naar Westerse landen, waardoor deze landen simpelweg genoodzaakt zijn om strengere naturalisatieregels te hanteren wanneer ze de behoefte hebben om migranten buiten de grenzen te houden. Dit zorgt ervoor dat het voor deze landen lastiger wordt om talentvolle immigranten in het nationale elftal op te nemen. Aan de andere kant zijn er de oliestaten, die verlangen dat de regels van de FIFA juist soepeler worden, zodat zij gebruik kunnen maken van talentvolle immigranten, die vaak vallen onder de moderne versie van *passport players*.⁸¹

⁷⁶ Witzig, *The Global Art of Soccer*, 41.

⁷⁷ Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency," 195.

⁷⁸ Ibid., 196.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Ibid., 197-199.

⁸¹ Ibid., 196-197.

Als gevolg van deze discussie werd in 2011 gestemd om de regels voor naturalisatie te versoepelen. Echter werd dit idee met 153 stemmen tegenover 42 stemmen afgewezen.⁸² Deze uitslag van de stemming in 2011 was als het ware een kleine overwinning voor de Westerse landen, omdat het versoepelen van de naturalisatieregels ervoor zou hebben gezorgd dat de verschillen tussen de Westerse landen en niet-Westerse landen, wat betreft de mogelijkheid voor migranten om de desbetreffende landen te representeren, alleen maar groter zouden zijn geworden.

Desondanks lijkt het probleem omtrent de nationaliteitsregels niet opgelost. Zo is er nog steeds een verschil in regels tussen de verschillende landen, waardoor naturalisatie voor burgerschap geen homogeen proces is in alle landen. Dit zorgt ervoor dat de regels omstreden blijven. Dit werd tevens bevestigd door een uitspraak van voormalig voorzitter van de FIFA, Sepp Blatter. Zo stelde Blatter in 2011 het volgende over de flexibele regels omtrent burgerschap en nationaliteit: '*A danger, a real, real danger.*'. Deze uitspraak ondersteunde hij met de volgende uitleg: '*Entire squads will soon be filled completely with foreign-born talent. Especially as the nations of the world become more globalized and smaller countries become even more willing to use their wealth as a bargaining tool to attract better players, passport players and moonlight naturalizations will increase.*'.⁸³ Of de zorgen van Blatter terecht zijn, zal in de toekomst moeten blijken, maar gezien de huidige situatie lijken zijn zorgen in het geval van de oliestaten niet onrealistisch. Echter is het in mijn ogen een te boude uitspraak wanneer men kijkt naar de Europese landen. Zo speelt in de Europese landen 'nationale identiteit' ook een rol en komen dergelijke vormen van *moonlight naturalizations* niet voor, gezien het feit dat de Europese landen veelal strengere regels hebben omtrent dual burgerschap en strengere naturalisatie-eisen.

Hoofdstuk 3: Burgerschap en naturalisatie binnen Europa

In het vorige hoofdstuk werden de zorgen van Sepp Blatter over de mogelijkheid dat elftallen vol *foreign-born talent* in de toekomst niet ondenkbaar zijn en de toename van het aantal *passport players* en *moonlight naturalizations* weergegeven. Of zijn zorgen gegrond zijn, kan worden nagegaan aan de hand van een analyse van de kwantitatieve gegevens uit de database. Echter moet, voordat dit gebeurt, nog een beeld worden geschetst van de regels omtrent staatsburgerschap en naturalisatie van de zes landen. Dit zal voor ieder land uiteengezet worden.

⁸² Hall, "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency," 197.

⁸³ Ibid., 205.

3.1: Nederland

Nederland staat in de geschiedenis veelal bekend als tolerant land. Een land waarvan werd gesteld dat iedereen welkom was en iedereen er ook daadwerkelijk 'bij hoorde'. Vanzelfsprekend is dit een mythe en was verre van iedereen welkom in Nederland. Om te reguleren wie wel en wie niet welkom waren, werd gebruik gemaakt van burgerschapswetten. Tot 1953 werd burgerschap in Nederland gebaseerd op *jus sanguinis*, oftewel op basis van bloedband. Hierin werd echter alleen de nationaliteit van de vader van belang geacht, hetgeen *jus sanguinis a patre* werd genoemd.⁸⁴ Vanaf 1953 veranderde dit in Nederland. Zo werden *jus soli* (geboortegrond) elementen toegevoegd aan het verkrijgen van het Nederlandse staatsburgerschap.⁸⁵ Geboorte op de Nederlandse grond werd hierdoor belangrijker in het verkrijgen van staatsburgerschap. Tevens zorgde dit ervoor dat derde generatie migranten ook het Nederlandse staatsburgerschap kregen.⁸⁶ Dit hield aan tot 1984, waarna ook tweede generatie migranten de mogelijkheid kregen om het staatsburgerschap van Nederland te verkrijgen.⁸⁷ Daarnaast werd *jus sanguinis* niet langer alleen bepaald door de afkomst van de vader, maar werd vanaf 1984 ook de afkomst van de moeder van belang geacht, hetgeen *jus sanguinis a matre* werd genoemd.⁸⁸

Naast de *jus sanguinis* en *jus soli* methode, is er nog een manier om het Nederlands staatsburgerschap te verkrijgen, namelijk door naturalisatie, ook wel *jus nexi* genoemd. In Nederland moet een persoon hiervoor minimaal vijf jaar in het land verblijven.⁸⁹ Een proces van naturalisatie duurt vervolgens veelal minder dan een jaar.⁹⁰ Deze regels gelden enkel voor 'vreemdelingen', oftewel mensen die geen eerdere banden met Nederland hebben. Zo golden voor postkoloniale migranten andere regels dan voor andere vormen van migratie.

Migranten uit Indonesië konden na de dekolonisatie gebruik maken van de regels die vast waren gelegd in de toescheidingsovereenkomst. Dit was een overeenkomst waarin de Nederlandse staat, na de onafhankelijkheid van Indonesië in 1947, een aantal wetten opstelde voor de overdracht van Nederlandse burgers aan Indonesië. Dit was nodig gezien het feit dat Indonesië een onafhankelijk land was geworden en de burgers niet langer meer Nederlandse burgers waren.⁹¹ Dit had verschillende gevolgen voor de mensen die in Indonesië woonden ten tijde van de onafhankelijkheid. Deze burgers hadden ten tijde van de kolonisatie al verschillende rechten en waren verdeeld in drie groepen: de

⁸⁴ Willem Schinkel, Friso van Houdt, "Aspecten Van Burgerschap. Een Historische Analyse Van De Transformaties Van Het Burgerschaftsconcept in Nederland." *Beleid & Maatschappij* 36.1 (Januari 2009): 52.

⁸⁵ Schinkel, Van Houdt, 'Aspecten Van Burgerschap,' 52.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ "Nederlander worden," Nederlandse Nationaliteit, Rijksoverheid, Geraadpleegd op 21 Maart, 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/nederlander-worden>.

⁹⁰ Rijksoverheid, "Nederlander worden,".

⁹¹ Eric Heijs, *Van vreemdeling tot Nederlander: De verlening van het Nederlanderschap aan vreemdelingen 1813-1992* (Amsterdam: het Spinhuis, 1995), 120-121.

Inheemse Nederlandse onderdanen niet-Nederlanders, de Vreemde Oosterlingen en de Nederlanders die in Indonesië verbleven.⁹² De eerste groep, oftewel de mensen met indonesisch bloed, werden in het kader van natievorming automatisch Indonesisch burger zonder optie op Nederlands burgerschap. Voor de tweede groep, de Vreemde Oosterlingen, gold hetzelfde. De Nederlanders in Indonesië kregen de keuze op Indonesisch staatsburgerschap wanneer ze daar geboren waren of minimaal een half jaar woonden.⁹³ Vanuit de Nederlandse overheid werd massaal gehoopt dat ook de laatste groep in Indonesië zou blijven, met het oog op de huisvestingstekorten in Nederland en de angst dat deze groep moeite zou hebben met assimileren.⁹⁴ Deze hoop werd echter niet ingewilligd en om deze reden besloot de Nederlandse regering in 1951 om Indonesiërs als vreemdelingen te bestempelen, waardoor de Indonesiërs, net als andere migranten, een lang proces van naturalisatie moesten volbrengen om het Nederlands staatsburgerschap te krijgen.⁹⁵ Dit zou de migratie vanuit Indonesië naar Nederland een halt toe moeten roepen.

De andere grote groep postkoloniale migranten waren de mensen uit Suriname. Mensen die veelal een Nederlands paspoort hadden, gezien het feit dat men na drie jaar in Suriname automatisch in aanmerking kon komen voor Nederlands staatsburgerschap, mits men in Suriname geboren was.⁹⁶ Verder golden dezelfde regels in Suriname en op de Antillen als in Nederland. Dit was het gevolg van het koninkrijkstatuut uit 1954 waarin Nederland, Suriname en de Antillen ondertekenden dat zij gelijke rechten en plichten hadden binnen het Koninkrijk der Nederlanden. Dit betekende dat Suriname en de Antillen de regels omtrent burgerschap en naturalisatie niet onafhankelijk van Nederland konden wijzigen.⁹⁷ Het Nederlanderschap van Surinamers betekende tot het einde van de jaren '60 niet dat enorm veel Surinamers naar Nederland kwamen. Zo lag dit aantal in 1965 rond de 11.000, maar groeide tot 30.000 in 1970. Deze toename werd in Nederland gezien als een aanslag op de sociale voorzieningen, die bovendien al onder druk lagen door de hoge werkloosheid en het gebrek aan woonruimte.⁹⁸ De Nederlandse regering zag het koloniale verleden en de migratie vanuit Suriname als een enorme politieke belemmering en morele uitdaging. Om deze reden werd in 1974 gewillig ingestemd met de plannen van de Surinaamse premier Aron om Suriname binnen twee jaar onafhankelijk te maken.⁹⁹ Met de vreemdelingenregelingen van de Indonesiërs vers in het geheugen, besloten veel Surinamers nog vóór de onafhankelijkheid naar Nederland te verhuizen. Zo woonden rond de onafhankelijkheid in november 1975 ongeveer 100.000 Surinaamse migranten in

⁹² Eric Heijs, *Van vreemdeling tot Nederlander*, 122.

⁹³ Ibid.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Ibid., 145.

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Ibid., 145-146.

⁹⁹ Ibid., 146.

Nederland.¹⁰⁰ Evenals in het geval van Indonesië moest Nederland als gevolg van de onafhankelijkheid van Suriname een deel van haar staatsburgers overdragen aan Suriname. Hetgeen wederom gebeurde in een zogenaamde toescheidingsovereenkomst. In dit geval kreeg iedereen automatisch een Surinaams paspoort.¹⁰¹ Wanneer men toch besloot naar Nederland te komen, kon men tot 1980 via een versnelde weg het staatsburgerschap verkrijgen. Echter moest men dan wel het Surinaams burgerschap opgeven.¹⁰² Sinds 1980 gelden voor Surinamers dezelfde regels als voor andere migranten.¹⁰³

Tot op heden zijn de regels in Nederland omtrent naturalisatie en duaal burgerschap voor het overgrote deel van de bevolking enorm vaag. Zo staat op de website van de rijksoverheid het volgende over het toestaan van dubbele nationaliteit in Nederland: 'Als u meer nationaliteiten heeft, is niet altijd duidelijk wat uw rechten zijn. Zo moet u misschien dienstplicht vervullen in het land van herkomst. De Nederlandse overheid wil in het geval van een naturalisatie dubbele nationaliteit zoveel mogelijk beperken. Uw rechten zijn dan duidelijker. Daarom moet u bij naturalisatie verplicht afstand doen van uw oorspronkelijke nationaliteit, als dat kan (zie Uitzonderingen op afstandsplicht). Dit heet afstandsplicht.'¹⁰⁴ Deze afstandsplicht is in lang niet alle gevallen mogelijk. Zo staat de Marokkaanse staat afstand doen van burgerschap niet toe en is dit ook voor mensen met de Turkse nationaliteit een problematisch proces. Dergelijke gevallen zijn uitzonderingen op de regels, evenals wanneer iemand gehuwd is en de partner de Nederlandse nationaliteit heeft. De laatste uitzondering op de afstandsregel heeft betrekking op vluchtelingen, met als doel voorkomen dat mensen uiteindelijk stateeloos zullen worden wanneer ze terug keren naar het land waaruit ze gevlucht zijn. Naast deze drie uitzonderingssituaties is een dubbele nationaliteit door middel van naturalisatie in Nederland niet toegestaan.¹⁰⁵

3.2: Het Verenigd Koninkrijk

Het Britse Rijk was rond het begin van de twintigste eeuw uitgegroeid tot een enorm imperium, verspreid over ieder continent van de wereld. Echter bleef de behoefte aan dekolonisatie in de Britse kolonies na de Tweede Wereldoorlog, net als in andere landen, niet achterwege en moesten de regels omtrent burgerschap aangepast worden. Dit gebeurde in 1948 met de invoering van de *Nationality Act*.¹⁰⁶ Deze wet stelde dat er ook aangepast Brits burgerschap was voor mensen uit de *Commonwealth*

¹⁰⁰ Eric Heijs, *Van vreemdeling tot Nederlander*, 146.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid., 149-159.

¹⁰³ Ibid., 150.

¹⁰⁴ "Dubbele Nationaliteit," Nederlandse Nationaliteit, Rijksoverheid, Geraadpleegd op 25 Maart, 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/dubbele-nationaliteit>.

¹⁰⁵ Rijksoverheid, "Dubbele Nationaliteit,".

¹⁰⁶ Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 102.

en andere kolonies. Dit postkoloniale imperiële burgerschap moest er voor zorgen dat de *Commonwealth* uiteindelijk toch een succesvolle institutie werd, waardoor het Britse rijk nog niet als verleden tijd diende te worden beschouwd. Dit zogenaamde *Commonwealth Citizenship* en *Citizenship of the United Kingdom and Colonies* had echter grote gevolgen voor het Verenigd Koninkrijk.¹⁰⁷ Dit burgerschap zorgde er namelijk voor dat de 'burgers' uit andere delen van het Britse Rijk het recht hadden om te migreren naar het Verenigd Koninkrijk. Het resultaat hiervan was dat grote groepen migranten uit de koloniën in de jaren '50 naar het Verenigd Koninkrijk kwamen. Dit zorgde voor de nodige bezorgdheid onder de Britse bevolking.¹⁰⁸ Na de jaren '50 brak het Verenigd Koninkrijk vervolgens met deze koloniale inclusie. En in 1962 voerde het strenge immigratiewetten in om voornamelijk Afrikaanse en Aziatische migranten buiten de landsgrenzen te houden.¹⁰⁹

Het jaar 1962 kan om deze reden gezien worden als het breekpunt van het Verenigd Koninkrijk met het postkoloniale verleden. De gevolgen van dit verleden bleven echter duidelijk zichtbaar in het staatbeeld. Engeland was tegen haar wens in ontwikkeld tot een multiculturele samenleving.¹¹⁰ Echter heeft Engeland vanaf de jaren '60 en voornamelijk in de jaren '70 de immigratie onder controle. Dit staat lijnrecht tegenover veel neo-liberalistische theoriën, waarin wordt gesteld dat een staat nooit de volledige macht over haar grenzen heeft.¹¹¹ Tevens gaat het in tegen de ideeën van globaliseringstheoretica Saskia Sassen, die stelt dat een controle van de grenzen en restricties in immigratie in tijden van vrij verkeer van goederen, kapitaal en diensten onmogelijk is.¹¹² In het Verenigd Koninkrijk is dit volgens Randell Hansen, historicus en politiek wetenschapper aan de universiteit van Toronto, wel degelijk het geval. Dit concludeert Hansen aan de hand van de stabiel blijvende migratie cijfers van het Verenigd Koninkrijk in de jaren '70, terwijl in andere Europese landen een toename in immigratie in deze tijdsspanne is te zien.¹¹³

Deze controle over de grenzen was het gevolg van een vooruitzicht voor migranten waarbij de kans op het verkrijgen van Brits burgerschap enorm klein was. Zo was het verkrijgen van burgerschap louter gebaseerd op een uitgebreidere vorm van *jus soli*. Deze vorm van *jus soli* stelde dat de persoon zelf of één van beide ouders geboren moest zijn op het grondgebied van Engeland om voor burgerschap in aanmerking te komen. In 1971 werd deze wet aangepast in de vorm van de *Immigration Act 1971*. In deze wet werd 'het recht van verblijf' toegevoegd.¹¹⁴ Hierin stond welke personen uit de

¹⁰⁷ Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 102.

¹⁰⁸ *Ibid.*, 103.

¹⁰⁹ *Ibid.*, 103-104.

¹¹⁰ Randell Hansen, *Citizenship and Immigration in Postwar Britain: The Institutional Origins of a Multicultural Nation* (Oxford: Oxford University Press, 2000), 20.

¹¹¹ Hansen, *Citizenship and Immigration in Postwar Britain*, 22.

¹¹² *Ibid.*, 22-23.

¹¹³ *Ibid.*

¹¹⁴ *Ibid.*, 29.

Commonwealth en andere (voormalige) koloniën wel gerechtigd waren om in Engeland te verblijven en welke niet. Hierdoor was sprake van een bijzondere situatie in Engeland, waarbij sommige mensen met de Britse nationaliteit, in de vorm van *Commonwealth Citizenship of Citizenship of the United Kingdom and Colonies*, niet het recht hadden om in Engeland te verblijven.¹¹⁵ Echter is het niet relevant hierover verder uit te wijden, gezien het feit dat Brits burgerschap de vereiste is om het Britse nationale elftal te vertegenwoordigen en niet het verblijf op Britse bodem. Echter is het wel een prachtig voorbeeld van de heterogeniteit en complexiteit van burgerschap.

In 1981 veranderde deze wetgeving in de vorm van de *Nationality Act 1981*. In deze wet werd gesteld dat mensen uit de Commonwealth en andere voormalige koloniën, evenals andere immigranten, moesten voldoen aan de naturalisatieregels voor burgerschap en niet simpelweg meer door registratie in aanmerking kwamen voor burgerschap. Het idee van *belonging* van mensen in de *Commonwealth* kwam hiermee op de tocht te staan. Toch werd besloten om de wetgevingen door te voeren om een idee van burgerschap te creëren dat overeenkomt met het recht van verblijf, waardoor het idee van *belonging* voor Britse burgers een duidelijk begrip werd.¹¹⁶ Het verkrijgen van het burgerschap in de vorm van naturalisatie werd voor vrijwel iedere immigrant een homogeen proces. Een vereiste hierbij was dat men minimaal vijf jaar woonachtig in Engeland was om hier voor in aanmerking te komen. Naturalisatie vond plaats in een proces van ongeveer zes maanden waarin een immigrant moest laten zien over voldoende kennis van het land te beschikken en de taal voldoende machtig te zijn. Deze regels gelden in het heden nog steeds. Echter zijn een aantal termen veranderd, zoals de term voor mensen uit de (voormalige) koloniën of overzeese gebieden. Deze mensen worden *British Subject* genoemd.¹¹⁷ Deze term laat zien dat zelfs in de huidige Britse samenleving nog onderscheid wordt gemaakt tussen *British Citizen* en mensen uit de (voormalige) koloniën of overzeese gebieden. De conclusie die kan worden getrokken, is dat Engeland, evenals Nederland, burgerschap via de drie eerder genoemde manieren verschaft, maar dat het proces hier naartoe, behalve similariteiten, ook afwijkingen vertoont.

Wat betreft voetbal, maar in een bredere context sport in het algemeen, is het Verenigd Koninkrijk een uitzonderlijk geval. Zo wordt op de Olympische Spelen het Verenigd Koninkrijk gerepresenteerd door *Team Britain*, bestaande uit Engeland, Wales, Schotland en Noord-Ierland.¹¹⁸ Echter hebben deze landen voor de FIFA en de UEFA ieder een eigen licentie. Dit betekent dat op het EK en WK voetbal geen sprake is van een *Team Britain*, maar van Engeland, Wales, Schotland en Noord-

¹¹⁵ Hansen, *Citizenship and Immigration in Postwar Britain*, 29.

¹¹⁶ Charles Blake, "Citizenship, Law and the State: The British Nationality Act 1981," *The Modern Law Review*, Vol. 45, No. 2 (1982): 179.

¹¹⁷ Blake, "Citizenship, Law and the State," 179.

¹¹⁸ Darren Marks, "Team GB: United or Untied? Contemporary Nationalism, National Identity and British Olympic Football Teams at London 2012," *Doctoral Thesis* (2010: Loughborough University), 2.

lerland. Voor deze sportevenementen geldt dat de nationale identiteit van de landen een enorm grote rol speelt en dat onderlinge rivaliteit en referenties naar *others*, wanneer het gaat om spelers uit andere landen, vrijwel nergens duidelijker aanwezig zijn.¹¹⁹ Dit wordt bevestigd door een uitspraak van Hobsbawm: '*The imagined community of millions seems more real as a team of eleven named people.*'¹²⁰ Hiermee refereert Hobsbawm naar de elf spelers uit een national voetbalelftal.

3.3: Frankrijk

Om de basis van de Franse ideeën omtrent burgerschap te verklaren, moet terug worden gegaan naar het einde van de achttiende eeuw. In 1789 vond de Franse Revolutie plaats, die werd gekenmerkt door de beroemde woorden: *liberté, égalité et fraternité*. De woorden vrijheid, gelijkheid en broederschap hadden later grote invloed op de manier waarop Frankrijk omging met burgers uit de koloniën.

Desondanks was deze gelijkheid niet terug te zien in de Franse koloniën in de eerste helft van de twintigste eeuw. Zo was onderdrukking en geweld tegenover mensen in de koloniën zowel in het geval van *Vichy France*, die de meeste koloniën bezette, als *Free France* die de koloniën in Equatoriaal Afrika bezette, zeker aanwezig.¹²¹ Dit veranderde in de jaren '40 van de twintigste eeuw. Door het verlies tegen Duitsland en de inname van Indo-China door Japan, besloot de Franse regering dat het roer om moest.¹²² De ideeën van gelijkheid, voortkomend uit de eerder genoemde Frans Revolutie, voerden wederom de boventoon. Deze gelijkheid was echter niet aanwezig in het Franse Rijk, gezien het feit dat een groot deel van de inwoners van het Franse Rijk geen burgerschap hadden en daarmee geen gelijke rechten. De oplossing lag voorhanden. Het verschaffen van burgerschap aan iedereen in het Franse Rijk zou de problemen omtrent ongelijkheid wegnemen en tevens een mogelijkheid bieden tot het voortbestaan van een grote Franse staat met overzeese gebieden.

Een nieuwe constitutie, wederom gebaseerd op de ideeën van de Franse Revolutie, werd gezien als oplossing voor de situatie waarin Frankrijk verkeerde. Al voor het schrijven van de nieuwe constitutie begon Frankrijk met het veranderen van de naam en een aantal termen. Zo werd *the French Empire* veranderd in *the French Union* en werden *colonies* voortaan *overseas territories* genoemd.¹²³ Hieruit ontstond in 1946 het idee dat vanuit gelijkheid en het creëren van een gevoel van saamhorigheid een band zou ontstaan tussen de burgers, waardoor het makkelijker was om *the French Union* in zijn geheel te laten voortbestaan. Hetgeen zorgde voor een moeilijke keuze waarin inclusie en exclusie van Franse burgers uit (voormalige) koloniën bepaald moest worden. Dit leidde er

¹¹⁹ Marks, "Team GB: United or Untied?," 274.

¹²⁰ Hobsbawm, *Nations and Nationalism since 1780*, 143.

¹²¹ Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 112.

¹²² *Ibid.*, 113.

¹²³ *Ibid.*

uiteindelijk toe dat verschillende (voormalige) koloniën verschillende rechten kregen, die deels bepaald werden door Frankrijk, maar ook deels door eigen inspraak.

De inclusie en exclusie werden als volgt bepaald: inwoners van Senegal, Ivoorkust en Algerije werden burgers van de Franse republiek, de oude kolonies kregen de status van Franse departementen, terwijl de overige groep zou gaan vallen onder protectoraten.¹²⁴ Hierin zouden de eerste twee groepen volledig Frans burgerschap krijgen met alle daarbij behorende rechten en plichten. Voor de protectoraten werd een speciale burgerschapsstatus gecreëerd, waardoor zij werden gezien als burgers van *The French Union* en niet, zoals de eerste twee groepen, burgers van de Franse Republiek. Deze vormen van *imperial citizenship* gingen in de loop van de jaren '50 dusdanig veel geld kosten, omdat de Franse welvaartsstaat nu ook garant moest staan voor burgers in de overzeese gebieden. Deze problemen zorgden ervoor dat Frankrijk in 1958 besloot alle koloniën een optie te geven: onmiddellijke volledige onafhankelijkheid of participatie in de Franse gemeenschap als lidstaten met een hoge mate van zelfbestuur.¹²⁵ Guinée koos voor de eerste optie. Alle andere voormalige koloniën kozen voor de tweede optie. De burgers van deze lidstaten konden hun eigen nationaliteit bepalen, wat een toevoeging was van hun nationaliteit van de Franse Republiek. Hetgeen kan worden gezien als *multilevel citizenship*.¹²⁶

Ondanks de keuze voor dit *multilevel citizenship* begonnen in de West-Afrikaanse koloniën al snel ideeën te ontstaan over vereniging in een Afrikaanse Federatie.¹²⁷ Hetgeen uiteindelijk gebeurde in de vorm van de Mali Federatie, waarin Senegal zich verenigde met Soedan.¹²⁸ Echter hield de Mali Federatie slechts twee maanden stand en zat er na het uit elkaar vallen van deze Federatie niets anders op dan het ontbinden van het Franse Rijk in sub-Sahara Afrika.¹²⁹ Desondanks kregen alle inwoners uit de voormalige koloniën na de onafhankelijkheid de mogelijkheid om het Frans burgerschap te verkrijgen.¹³⁰ De reden dat Frankrijk hiervoor koos is tweezijdig. Enerzijds kwam dit gunstig uit, gezien het feit dat Frankrijk in een periode van economische groei zat en er behoefte was aan arbeiders. Anderzijds wilde Frankrijk bewerkstelligen dat het mogelijk bleef voor Franse burgers om zonder problemen te werken of resideren in de voormalige koloniën.¹³¹

Aan deze pro-immigratie houding van Frankrijk kwam in 1974 een einde. Frankrijk begon een restrictiever beleid tegenover immigratie en naturalisatie te hanteren, waardoor de bevolking

¹²⁴ Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 115.

¹²⁵ *Ibid.*, 117.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ *Ibid.*, 117-118.

¹²⁹ *Ibid.*

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *Ibid.*, 118-119.

verdeeld raakte tussen Franse burgers en *sans papiers*, burgers zonder papieren.¹³² Deze scheiding ontwikkelde zich verder tot een situatie waarin iedereen met een immigratie achtergrond werd gezien als *other*. Deze enorme groep kreeg zelfs een naam, *issus de l'immigration*.¹³³ Xenofobie nam vanaf de jaren '70 enigszins toe in Frankrijk en de breuk met de *egalité* gedachte uit de Franse Revolutie leek hiermee definitief. Toch stelt Cooper dat het bewonderingswaardig en uniek is dat Fransen en Afrikanen voor bijna twee decennia lang geprobeerd hebben een inclusieve vorm van burgerschap te creëren in een situatie waarin de politieke en etnische achtergrond van mensen dusdanig divers en ongelijk was, zoals in het geval van Frankrijk tussen 1945 en 1960.¹³⁴

Samenvattend kan men op drie manieren burgerschap in Frankrijk verkrijgen. De eerste manier is door geboorte op Frans grondgebied, *jus soli*. De tweede manier is door het hebben van een Franse afkomst, *jus sanguinis*. Wanneer één of beide ouders de Franse nationaliteit heeft, komt het kind ook in aanmerking voor de Franse nationaliteit. Deze twee vormen waren in het geval van Frankrijk erg inclusief, waardoor ook alle mensen uit de voormalige koloniën tot 1974 deze mogelijkheid hadden, omdat zij ook werden gezien als onderdeel van de Franse Republiek.¹³⁵ De derde manier om in Frankrijk burgerschap te verkrijgen, is door middel van naturalisatie, *jus nexi*. Om voor naturalisatie in Frankrijk in aanmerking te komen, moet men minimaal vijf jaar woonachtig zijn in Frankrijk, een professe hebben in Frankrijk en tevens over voldoende kennis van de Franse taal beschikken. Daarnaast mag men niet veroordeeld zijn voor strafbare feiten en mag de overheid in alle gevallen het vergeven van burgerschap weigeren, zelfs als aan alle eisen is voldaan.¹³⁶ De reden hiervan is dat de kans op naturalisatie door de Franse overheid wordt gezien als een gunst en niet als een recht.¹³⁷ Hierdoor blijft in zekere zin altijd een onderscheid bestaan tussen 'rechtmatige' Franse burgers en Franse burgers door middel van een 'gunst van de staat'.¹³⁸ Toch is Frans burgerschap een homogeen recht, wat betekent dat onafhankelijk van de manier waarop het burgerschap is verkregen, iedere Franse burger dezelfde rechten en plichten tegenover de staat heeft.¹³⁹

¹³² Cooper, *Citizenship, Inequality and Difference*, 119.

¹³³ *Ibid.*

¹³⁴ *Ibid.*, 120.

¹³⁵ *Ibid.*, 119.

¹³⁶ Didier Fassin, Sarah Mazouz, "What is it to become French? Naturalization as a republican rite of institution." *Revue française de sociologie*, Vol. 50 (2009): 49.

¹³⁷ Fassin, Mazouz, "What is it to become French?," 38.

¹³⁸ *Ibid.*, 60-61.

¹³⁹ *Ibid.*

3.4: Denemarken

Het beleid omtrent burgerschap en naturalisatie van Denemarken is redelijk afwijkend van de andere landen in dit onderzoek. Het feit dat Denemarken eigenlijk vrijwel de gehele twintigste eeuw al meer een land van emigratie is dan een land van immigratie, is zowel een oorzaak als een gevolg hiervan. De andere vijf landen zijn in tegenstelling tot Denemarken allen meer landen van immigratie dan landen van emigratie. Ondanks het bestaande gebrek aan immigratie besloot Denemarken vanaf 1925 een nieuwe en strengere wetgeving omtrent naturalisatie in te voeren. Als gevolg van de Scandinavische samenwerking voerde Denemarken volgens Mats Wickström, Fins historicus aan de Universiteit van Turku, een intern inclusief en extern exclusief beleid van naturalisatie in.¹⁴⁰ Hierin was naturalisatie pas na vijftien jaar residentie in Denemarken mogelijk. Voor immigranten uit de Scandinavische landen was dit tien jaar.¹⁴¹ Daarnaast werden de *citizens* afgezet tegen de *aliens*, hetgeen de afkeer tegenover mensen van buiten het land bevestigd. Hiermee was de visie van Denemarken op immigratie, die overigens tot op heden voortduurt, gezet.

Vanaf 1950 werd het immigratiebeleid, door de toenemende samenwerking met de Scandinavische landen en het ontstaan van een *Nordic community*, enigszins versoepeld. Zo werd tussen 1952 en 1958 een nieuw systeem ingevoerd, wat de *Nordic passport union* werd genoemd. Hierdoor was het voor burgers die behoorden tot de *Nordic community* vrij om te reizen, wonen en werken in de andere landen die onderdeel waren van de *Nordic passport union*.¹⁴² De *Nordic passport union* bestond vanaf het begin uit Denemarken, Finland, Zweden en Noorwegen, maar in 1966 werden de Faeroër Eilanden en IJsland hier aan toegevoegd. Dat het voor de landen uit de *Nordic community* wel makkelijk was om te immigreren naar Denemarken, werd door Wickström omschreven als een gevolg van het idee dat immigranten uit de landen van de *Nordic community* makkelijker zouden integreren in de Deense samenleving dan alle andere immigranten. Dit kan volgens Wickström worden verklaard door een gedeeld gevoel van saamhorigheid.¹⁴³

Het beleid van naturalisatie werd eind jaren '60 uiteindelijk ook versoepeld. Zo kwam men in 1970 na drie jaar verblijf in Denemarken in aanmerking voor naturalisatie, mits men uit één van de andere landen van de *Nordic community* kwam en de persoon ook daadwerkelijk op basis van afkomst onderdeel was van de *Nordic community*. Wanneer men onderdeel van de *Nordic community* was door naturalisatie of een immigrant uit een land buiten de *Nordic community* was, was deze termijn voortaan tien jaar.¹⁴⁴ Hetgeen betekende dat onderscheid gemaakt werd tussen genaturaliseerde

¹⁴⁰ Mats Wickström, "Nordic brothers before strange others: pan-national boundary making in the post-war naturalization policies of the Nordic countries," *Ethnic and Racial Studies* No. 40 (2016): 675.

¹⁴¹ Wickström, "Nordic brothers before strange others," 678.

¹⁴² *Ibid.*, 682.

¹⁴³ *Ibid.*, 683-684.

¹⁴⁴ *Ibid.*

burgers uit de *Nordic community* en burgers die door afkomst onderdeel waren van de *Nordic community*. Mensen met dezelfde vorm van burgerschap van hetzelfde land hadden hierdoor niet allemaal dezelfde rechten louter op basis van afkomst.¹⁴⁵ Daarnaast betekende dit dat een persoon, die is geboren in Finland, op een kilometer van de grens met Rusland en tevens duizenden kilometers van de Deense grens, binnen drie jaar een genaturaliseerd Deens staatsburger kan worden, terwijl een persoon geboren in Duitsland, op een kilometer van de Deense grens, tien jaar in Denemarken dient te wonen om een genaturaliseerd Deens staatsburger te worden. Hieruit blijkt dat de *jus sanguinis* vorm van burgerschap veruit het meest belangrijk is voor landen van de *Nordic community*, waaronder Denemarken.

De afkeer van Denemarken tegenover immigratie heerst vandaag de dag nog steeds. Zo kopte de *Trouw* in 2019: 'Het regeerakkoord in Denemarken is links en anti-migratie'.¹⁴⁶ Uit het artikel wordt duidelijk dat de visie op migratie eigenlijk nooit anders is geweest.¹⁴⁷ Toch neemt de immigratie naar Denemarken, volgens cijfers van het Europees statistisch bureau Eurostat, in de 21^e eeuw enorm toe.¹⁴⁸ Dit zou een gevolg kunnen zijn van de open grenzen van de Europese Unie en de groeiende economie.¹⁴⁹¹⁵⁰ Zo stelt Jeroen Doomerik, migratieonderzoeker van de Universiteit van Amsterdam: 'In de realiteit is het de economie die dicteert. Mensen gaan naar Denemarken omdat de economie ze trekt, om te werken of te studeren.'. Dat het vooruitzicht op burgerschap, in de vorm van naturalisatie, op een korte termijn niet positief is, blijkt mensen uiteindelijk niet tegen te houden toch te gaan studeren of werken in Denemarken.¹⁵¹ Hier voegt Doomerik aan toe: 'Restrictieve maatregelen werken niet enorm afschrikwekkend. Het imago van een land is veel belangrijker. Na het invoeren van een maatregel zie je misschien een jaar of twee een dip, maar daarna zijn de aanvragen weer op hetzelfde niveau. Hoe het immigratiecijfer er uitziet is dus meer een indicator van een goedlopende economie dan van een los immigratiebeleid.'. ¹⁵² Gegeven het feit dat naturalisatie in Denemarken pas na tien jaar mogelijk is voor immigranten van buiten de *Nordic community*, voorspelt de toename in immigratie in het afgelopen decennium, dat ook in Denemarken in de nabije toekomst meer spelers met een migratieachtergrond in het nationale elftal zullen spelen.

¹⁴⁵ Wickström, "Nordic brothers before strange others," 684.

¹⁴⁶ Romana Abels, "Het regeerakkoord in Denemarken is links en anti-migratie," *Trouw*, 26 juni, 2019, <https://www.trouw.nl/buitenland/het-regeerakkoord-in-denemarken-is-links-en-anti-migratie~ba5a99ed/>.

¹⁴⁷ Abels, "Het regeerakkoord in Denemarken,".

¹⁴⁸ "De Deense rechts-conservatieve regering heeft afgelopen jaren relatief meer immigranten toegelaten dan Nederland," *Nu*, 7 november, 2011, <https://www.nu.nl/politiek/2662012/meer-immigratie-denemarken-dan-nederland.html>.

¹⁴⁹ *Ibid.*

¹⁵⁰ Mikkel Ryter, "'The Family of Denmark' and 'the Aliens': Kinship Images in Danish Integration Politics," *Ethnos* No. 75 (2010): 301-302.

¹⁵¹ "De Deense rechts-conservatieve regering heeft afgelopen jaren relatief meer immigranten toegelaten dan Nederland," *Nu*, 7 november, 2011.

¹⁵² *Ibid.*

3.5: Duitsland

Om meerdere redenen is Duitsland een bijzonder geval in dit onderzoek. Zo kwam het land niet alleen grotendeels verwoest uit de Tweede Wereldoorlog, maar was het vanaf oktober 1949 tot oktober 1990 ook opgedeeld in twee delen: de *Deutsche Demokratische Republik*, ook wel DDR of Oost-Duitsland genoemd, en de *Bundesrepublik Deutschland*, ook wel BRD of West-Duitsland genoemd. In dit onderzoek zal louter naar het nationale elftal van de BRD worden gekeken, omdat dit gezien kan worden als de voorloper van het huidige Duitse nationale elftal.

Vanuit de Tweede Wereldoorlog kwam Duitsland uit een periode van extreme raciale exclusie. Zo was de gedachte van Nazi-Duitsland dat Duitsland moest bestaan uit 'een puur Arisch ras', gebaseerd op een gedeelde afkomst, *jus sanguinis*.¹⁵³ Hoewel Duitsland de herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog zo spoedig mogelijk achter zich wilde laten, bleven de gevolgen van de oorlog duidelijk zichtbaar. Zo lag Duitsland niet alleen grotendeels in puin, maar had de oorlog ook zijn sporen achtergelaten wat betreft geografie en ideeën omtrent burgerschap. Zo werden tot 1990 min of meer de geografische grenzen van het einde van de oorlog aangehouden, maar wellicht nog wel ironischer was het feit dat Duitsland niet afstapte van een eenheid gebaseerd op afkomst.¹⁵⁴ Hoewel het woord 'Arisch' zeer waarschijnlijk voorgoed verdween uit het politieke en maatschappelijke vocabulair, bleef de immigratie van miljoenen mensen gebaseerd op afkomst, waarbij het idee dat een Germaans *Volk* en een Duitse natie moesten worden gesticht binnen een homogeen politiek en geografisch gebied ook in naoorlogse periode heerste.¹⁵⁵ Volgens Mary Fulbrook, een Britse historica gespecialiseerd in Duitse geschiedenis, was, ondanks de immigratie van miljoenen migranten in de jaren na de oorlog, sprake van een stille en vooral succesvolle assimilatie. Er werd niet gesproken van een immigranten probleem, hetgeen verklaard kan worden door de behoefte van immigranten aan een snelle aanpassing, gezien het feit dat een hevig dialect er op zou kunnen wijzen dat iemand eigenlijk geen onderdeel was van het etnische Germaanse *Volk*.¹⁵⁶

In de loop van de jaren '50 en voornamelijk in de jaren '60 van de twintigste eeuw werden de vluchtelingen en verdrevenen meer en meer geaccepteerd in Duitsland. Het proces van culturele assimilatie en de ontstane lokale diversiteit werd overschaduwd door de behoefte aan een sterk Duitsland. Hierbij speelden de groei in middelen van communicatie, het ontstaan van nieuwe vormen van media en de toenemende mobiliteit van mensen een belangrijke rol.¹⁵⁷ De Duitse burger ging, door in contact te komen met 'de migrant', inzien dat ook de migranten een belangrijke rol hadden gespeeld

¹⁵³ Mary Fulbrook, "Germany for the Germans? Citizenship and Nationality in a Divided Nation," in *Citizenship Nationality and Migration in Europe*, Ed. David Cesarani (Londen: Routledge, 1996), 89.

¹⁵⁴ Fulbrook, "Germany for the Germans?," 89.

¹⁵⁵ Ibid.

¹⁵⁶ Ibid., 90.

¹⁵⁷ Ibid., 91-92.

en nog altijd speelden in het volbrengen van het economische mirakel van de wederopstanding van Duitsland in de jaren '50.¹⁵⁸

Waar West-Duitsland enorm profiteerde van de influx aan enorme groepen immigranten, daar ging de wederopbouw van Oost-Duitsland enorm traag. Dit kwam voornamelijk door de emigratie van grote groepen 'Duitsers' naar West-Duitsland. De migratie van Oost- naar West-Duitsland nam vanaf 1961 enorm af door de bouw van de Berlijnse muur en het sluiten van de grenzen. Ten gevolgen van de afname van migranten vanuit Oost-Duitsland in de jaren '60 besloot de Duitse regering dat gastarbeiders nodig waren om de arbeiderstekorten op te vullen.¹⁵⁹ De gedachte achter deze gastarbeiders was dat zij voor een korte termijn in Duitsland zouden komen werken en daarna het land weer zouden verlaten. Dit bleek echter anders te lopen en het aantal immigranten liep enorm op, doordat ook veel familieleden van de gastarbeiders naar Duitsland migreerden. Deze gastarbeiders werden nooit, zoals de vluchtelingen en verdrevenen in de jaren '50, geaccepteerd door de Duitse burgers en in de Duitse samenleving. Vooral in de jaren '70 werden de gastarbeiders minder en minder welkom geacht, gezien het feit dat Duitsland net als vrijwel de gehele wereld in een economische recessie zat ten gevolgen van de oliecrisis.¹⁶⁰ In 1982 waren 62% van de West-Duitsers van mening dat er te veel buitenlanders in het land waren en vond de helft van de West-Duitsers dat de buitenlanders terug moesten naar hun land van origine.¹⁶¹ In tegenstelling tot de 'etnisch Germaanse migranten' in de jaren na de oorlog kregen de gastarbeiders niet automatisch het Duitse burgerschap toegewezen.¹⁶² Ondanks het feit dat het wel mogelijk was voor gastarbeiders om een aanvraag tot naturalisatie te doen, waren de vereisten hiervoor omtrent lengte van verblijf, kennis over de Germaanse cultuur en vaardigheid in de Duitse taal dusdanig streng, dat het in de praktijk enorm lastig was voor gastarbeiders om Duits burgerschap te verkrijgen.¹⁶³ Daarnaast staat Duitsland dual burgerschap ook niet toe, waardoor het helemaal niet aantrekkelijk werd voor gastarbeiders om voor de Duitse nationaliteit te gaan.¹⁶⁴

In de jaren '80 was de verbondenheid tussen burgers uit Oost- en West-Duitsland vrijwel volledig verdwenen.¹⁶⁵ Desondanks werd Duitsland, ten gevolgen van de afnemende spanningen tussen de communisten en kapitalisten en het ontbreken van een wederzijdse erkenning van twee vormen van Duits burgerschap, in 1990 verenigd.¹⁶⁶ Nu Duitsland wederom één land was, bleven de regels

¹⁵⁸ Fulbrook, "Germany for the Germans?," 92.

¹⁵⁹ *Ibid.*, 93.

¹⁶⁰ *Ibid.*

¹⁶¹ *Ibid.*, 93-94.

¹⁶² *Ibid.*, 94.

¹⁶³ *Ibid.*

¹⁶⁴ *Ibid.*

¹⁶⁵ *Ibid.*, 94-95.

¹⁶⁶ *Ibid.*, 99.

omtrent burgerschap nog steeds voornamelijk gebaseerd op *jus sanguinis* en de daartoe behorende mythe dat Duitse burgers bloedverwanten waren met dezelfde afkomst.¹⁶⁷ Zo werd in de aanloop naar de Duitse verkiezingen in 1994 nog gesteld dat Duitsland niet een land van immigratie is.¹⁶⁸ Dit was een uitspraak die in het recente verleden al meerdere keren was ontkracht. Wat volgens Fulbrook werd bedoeld met deze uitspraak, was dat de Duitse regering nog niet voorbereid was om de notie van burgerschap te veranderen in een cultureel meer inclusievere versie.¹⁶⁹ Hoewel dit het geval was, kreeg Duitsland in de jaren '90 toch te maken met een grote golf van asielzoekers uit het voormalig Joegoslavië. Dit was mogelijk doordat Duitsland qua immigratie een uitzondering maakte voor politieke vluchtelingen.¹⁷⁰

Ondanks de op etniciteit gebaseerde ideeën over burgerschap, kan een persoon sinds 1993 Duits burgerschap op drie manieren verkrijgen. Allereerst door het hebben van de Duitse afkomst of bloedband, *jus sanguinis*. Wanneer één of beide ouders de Duitse nationaliteit bezit, krijgt een persoon automatisch Duits burgerschap.¹⁷¹ De tweede manier is door geboorte op Duits grondgebied, *jus soli*. Echter zitten hier een aantal belangrijke vereisten aan. Zo moet één van de ouders ook geboren zijn in Duitsland en minimaal tien jaar in Duitsland resideren.¹⁷² De laatste manier is door naturalisatie, *jus nexi*. Hiervoor moet iemand ouder dan 23 jaar minimaal vijftien jaar in Duitsland wonen, zelfonderhoudend zijn, nooit veroordeeld zijn voor een strafbaar feit en zijn of haar huidige burgerschap opgeven.¹⁷³ Voor personen onder de 23 jaar geldt dat zij minimaal acht jaar in Duitsland moeten wonen, minimaal zes jaar onderwijs in Duitsland hebben gevolgd, nog nooit veroordeeld zijn voor een strafbaar feit en tevens bereid zijn om zijn of haar huidige burgerschap op te geven.¹⁷⁴

Ten slotte moet er met betrekking tot het onderzoek nog een specifiek geval behandeld worden, namelijk de manier waarop om zal worden gegaan met '*foreign-born*' spelers uit Oost-Duitsland. Deze zullen door de hereniging van het Duitse Rijk en het einde van de DDR, door middel van de *context-nationality* methode niet vallen onder spelers met een migratieachtergrond. Dit is simpelweg te verklaren, omdat ze binnen de huidige grenzen van Duitsland zijn geboren en de DDR geen bestaande natie meer is.

¹⁶⁷ Fulbrook, "Germany for the Germans?," 100-101.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 101.

¹⁶⁹ *Ibid.*

¹⁷⁰ *Ibid.*

¹⁷¹ *Ibid.*, 102.

¹⁷² *Ibid.*

¹⁷³ *Ibid.*

¹⁷⁴ *Ibid.*

3.6: Zwitserland

Het laatste land waarvan de regels omtrent burgerschap en naturalisatie toegelicht moeten worden, is Zwitserland, deze regels wijken namelijk af van de regels van de eerder besproken landen. Zo is Zwitserland van nature een land dat geen eigen taal heeft en een hoge mate van culturele heterogeniteit kent.¹⁷⁵ Daarnaast is Zwitserland verdeeld in verschillende Kantons met ieder eigen regels over naturalisatie. Zo moet iemand die het Zwitserse burgerschap wil krijgen, voldoen aan de naturalisatie eisen van zowel de Zwitserse staat als het Kanton waar de persoon resideert.¹⁷⁶ De regels omtrent naturalisatie in de Kantons zijn over het algemeen in het Duits sprekende deel van Zwitserland strenger dan in het Frans sprekende deel van Zwitserland. Dit sluit aan bij de benaderingen van naturalisatie door Duitsland en Frankrijk.¹⁷⁷

Het verkrijgen van Zwitsers burgerschap is mogelijk op drie manieren: door geboorte op Zwitsers grondgebied, door naturalisatie ten gevolgen van huwelijk of door naturalisatie ten gevolgen van een minimaal aantal jaren residentie.¹⁷⁸ Hierdoor zijn de *jus soli* en *jus nexi* vormen van burgerschap aanwezig in Zwitserland, maar is de *jus sanguinis* vorm van burgerschap afwezig. Dit kan simpelweg verklaard worden door het ontbreken van een diepgeworteld gevoel van *belonging* op basis van afkomst, omdat Zwitserland juist gekenmerkt wordt door heterogeniteit.

Deze heterogeniteit blijkt onder andere uit het aantal personen dat niet in Zwitserland geboren is, maar er wel woont. Dit aantal is vanaf de negentiende eeuw tot op heden relatief gezien één van de hoogste cijfers van alle ontwikkelde Westerse landen.¹⁷⁹ Zo blijkt uit een onderzoek van Dominique Gross, professor aan de Simon Fraser University en gespecialiseerd in publiek beleid, dat Zwitserland sinds de Tweede Wereldoorlog een percentage *foreign-born* inwoners heeft boven de 10%.¹⁸⁰ Dit percentage lag in Zwitserland in 2003 zelfs op 20,1%, terwijl dit in Frankrijk, Duitsland en Engeland, respectievelijk, op 10,6%, 9,0% en 6,8% lag. Hieruit blijkt hoe ontzettend hoog dit percentage in Zwitserland ligt.¹⁸¹

De oorzaak van deze hoge percentages *foreign-born* inwoners moet om deze reden wel in het immigratiebeleid van Zwitserland liggen. Het naoorlogse immigratiebeleid van Zwitserland is sinds de jaren '70 van de twintigste eeuw een constante strijd tussen de behoefte aan arbeiders in het kader van economische groei enerzijds, en een beleid met immigratiequota's waarmee de rechtse politiek

¹⁷⁵ Ruud Koopmans, Hanspeter Kriesi, "Citizenship, National Identity and the Mobilisation of the Extreme Right. A Comparison of France, Germany, the Netherlands and Switzerland," *Wissenschaftszentrum Berlin* (1997): 11.

¹⁷⁶ Koopmans, Kriesi, "Citizenship, National Identity and the Mobilisation of the Extreme Right," 11.

¹⁷⁷ Ibid.

¹⁷⁸ "Regular naturalization requirements," The Swiss Authorities Online, Ch.Ch, Geraadpleegd op 7 april, 2020, <https://www.ch.ch/en/regular-naturalisation-requirements/>.

¹⁷⁹ Dominique Gross, "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," *World Bank Policy Research Paper* 3853 (2006), 1.

¹⁸⁰ Gross, "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," 3.

¹⁸¹ Ibid.

tevreden gesteld kan worden anderzijds.¹⁸² De gedachte van de overheid was dat de economie als stabilisator van de migratie zou werken en dat bij economische mindere tijden de arbeidsmigranten terug zouden keren naar hun thuisland.¹⁸³ In de jaren '80 zouden residentievisa er echter voor zorgen dat de behoefte van de arbeidsmigranten om terug te keren naar hun thuisland af zou nemen.¹⁸⁴ De echte grote invloeden op de immigratiecijfers kwamen pas in de jaren '90 met de ontwikkelingen in de Europese samenwerking en het uiteenvallen van Joegoslavië.¹⁸⁵ Hoewel Zwitserland economisch gezien geen onderdeel wilde worden van de Europese Unie, zouden de grenzen van Zwitserland wel open zijn voor vrij verkeer van personen door Europa. Dit zorgde ervoor dat de quota's op immigratie in invloed afnamen. Zo bleek dat in 1995 zo'n 80% van de immigratie niet meer in te perken was door deze vorm van beleid.¹⁸⁶ Om deze reden besloot Zwitserland in de jaren '90 van de twintigste eeuw dat het tijd was om de quota's aan te passen. Globale quota's werden veranderd in quota's gericht op specifieke groepen, de zogenaamde *targeted quota's*.¹⁸⁷

De periode van *targeted quota's* kenmerkte zich volgens het *three circle model*.¹⁸⁸ In dit model werd onderscheid gemaakt tussen drie groepen migranten. De eerste groep waren migranten uit EU-landen. Voor deze groep gold dat ze in alle gevallen vrij waren om te wonen en werken in Zwitserland. De tweede groep waren landen die niet tot de EU-landen behoorden, maar wel een economisch vergelijkbaar ontwikkeld waren met Zwitserland, zoals de landen in Noord-Amerika en Oceanië. Voor deze groep gold dat ze op aanvraag mochten werken in Zwitserland, maar wel in beperkte aantallen. Zo werden maximaal 17.000 jaarlijkse werkvergunningen en 135.000 seizoensgebonden werkvergunningen uitgegeven. Tot de laatste groep behoorden mensen uit de overige landen. Deze mensen waren louter welkom om te wonen en werken in Zwitserland onder uitzonderlijke omstandigheden.¹⁸⁹ Dit beleid zorgde ervoor dat relatief veel meer immigranten daadwerkelijk terugkeerden naar hun thuisland, maar had daarentegen ook als gevolg dat enorm veel meer buitenlanders in Zwitserland kwamen werken.¹⁹⁰ Door de economische regressie van Zwitserland in de jaren '90 en de constante toestroom van immigranten, ging Zwitserland in onderhandeling met de EU-landen over de immigratieproblemen. Zwitserland besloot in 1995 dat de tweede en derde groep migranten uit het *three circle model* bij elkaar gevoegd moesten worden, omdat dit anders in zou gaan tegen de ideeën van de *International Convention against Racist Discrimination*, die Zwitserland had

¹⁸² Gross, "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," 4.

¹⁸³ *Ibid.*

¹⁸⁴ *Ibid.*

¹⁸⁵ *Ibid.*

¹⁸⁶ *Ibid.*

¹⁸⁷ *Ibid.*, 19.

¹⁸⁸ *Ibid.*

¹⁸⁹ *Ibid.*, 21.

¹⁹⁰ *Ibid.*

ondertekend.¹⁹¹ Om te voorkomen dat hierdoor nog meer immigranten naar Zwitserland kwamen, besloot Zwitserland te stoppen met het verlenen van seizoensgebonden werkvergunningen.¹⁹²

Vanaf 2000 besloot Zwitserland dat het zaak was om de regels wederom aan te passen. Er moest volledige vrijheid van menselijke mobiliteit tussen alle EU-landen komen. Deze nieuwe regels gingen in 2002 in. De acceptatie van immigranten van buiten de EU zou louter berusten op de vraag of deze immigranten wel of niet passen in de arbeidsbehoeften van Zwitserland die zouden kunnen zorgen voor economische groei.¹⁹³ Door het implementeren van dit nieuwe systeem is er sinds 2002 een betere balans tussen de behoefte aan arbeiders en de immigratie.¹⁹⁴

Hoofdstuk 4: Voetballers met een migratieachtergrond

In het tweede hoofdstuk werden de zorgen van Sepp Blatter, over de mogelijkheid dat elftallen in de toekomst vol zullen zitten met *foreign-born talent* en dat het aantal *passport players* en *moonlight naturalizations* toe zullen nemen, weergegeven. Hetgeen onderzocht kan worden door de kwantitatieve gegevens uit de database te analyseren. Aan de hand van deze getallen zal worden geconcludeerd of de zorgen van Sepp Blatter gegrond zijn of dat zijn gedachte, dat in de toekomst volledige nationale elftallen zullen bestaan uit spelers met een migratieachtergrond, ongegrond is.

4.1: De cijfers op een Europese schaal

Wanneer men kijkt naar het aantal spelers met een migratieachtergrond op alle Europese kampioenschappen voor de zes landen in dit onderzoek, hebben 108 van de 1095 spelers een migratieachtergrond volgens de *foreign-born* methode. Dit betekent dat dit percentage, verdeeld over de geschiedenis van alle Europese Kampioenschappen, 9,86% is. Wanneer we dit vergelijken met het onderzoek van Van Campenhout, zien we dat dit percentage vrijwel gelijk is aan het percentage *foreign-born* spelers op een globale schaal, dat rond de 10% ligt.¹⁹⁵ Wanneer deze cijfers worden aangepast op basis van nationaliteit, koloniale banden en de ontwikkeling van geografische grenzen, hebben 67 van de 1095 spelers in dit onderzoek een migratieachtergrond. Oftewel, volgens de *context-nationality* methode hebben 6,12% van de spelers in dit onderzoek een migratieachtergrond. Wanneer we dit vergelijken met de cijfers op een globale schaal, is de 6,12% op een Europese schaal aanzienlijk hoger dan de 3% op een globale schaal.¹⁹⁶ Dit kan drie oorzaken hebben. Allereerst zou het te maken kunnen hebben met de keuze in de landen. Wanneer toevallig is gekozen voor landen met een hoger

¹⁹¹ Gross, "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," 22.

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Ibid., 49.

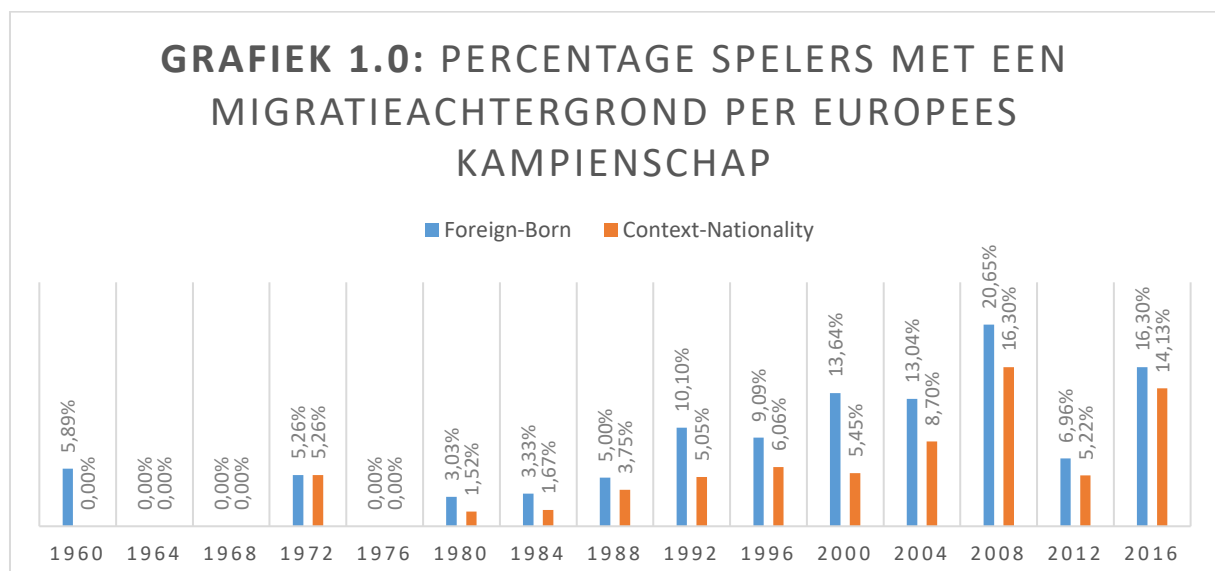
¹⁹⁴ Ibid., 50-51.

¹⁹⁵ van Campenhout, et al. "Who Counts as a Migrant Footballer?," 1079.

¹⁹⁶ Ibid., 1080-1081.

percentage migratiespelers, zou dit percentage bij een onderzoek naar alle Europese landen enigszins lager kunnen liggen. De tweede en tevens meest voor de hand liggende oorzaak is het verschil tussen globale migratie en migratie naar Europa. Zo stelde Hein de Haas al dat in de tweede helft van de twintigste eeuw Europa steeds vaker de bestemming is van migratie.¹⁹⁷ Dit verklaart dat het cijfer op een globale schaal rond de 3% ligt, hetgeen overeenkomt met het globale migratiecijfer. Een groot deel van deze migratie heeft als bestemming Europa, waardoor het logisch is dat de Europese cijfers van spelers met een migratieachtergrond boven het globale gemiddelde liggen. Een derde mogelijke verklaring is het feit dat het WK voor het eerste plaatsvond in 1930, terwijl het eerste EK in 1960 plaatsvond. Hierdoor zal de periode tussen 1930 en 1960 het gemiddelde op een globale schaal enigszins omlaag halen, omdat in deze periode de percentages spelers met een migratieachtergrond relatief laag waren.

Vanzelfsprekend maken deze cijfers een ontwikkeling door in de loop van de geschiedenis van de Europese kampioenschappen. Deze ontwikkeling is weergegeven in grafiek 1.0. Uit de grafiek blijkt dat het percentage migratiespelers op het Europees kampioenschap van 2008 het hoogst was. Op dit EK hadden 19 van de 92 spelers in het onderzoek een migratieachtergrond volgens de *foreign-born* methode. Dit aantal werd door de *context-nationality* methode gereduceert tot 15 van de 92 spelers. Dit betekent dat 20,7% van de spelers volgens de *foreign-born* methode een migratieachtergrond had en 16,3% van de spelers volgens de *context-nationality* methode. Deze cijfers wijzen erop dat de zorgen van Blatter op basis van het Europese piekmoment ongegrond zijn, aangezien 20,7% nog ver verwijderd is van volledige elftallen.

Wat grafiek 1.0 verder laat zien, is dat het percentage spelers met een migratieachtergrond vanaf de jaren '80 wel toeneemt tot een opvallende daling in 2012. Deze daling kan verklaard worden

¹⁹⁷ De Haas, "Zeven mythes over migratie,".

aan de hand van de deelnemende landen aan dit EK. Zo was Zwitserland, een land wat over het algemeen veel spelers met een migratieachtergrond heeft, afwezig op dit EK. Daarnaast zien we dat ook in de landen die wel deelnamen in veel gevallen een lichte daling te zien is in het aantal voetballers met een migratieachtergrond. Hierdoor is de verklaring van deze opvallende daling in 2012 een combinatie van de afwezigheid van Zwitserland en de toevalligheid dat andere landen ook minder spelers met een migratieachtergrond in de selectie hadden dan ze gemiddeld hebben.

Nu de Europese cijfers zijn geanalyseerd en de zorgen van Blatter op een Europese schaal in ieder geval kunnen worden genuanceerd, is het zaak om de cijfers per land te bekijken. Zo bestaan aanzienlijke verschillen tussen de landen in percentages migratiespelers.

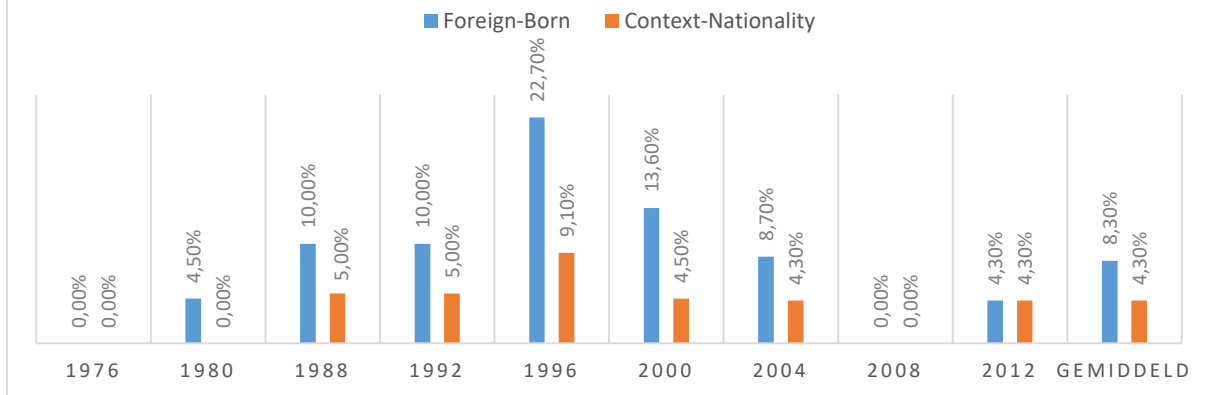
4.2: De Surinaamse invloeden in Oranje

Uit het vorige hoofdstuk bleek dat Nederland een redelijk open migratie- en naturalisatiebeleid heeft in vergelijking met Denemarken en Duitsland. Wanneer we dit vergelijken met het beleid van Engeland en Frankrijk, is Nederland iets minder welwillend in het verschaffen van burgerschap aan mensen uit de voormalige koloniën dan Frankrijk. Daarnaast is het beleid van Nederland te vergelijken met het beleid van Engeland.

Waartoe dit, in connectie met sport, uiteindelijk heeft geleid, wordt weergegeven in grafiek 2.0. In deze grafiek staan de percentages spelers met een migratieachtergrond volgens zowel de *foreign-born* methode als de *context-nationality* methode. Uit deze grafiek blijkt dat, voor alle spelers die voor Nederland deelgenomen hebben aan een EK, gemiddeld 8,3% geboren is in het buitenland. Wanneer we kijken naar de *context-nationality* methode, daalt dit gemiddelde percentage per EK naar 4,3%. Hetgeen beide lager ligt dan de 9,9% en 6,1% op een Europese schaal.

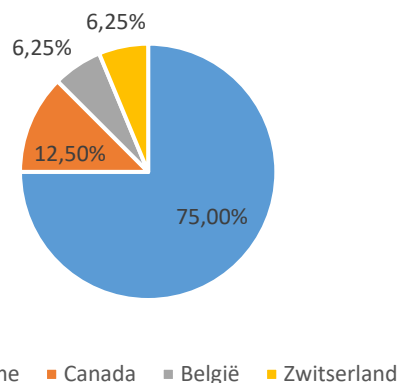
Wat grafiek 2.0 tevens laat zien, is een piek in aantallen spelers met een migratieachtergrond in de Nederlandse selectie in 1996. Hoewel voor deze piek geen duidelijke oorzaak aan te wijzen valt, is het feit dat 4 van de 22 spelers in Suriname geboren zijn, het meest van alle Europese kampioenschappen, een aanwijzing dat het koloniale verleden van Nederland hier een grote factor in heeft gespeeld. Hierbij gaat het om Edgar Davids, Clarence Seedorf, Aron Winter en John Veldman. De vijfde speler op dit Europees kampioenschap met een migratieachtergrond was Youri Mulder, die in België is geboren.

GRAFIEK 2.0: PERCENTAGE SPELERS MET EEN MIGRATIEACHTERGROND IN HET NEDERLANDS ELFTAL

Wat grafiek 2.0, naast de ontwikkeling door de jaren heen en de piek in 1996, nog meer laat zien, is dat de verschillen tussen *foreign-born* en *context-nationality* in Nederland relatief groot zijn in vergelijking met de Europese schaal. Dit heeft twee oorzaken. De eerste oorzaak hiervan is het geboorteland van de spelers met een migratieachtergrond. Deze percentages zijn te zien in grafiek 2.1. Opvallend aan deze grafiek is dat maar liefst 75% van de in het buitenland geboren spelers geboren is in Suriname. Hieruit valt af te leiden dat het koloniale verleden van Nederland een grote rol speelt in het aandeel spelers met een migratieachtergrond in het Nederlands elftal. De tweede oorzaak is het moment van onafhankelijkheid van Suriname. Aangezien Suriname in vergelijking met andere kolonies relatief laat onafhankelijk werd, heeft dit ertoe geleid dat een deel van de spelers met een Surinaamse achtergrond valt onder zowel *foreign-born* als *context-nationality*. Dit betreft de groep die geboren is na de onafhankelijkheid in 1975. Het andere deel van de spelers met een Surinaamse achtergrond, die zijn geboren in Suriname voor de onafhankelijkheid van 1975, tellen wel als *foreign-born*, maar niet als *context-nationality*, omdat zij de Nederlandse nationaliteit konden krijgen.

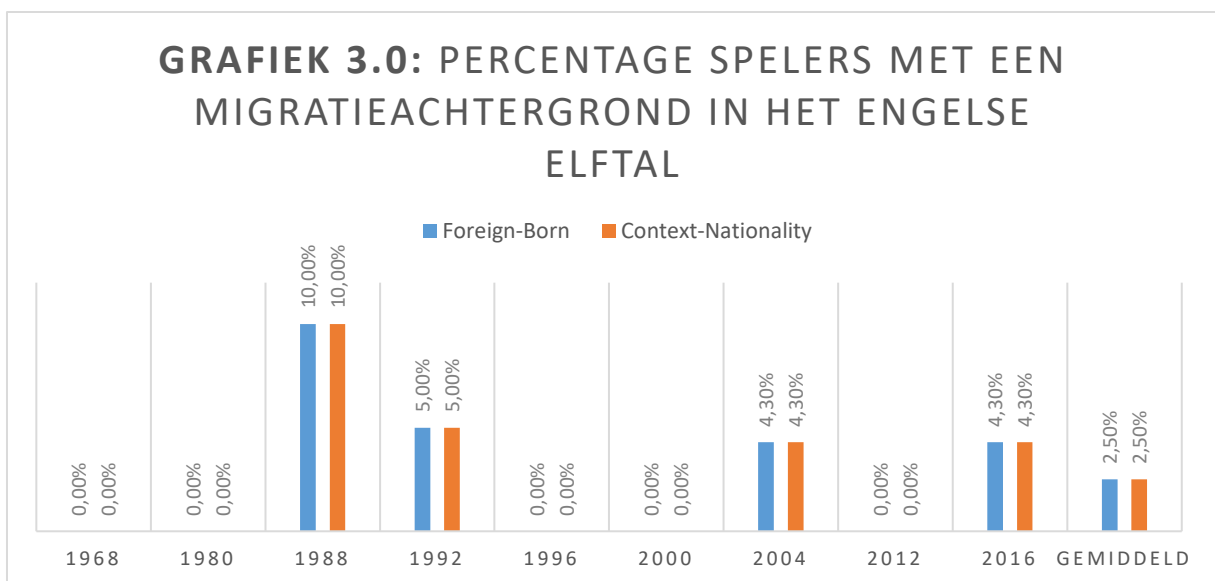
Grafiek 2.1: Geboorteland spelers met een migratieachtergrond in Nederland

De overige 25% van de spelers met een migratieachtergrond zijn geboren in Canada (John van 't Schip, 2 deelnames), België (Youri Mulder, 1 deelname) en Zwitserland (Luuk de Jong, 1 deelname). Hierbij gaat het in alle gevallen om spelers met ouders van Nederlandse afkomst. De spelers zijn in het buitenland geboren, omdat hun ouders op dat moment in het buitenland woonden.

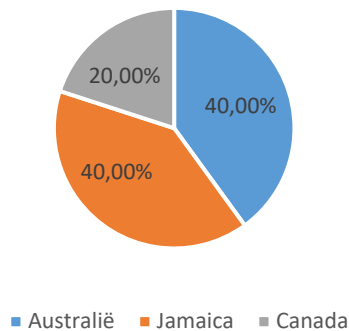
4.3: Het Engelse elftal: gemêleerd maar niet gemigreerd

Uit het derde hoofdstuk bleek dat Engeland een vergelijkbaar migratie- en naturalisatiebeleid als Nederland hanteert. Desondanks liggen de percentages van spelers met een migratieachtergrond vele malen lager. Zo is zowel het *foreign-born* percentage als het *context-nationality* percentage 2,5%. Hetgeen niet alleen lager is dan de 8,3% en 4,3% van Nederland, maar ook aanzienlijk lager is dan het Europese gemiddelde van 9,9% en 6,1% van de landen in dit onderzoek. Uit figuur 3.0 blijkt daarnaast dat Engeland geen speler met een migratieachtergrond in de selectie had op meer dan de helft van de Europese kampioenschappen waaraan het landdeelgenomen heeft. Daarnaast heeft Engeland in de geschiedenis van de Europese kampioenschappen in totaal slechts vijf spelers met een migratieachtergrond, verdeeld over negen Europese kampioenschappen.

Deze lage percentages spelers met een migratieachtergrond zijn opvallend, gezien de rijke koloniale geschiedenis van het Verenigd Koninkrijk. Uit grafiek 3.1 wordt duidelijk dat 60% van deze spelers uit een voormalige kolonie komt, namelijk Jamaica en Canada. Dit lijkt een aanzienlijk aantal, maar het feit dat dit 60% is van een totaal van 5 spelers met een migratieachtergrond, wijst erop dat dit slechts 3 spelers zijn van de 197 spelers die ooit voor Engeland deelnamen aan een EK. De overige 2 spelers zijn geboren in Australië.

Grafiek 3.1: Geboorteland spelers met een migratieachtergrond in Engeland

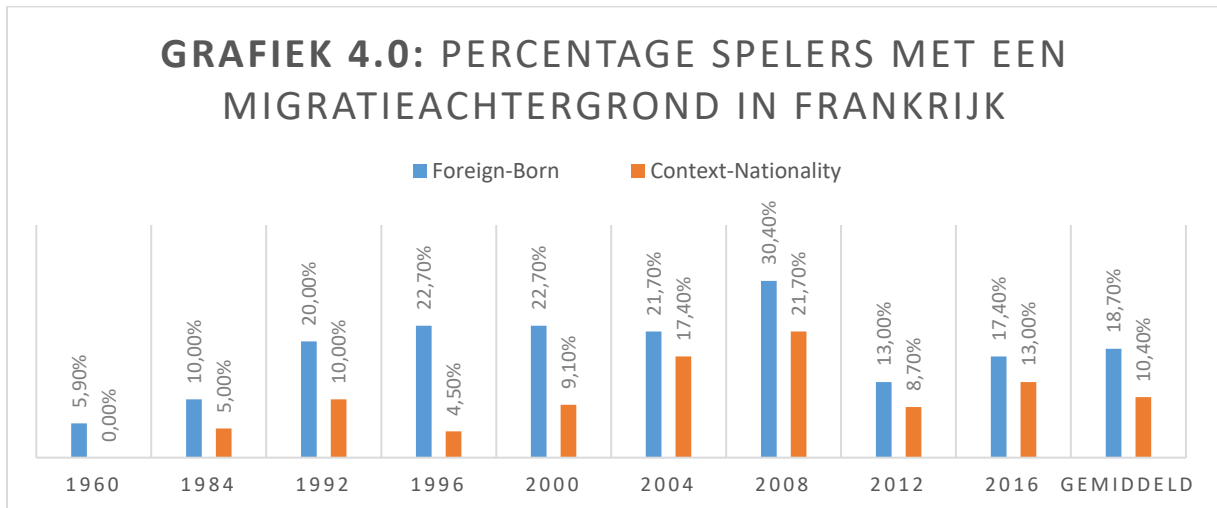

De oorzaak voor deze lage percentages spelers met een migratieachtergrond moet ergens anders liggen dan in het migratie- en naturalisatie beleid van Engeland, gezien het feit dat dit beleid vergelijkbaar is met dat van Nederland, maar de cijfers van Nederland aanzienlijk hoger liggen. Deze oorzaak is, in mijn ogen, te vinden in het moment van onafhankelijkheid van de Britse koloniën. Zo werden meeste de koloniën van het Britse Rijk onafhankelijk aan het einde van de jaren '40, gedurende de jaren '50 of in de eerste helft van de jaren '60 van de twintigste eeuw. Dit is decennia eerder dan de onafhankelijkheid van bijvoorbeeld Suriname. Dit heeft ervoor gezorgd, dat het koloniale verleden wel terug te zien is in het nationale elftal van Engeland, maar dat dit voornamelijk tweede en derde generatie migranten zijn, waardoor zij dus niet geteld worden als spelers met een migratieachtergrond. Oftewel, de afzonderlijk late dekolonisatie van Suriname heeft ervoor gezorgd dat er wel verschillen tussen *foreign-born* en *context-nationality* zijn in Nederland, terwijl het eerder onafhankelijk worden van de Britse koloniën ervoor heeft gezorgd dat post-koloniale migranten niet terug te zien zijn in de cijfers van het Engelse nationale elftal.

4.4: De Afrikaanse invloeden van Les Bleus

Uit hoofdstuk drie is gebleken dat Frankrijk inclusiever was in het verschaffen van de Franse nationaliteit aan mensen uit de voormalige koloniën dan Nederland en Engeland. De gevolgen hiervan zijn terug te zien in grafiek 4.0. Uit deze grafiek blijkt dat gemiddeld 18,7% van de spelers die ooit voor Frankrijk aan een EK hebben deelgenomen, geboren zijn in een ander land. Wanneer deze cijfers worden aangepast op koloniale relaties, nationaliteit en veranderingen in geografische grenzen, is dit percentage 10,4%. Het *foreign-born* percentage van 18,7% ligt beduidend hoger dan het Europese gemiddelde van 9,9%. Ook het *context-nationality* van 10,4% ligt beduidend hoger dan het Europese gemiddelde van 6,4%. De oorzaak hiervan lijkt te liggen in de rijke koloniale geschiedenis van Frankrijk in combinatie met een inclusief beleid van het verschaffen van de Franse nationaliteit aan migranten uit de voormalige koloniën.

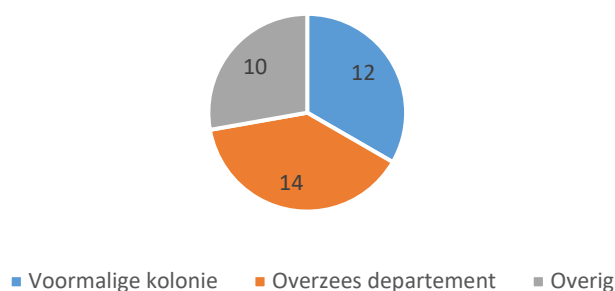
Daarnaast laat de grafiek een piek zien in 2008, welke overeenkomt met de piek in het Europese gemiddelde. Op dit Europees kampioenschap hadden 7 van de 23 spelers een migratieachtergrond volgens de *foreign-born* methode. Zo werden twee spelers geboren in de Republiek Kongo (Steve Mandanda en Claude Makélélé), twee spelers in Senegal (Patrice Evra en Patrick Vieira), een speler in Kameroen (Jean-Alain Bounsong), een speler in Guadeloupe (Lilium Thuram) en een speler in Frans-Guyana (Florent Malouda).

Wat verder opvalt aan grafiek 4.0 zijn de hoge verschillen tussen *foreign-born* en *context-nationality*. Waar dit in Nederland te verklaren is aan de hand van de late onafhankelijkheid van Suriname, daar heeft dit in Frankrijk twee andere oorzaken. De eerste hiervan zijn de overzeese departementen. Zo worden spelers die zijn geboren op Martinique, Guadeloupe, Frans-Guyana, Tahiti, Réunion en Nieuw-Caledonië wel als spelers met een migratieachtergrond gerekend op basis van de *foreign-born* methode, maar niet op basis van de *context-nationality* methode. De oorzaak hiervoor is dat ze door middel van *jus soli* de Franse nationaliteit kunnen verkrijgen. De tweede oorzaak is het feit dat Frankrijk erg inclusief was met het uitgeven van de Franse nationaliteit aan mensen uit de voormalige koloniën. Hierdoor vallen deze mensen wel onder *foreign-born*, maar niet onder *context-nationality*, omdat ze op basis van hun koloniale achtergrond wel de Franse nationaliteit kregen.

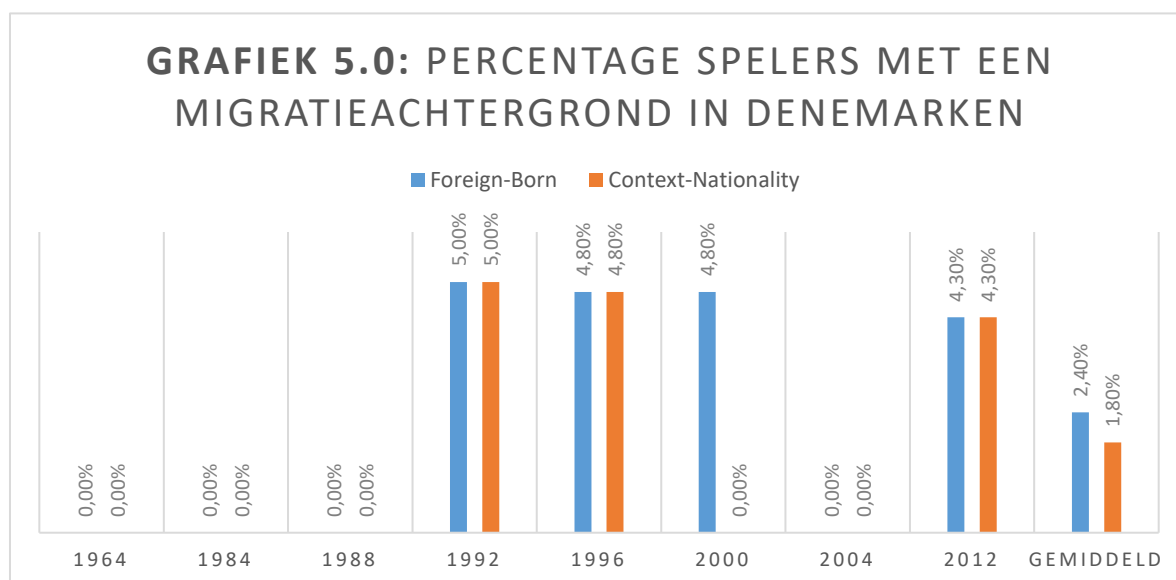
Ten slotte is te zien dat een groot deel van de Franse spelers met een migratieachtergrond afkomstig is uit een voormalige kolonie of een overzees departement. Zo blijkt uit grafiek 4.1 dat maar liefst 26 van de 36 spelers met een migratieachtergrond in het Franse elftal afkomstig zijn uit een voormalige kolonie of overzees departement. Dit wijst erop dat dit voor 10 van de 193 spelers die ooit onderdeel zijn geweest van de Franse nationale selectie op een Europees kampioenschap niet het geval was. Deze spelers zijn afkomstig uit Spanje of Afrikaanse landen, die geen Franse koloniale achtergrond hebben.

Grafiek 4.1: Herkomst van de spelers met een migratieachtergrond in Frankrijk in aantallen

4.5: Het Deense elftal: weinig invloeden van buitenaf

Uit het vorige hoofdstuk bleek dat Denemarken een streng naturalisatiebeleid hanteert. Dit beleid zou ervoor moeten zorgen dat migranten minder snel naar Denemarken komen, omdat ze weinig uitzicht hebben op de Deense nationaliteit. Dat de intenties van dit beleid zijn geslaagd, blijkt uit grafiek 5.0. Hierin is te zien dat de percentages van spelers met een migratieachtergrond laag zijn, namelijk gemiddeld 2,4% met de *foreign-born* methode en gemiddeld 1,8% met de *context-nationality* methode. De 2,4% volgens de *foreign-born* methode ligt ver onder het Europese gemiddelde van 9,9%. Hetzelfde geldt voor de 1,8% volgens de *context-nationality* methode, in vergelijking met de 6,4% in Europa.

Grafiek 5.0 laat tevens zien dat slechts op vier van de acht Europese kampioenschappen waar Denemarken aan meedeed een speler met een migratieachtergrond in de nationale selectie zat. In absolute getallen hebben 4 van de 166 spelers, die ooit voor het Deense nationale elftal deel hebben genomen aan een EK, een migratieachtergrond. Van deze vier spelers hebben drie spelers Deense

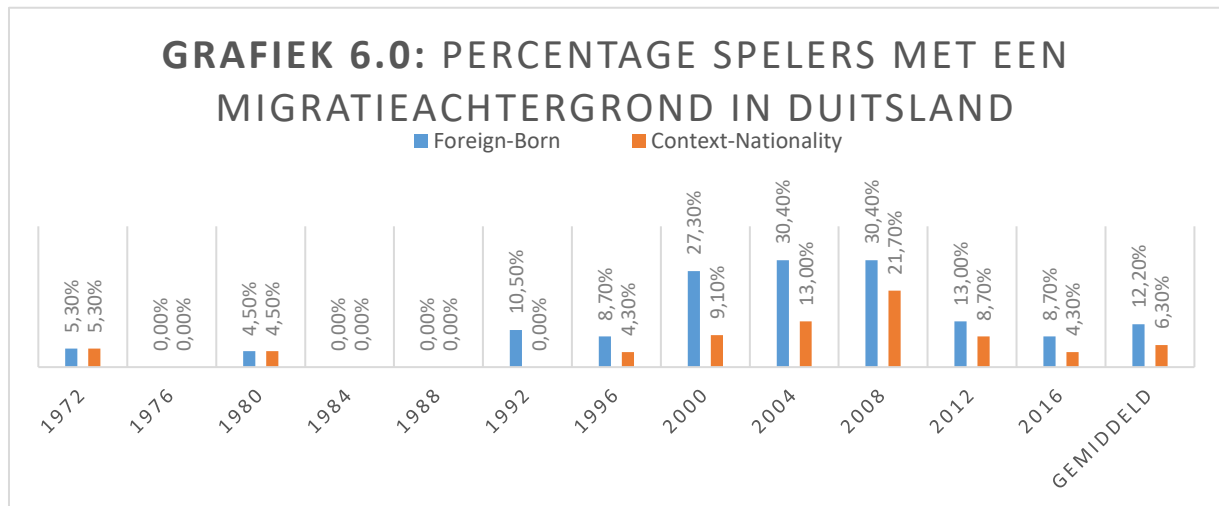
ouders. De enige uitzondering is Jores Okore. Zijn beide ouders zijn Ivoriaans en hij is eveneens in Ivoorkust geboren. De anderen zijn Brian Laudrup en Jesper Grønkjaer. Laudrup is geboren in Oostenrijk en telt voor twee spelers, gezien het feit dat hij twee keer heeft meegedaan aan een EK. Grønkjaer is geboren in Groenland, wat bekend staat als een autonoom gebied binnen het koninkrijk van Denemarken. Hierdoor wordt dit geteld als *foreign-born*. Maar gezien het feit dat mensen die geboren worden in Groenland volgens de *jus soli* manier automatisch de Deense nationaliteit krijgen, telt Grønkjaer niet als speler met een migratieachtergrond volgens de *context-nationality* methode.

4.6: De sporen uit het verleden blijven zichtbaar in *die Mannschaft*

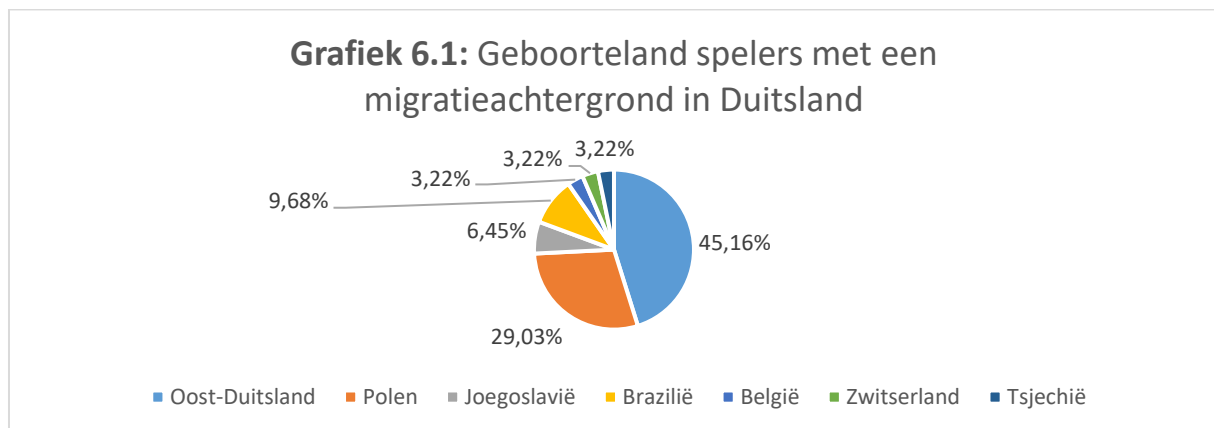
Uit het vorige hoofdstuk werd al duidelijk dat Duitsland in een bijzondere situatie verkeerde gedurende de tweede helft van de twintigste eeuw. Niet alleen kwam het land net uit een totale oorlog, waarvan het grotendeels de aanstichter was, maar het land was ook gedurende een groot deel van de twintigste eeuw opgesplitst in twee landen. Gedurende deze periode hanteerde West-Duitsland een open migratiebeleid tegenover migranten uit Oost-Duitsland en later ook tegenover gastarbeiders en politieke vluchtelingen uit voormalig Joegoslavië. Echter was het naturalisatieproces tot Duits staatsburger niet voor ieder van deze groepen een homogeen proces, zoals in het vorige hoofdstuk valt te lezen. De gevolgen hiervan zijn terug te zien in de aantallen spelers met een migratieachtergrond in het Duitse nationale elftal.

Uit grafiek 6.0 blijkt dat het gemiddelde aantal spelers met een migratieachtergrond in de Duitse nationale selectie op een EK volgens de *foreign-born* methode 12,2% is en volgens de *context-nationality* methode 6,3%. Het verschil tussen de beide methodes is opmerkelijk hoog als je het vergelijkt met de andere landen zonder noemenswaardig koloniaal verleden. Dit verschil is toe te schrijven aan de splitsing van Duitsland. Spelers die tijdens de splitsing in Oost-Duitsland zijn geboren, gelden namelijk volgens de *foreign-born* methode als spelers met een migratieachtergrond, maar volgens de *context-nationality* methode niet, omdat ze direct na de hereniging van Duitsland de

Duitse nationaliteit kregen en geboren zijn op Duits grondgebied.

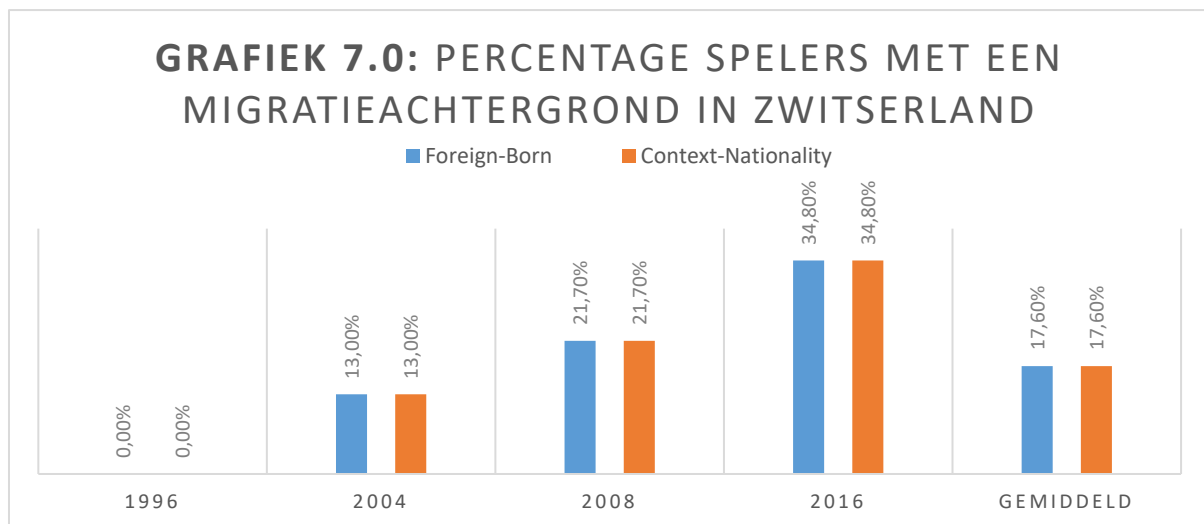
Verder valt uit grafiek 6.0 af te lezen dat de pieken in aantallen spelers met een migratieachtergrond in de jaren '00 van de 21^e eeuw liggen. Hetgeen simpel te verklaren is, gezien het feit dat dit een aantal jaren na de migratie vanuit Joegoslavië en de hereniging van Duitsland is. Echter zijn de gastarbeiders in de jaren '60 en '70 niet terug te zien in de grafiek. Hetzelfde blijkt uit het geboorteland van de spelers met een migratieachtergrond in Duitsland. Dit is te zien in grafiek 6.1. Uit deze grafiek blijkt dat het grootste gedeelte afkomstig is uit Oost-Duitsland en Polen. Daarnaast valt te zien dat het percentage politieke vluchtelingen uit Joegoslavië met 6,5% redelijk laag is en dat de gastarbeiders uit Turkije helemaal niet in de grafiek aanwezig zijn. Hetgeen erop wijst dat de spelers met een Turkse afkomst tweede of derde migratie migranten zijn.

Wat grafiek 6.1 laat zien, is het geboorteland van de spelers met een migratieachtergrond die spelen voor het Duitse elftal. Hieruit blijkt dat het Duitse verleden hier een grote rol in speelt. Zo kunnen de veranderingen in de geografische grenzen in de geschiedenis aangewezen worden als de belangrijkste oorzaken voor het grootste aantal spelers met een migratieachtergrond, namelijk de 45,2% uit Oost-Duitsland en de 29,0% uit Polen.

4.7: De Balkan invloeden in het Zwitserse elftal

Uit het vorige hoofdstuk bleek dat in Zwitserland al decennia lang sprake is van een hoog percentage mensen met een migratieachtergrond. Dit hoge percentage is tevens terug te zien in grafiek 7.0. Uit deze grafiek blijkt dat het gemiddelde aantal spelers met een migratieachtergrond volgens zowel de *foreign-born* methode, als de *context-nationality* methode op 17,6% ligt. Dit gemiddelde percentage *foreign-born* is op Frankrijk na, dat een gemiddeld percentage *foreign-born* had van 18,7%, het hoogste van alle landen in dit onderzoek. Echter is het percentage *context-nationality* veel hoger dan bij alle andere landen in dit onderzoek. Dit komt doordat Frankrijk te maken had met veel spelers met een koloniaal verleden of spelers die afkomstig waren uit de overzeese departementen en dit voor Zwitserland niet het geval is. De simpele verklaring voor waarom dit in Zwitserland niet het geval was, is het feit dat Zwitserland geen koloniaal verleden of overzeese departementen heeft.

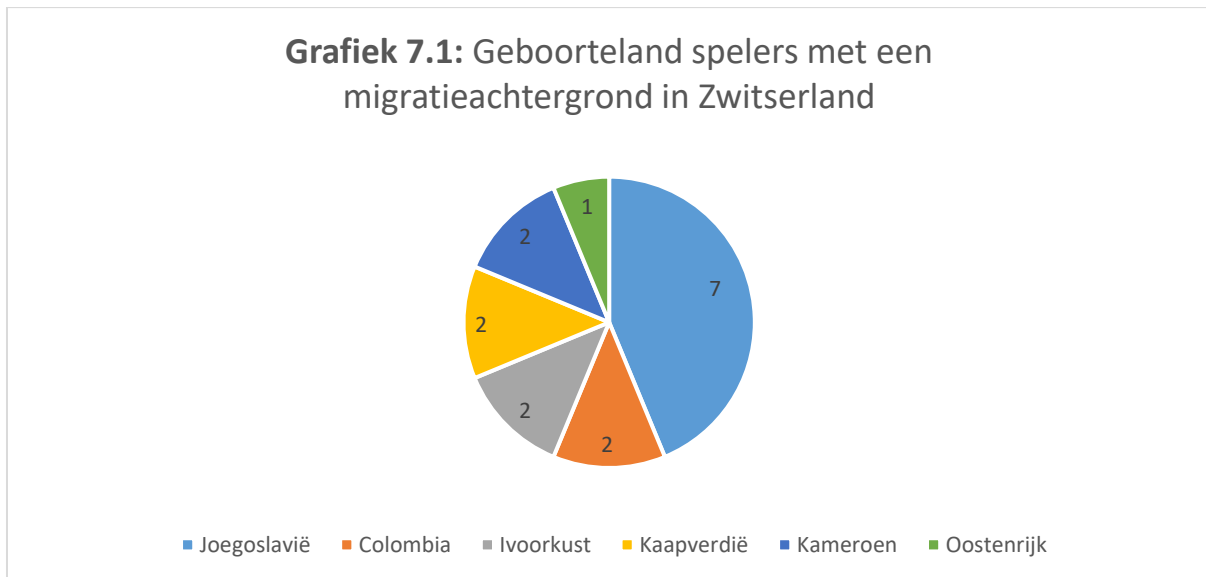

Wat verder opvallend is aan deze cijfers, is dat er geen verschil is tussen de *foreign-born* en *context-nationality* methode. Dit is het gevolg van het ontbreken van een koloniaal verleden en geen veranderingen in de geografische grenzen tussen 1960 en 2016. Hierdoor vallen alle spelers die in het buitenland geboren zijn automatisch onder beide methodes.

Het laatste wat opvalt aan deze grafiek is, de geleidelijke, maar toch behoorlijke stijging die de grafiek doormaakt. Waar het percentage spelers met een migratieachtergrond nog 0% was in 1996, daar was het in 2016 maar liefst 34,8%. Hetgeen deels toegeschreven kan worden aan de open grenzen, die het gevolg zijn van de EU-afspraken. Deze verklaring is echter te simpel, gezien het feit dat de andere landen in dit onderzoek hier ook mee te maken hadden en bij de andere landen een dergelijke toename niet zichtbaar is. Een duidelijke oorzaak voor deze toename lijkt daarom niet te geven. De toename lijkt een gevolg van het doorbreken van meer spelers met een migratieachtergrond

tot het Zwitserse elftal. Dit heeft geen link met het percentage personen met een migratieachtergrond in Zwitserland, omdat dit percentage hier al decennia lang hoog is.¹⁹⁸

Wanneer we kijken naar het geboorteland van de spelers met een migratieachtergrond in het Zwitserse nationale elftal in grafiek 7.1, dan valt op dat 7 van de 16 spelers afkomstig is uit Joegoslavië. Verder komen twee spelers uit Kameroen (Francois Moubandje en Breel Embolo), twee uit Ivoorkust (Johan Djourou, 2 deelnames), twee uit Colombia (Johan Vonlanthen, 2 deelnames), twee uit Kaapverdië (Gelson Fernandes, 2 deelnames) en één uit buurland Oostenrijk (Bernt Haas).

4.8: Wat zeggen de cijfers

samenvattend blijkt uit de cijfers dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende landen in dit onderzoek qua gemiddeld percentage spelers met een migratieachtergrond. Zo is dit in Zwitserland (17,6% en 17,6%) en Frankrijk (18,7% en 10,4%) relatief hoog, liggen de cijfers in Duitsland (12,2% en 6,3%) en Nederland (8,3% en 4,3%) relatief gezien het dicht bij het Europese gemiddelde en zijn de cijfers van Engeland (2,5% en 2,5%) en Denemarken (2,4% en 1,8%) relatief laag. Dit bewijst dat het hebben van een koloniaal verleden niet per definitie zorgt voor een hoger percentage spelers met een migratieachtergrond. Desondanks zien we toch dat, in de landen met een koloniaal verleden, veel spelers met een koloniale achtergrond spelen. Wat verder uit de cijfers blijkt, is dat voor de meeste landen het percentage in de recentere geschiedenis hoger ligt dan aan het begin van de Europese kampioenschappen, hetgeen een stijging in kaart brengt. Echter ligt de piek hiervan in 2008 en zien we dat Europees gezien de percentages dan weer omlaag gaan. Uit de cijfers blijkt dat ook in de piekjaren voor Zwitserland (34,8%) en Frankrijk (30,4%) de elftallen nog verre van volledig bestaan uit spelers

¹⁹⁸ Gross, "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," 3.

met een migratieachtergrond. Kortom de zorgen van Sepp Blatter blijken, ondanks een flinke stijging tussen de jaren '80 en 2008, voorlopig ongegrond.

Hoofdstuk 5: Maatschappelijke debatten over de identiteit van nationale voetbalelftallen

In veel landen zijn spelers met een migratieachtergrond, die uitkomen voor het nationale elftal, onderdeel van een publiek debat over loyaliteit en nationale identiteit. Dit publieke debat wordt in verschillende landen op verschillende manieren gevoerd. Zo zijn dergelijke debatten in Frankrijk, Zwitserland en Duitsland prominenter aanwezig dan in Nederland, Engeland en Denemarken. De drie landen waar deze debatten het meest prominent aanwezig zijn, zijn tevens de landen met het hoogste percentage spelers met een migratieachtergrond. Dit hoofdstuk beoogt de debatten over de nationale identiteit van de nationale selecties van Frankrijk, Zwitserland en Duitsland te schetsen, met als doel om de belangrijkste aanleidingen voor deze debatten in kaart te brengen. Dergelijke debatten worden zowel in de publieke media, als in de academische literatuur veelvuldig beschreven, maar een comparatief aspect tussen verschillende landen ontbreekt nog. In dit hoofdstuk zal daarom getracht worden om dit comparatieve aspect toe te voegen, evenals de belangrijkste aanleiding voor dergelijke debatten te schetsen. Hierin zullen artikelen uit de publieke media worden gebruikt om de debatten in kaart te brengen en de academische literatuur zal worden gebruikt om deze debatten in een breder perspectief te plaatsen.

5.1: Het Franse elftal: geen wit, rood en blauw, maar '*black, blanc, et beur!*'

Het Franse elftal wordt al decennia lang gekenmerkt door spelers met verschillende achtergronden. Dit kwam eens te meer naar voren op het wereldkampioenschap van 1998. Een Franse ploeg bestaande uit spelers met Afrikaanse, Arabische en 'lokale Franse' achtergronden, won niet alleen de wereldtitel in 1998, maar veroverde ook de harten van de Franse bevolking. Het werd de zomer van *black, blanc et beur*, oftewel zwart, wit en Arabisch. De Franse selectie stond symbool voor het nieuwe multiculturele Frankrijk, gekenmerkt door de slogan 'eenheid door diversiteit' en met de steun van de Franse bevolking, hing er een hosanna-stemming omtrent de successen van de Franse selectie.

Al snel na het wereldkampioenschap was deze hosanna-stemming verdwenen. Zo sprak Jean-Marie Le Pen in 1998 zijn ongenoegen uit over de Franse selectie, omdat een team vol spelers van Afrikaanse en Arabische afkomst niet paste bij de idealen van Frankrijk.¹⁹⁹ In de jaren die volgden stapelden de negatieve gebeurtenissen zich op en nam de kritiek op de Franse selectie en de

¹⁹⁹ Nick Robins-Early, Geoffroy Clavel, "For First Time In 20 Years, No French Political Party Attacked The National Team's Diversity," *Huffpost*, 16 Juni, 2018.

diversiteit in Frankrijk in het algemeen toe. Het meest in het oog springende voorbeeld hiervan was wellicht wel de wedstrijd tussen Frankrijk en Algerije op 6 oktober 2001. Het was de eerste keer na de onafhankelijkheid van Algerije, dat het land moest spelen tegen zijn voormalig kolonisator. De Algerijnse supporters waren voortdurend aan het fluiten, allereerst door het volkslied heen, later bij ieder balcontact van Zinedine Zidane, een speler van het Franse elftal met Algerijnse roots. Zidane werd beschuldigd van landverraad en er klonken spreekkoren als 'Osama Osama', verwijzend naar Osama Bin Laden, wie verantwoordelijk was voor de aanslagen van 11 september 2001, dat nog vers in het geheugen van iedereen lag. Richting het einde van de wedstrijd werd het veld bestormd door Algerijnse supporters. De reden hiervoor was 'landverrader' Zidane in te laten zien dat zij het alles behalve eens waren met zijn beslissing om voor het Franse nationale elftal te spelen. Hetgeen liet zien dat nationaliteit en de achtergrond van spelers een hekel punt kunnen zijn in de voetbalerij.

Wat volgde was een periode van bijna 20 jaar, van 1998 tot 2018, waarin het Franse voetbal voortdurend leed onder de spanningen die de verschillende achtergronden van de spelers met zich meebrachten. Het Franse elftal leek op microniveau een weergave te geven van de spanningen die in de Franse maatschappij speelden. De dochter van Jean-Marie Le Pen, Marine Le Pen, nam het stokje van de rechtse partij van haar vader over en sprak zich ook uit over de Franse selectie. Marine sprak na het dramatisch verlopen wereldkampioenschap in 2010 haar ongenoegen uit over het feit dat een aantal spelers van de Franse selectie niet meezongen met het Franse volkslied en vlaggen van andere landen droegen. Dit betekende volgens Le Pen dat deze spelers een andere nationaliteit in hun hart dragen. Le Pen zelf stelde dat zij zichzelf als Franse staatsburger niet herkende in dit Franse nationale elftal.²⁰⁰ De slechte resultaten van het Franse nationale elftal werden tevens toegeschreven aan het feit dat Frankrijk een diverse selectie had wanneer je kijkt naar afkomst.²⁰¹ De viering van *Black, Blanc et Beur* was volledig verdwenen en spelers als Florent Malouda en Nikolas Anelka werden niet langer gezien als symbolen van geslaagd multiculturalisme, maar als broeders van de 'ghetto kinderen' die in 2005 betrokken waren bij de rellen in de Franse buitensteden.²⁰² Dat deze ideeën en de uitingen van Le Pen breder gedragen werden in Frankrijk bleek onder andere uit de verkiezingsuitslagen van 2017, waarin Le Pen meer dan 10 miljoen stemmen kreeg, waarmee ze de één na grootste partij van het land werd.²⁰³

Naast de Franse politiek lijkt de achtergrond van spelers ook binnen de Franse selectie zelf een punt van discussie te zijn. Zo kwam oud speler en voormalig bondscoach Laurent Blanc in 2011

²⁰⁰ "Marine Le Pen critique le patriotisme de l'équipe de France," *20 minutes France*, 3 Juni, 2010.

²⁰¹ Kay Schiller, "'Siegen für Deutschland?' Patriotism, Nationalism and the German National Football Team, 1954-2014," *Historical Social Research / Historische Sozialforschung* 40.4 (2015): 178.

²⁰² Schiller, "Patriotism, Nationalism and the German National Football Team," 178.

²⁰³ Gregor Aisch, et al, "How France Voted," *New York Times*, 7 mei, 2017.

onder vuur te liggen na het uitlekken van uitspraken waarin hij stelde dat het wellicht een idee zou zijn om een ‘non-white players quota’ in te stellen in het Franse elftal.²⁰⁴ Een dergelijke quota zou er voor zorgen dat het aandeel ‘witte Fransen’ in ieder geval vertegenwoordigd zal blijven in de Franse selectie. Hierbij gaat het niet om het hebben van een migratieachtergrond, maar om het hebben van een andere huidskleur of afkomst. Blanc is niet de enige (voormalig) Franse bondscoach die onder vuur heeft gelegen voor vermeend racisme. Zo werd in de aanloop naar het EK van 2016 ook de huidige bondscoach Didier Deschamps beschuldigd van racisme.²⁰⁵ Eric Cantona, voormalig voetballer van het Franse elftal, stelde dat Karim Benzema en Hatem Ben Arfa, op basis van hun nationale afkomst niet waren geselecteerd voor de Franse selectie door bondscoach Deschamps.²⁰⁶ Deschamps ontkende deze beschuldiging en stelde dat de speler niet was geselecteerd vanwege een uitgelekte sekstape van een medespeler en de lopende juridische procedures daarover.²⁰⁷ Benzema zelf stelde dat het wel degelijk te maken had met zijn afkomst, omdat zijn juridische proces nog niet afgelopen was en je volgens de Franse wet onschuldig bent tot het tegendeel bewezen is.²⁰⁸ De beweringen van Benzema ten opzichte van Deschamps waren volgens de Franse minister van sport Thierry Braillard onrechtvaardig en onacceptabel. Zo stelde Braillard dat het Franse team alleen geselecteerd werd op basis van technische criteria en voetballend vermogen. Er zou dat ook geen enkele vorm van racisme voorkomen in de Franse voetbal federatie. Om deze reden was het tijd om als land weer achter de Franse nationale selectie te gaan staan.²⁰⁹

Sinds het meest recente succes van de Franse selectie, namelijk het winnen van het wereldkampioenschap van 2018, lijken de debatten omtrent de nationale identiteit van de Franse selectie voorbij of in ieder geval naar de achtergrond verdwenen. De huidige spelers van de Franse nationale selectie hebben voornamelijk positieve boodschappen over de diversiteit in de Franse nationale selectie. Zo stelde Antoine Griezmann, een in Frankrijk geboren witte speler van het Franse elftal, het volgende na de gewonnen WK-finale van 2018: *‘That is the France we love. There are different origins but we are all united. There are many players who come from different horizons but we all play for the same jersey and for our country.’*, waarmee hij duidelijk maakte dat iedereen binnen de Franse selectie, ongeacht afkomst, wordt gezien als Frans.²¹⁰ Blaise Matuidi, speler van het Franse elftal met Kongolese en Angolese ouders, maar geboren in Frankrijk, vulde de uitspraken van Griezmann aan met het volgende: *‘The diversity of the squad is in the image of this beautiful country*

²⁰⁴ Robins-Early, Geoffroy Clavel, “For First Time In 20 Years,”.

²⁰⁵ John Irish, “French racism cost me Euro 2016 spot, says Benzema,” *Reuters*, 1 Juni, 2016.

²⁰⁶ John Irish, “French racism cost me Euro 2016 spot, says Benzema,”

²⁰⁷ *Ibid.*

²⁰⁸ *Ibid.*

²⁰⁹ *Ibid.*

²¹⁰ Robins-Early, Geoffroy Clavel, “For First Time In 20 Years,”.

that is France.’, waaraan hij later het volgende toevoegde: *‘We are proud to represent this beautiful jersey and I think the people are also proud to have a national team like that.’*.²¹¹ Waarmee hij duidelijk probeerde te maken dat de spelers trots zijn om voor het Franse elftal te spelen en dat Frankrijk trots moet zijn op het nationale elftal.

Zelfs de rechtse politici lijken zich gevonden te hebben in het huidige succesvolle en diverse nationale elftal van Frankrijk. Zo stelde de voorzitter van sport van de Franse rechtse partij National Rally, Aleksander Nikolic, het volgende: *‘This team is in the image of what we want to promote: Players who sing the Marseillaise and proclaim their attachment to their country.’*.²¹² Of met de positieve houding van de politiek en de spelers de debatten over de nationale identiteit van de Franse selectie daadwerkelijk voorbij zijn of tijdelijk naar de achtergrond zijn verdwenen blijft de vraag. Zo stelde politiek wetenschapper Thomas Guénolé dat het slechts het succes van het team is dat er voor zorgt dat het debat tijdelijk ten einde is. Zo zou de populariteit van het elftal ervoor zorgen dat het politieke zelfmoord is als een politieke partij nu negatieve uitspraken zou doen over de Franse nationale selectie.²¹³

Alles bij elkaar lijken we uit de debatten omtrent het Franse elftal drie lessen te kunnen trekken. Allereerst zijn deze debatten voornamelijk gebaseerd op de afkomst van spelers en niet op het land waar ze geboren zijn. Afkomst lijkt dus een belangrijkere factor dan het hebben van een migratieachtergrond. Ten tweede zien we dat de debatten bij succes van het elftal afnemen of zelfs tijdelijk verdwijnen. Zo zijn er in 1998 en 2018 bij de successen van de Franse selectie geen debatten, maar in de gehele periode tussen de successen wel. Ten derde lijken de verhalen over het nationale team een weerspiegeling van de politieke verhoudingen en het bredere publieke debat.

5.2: Het Zwitserse elftal: een discussiepunt voor de rechtse politiek

In Zwitserland spelen discussies over de nationale identiteit sinds het WK 2006. Zo bestond de selectie van Zwitserland op dit WK voor ongeveer de helft uit eerste of tweede generatie migranten.²¹⁴ Een enorm snelle ontwikkeling, gezien het feit dat op het WK van 1994 geen van de spelers in de Zwitserse nationale ploeg een migratieachtergrond had.²¹⁵ De cijfers in dit onderzoek, weergegeven in grafiek 7.0, lijken deze groei in het aantal spelers met een migratieachtergrond te bevestigen. Deze groei

²¹¹ Ibid.

²¹² Ibid.

²¹³ Ibid.

²¹⁴ Travis Waldron, “Switzerland’s World Cup Team Sits At The Heart Of Europe’s National Identity Panic,” *Huffpost*, 27 Juni, 2018, https://www.huffpost.com/entry/switzerland-granit-xhaka-xherdan-shaqiri-immigrants_n_5b33eba4e4b0b5e692f3dded?guccounter=1.

²¹⁵ Waldron, “Switzerland’s World Cup Team Sits At The Heart Of Europe’s National Identity Panic,”.

zorgde er in 2006 voor dat de politiek zich ging afvragen in hoeverre de Zwitserse nationale selectie daadwerkelijk Zwitsers was.²¹⁶

In de jaren die volgden zou het aantal spelers met een migratieachtergrond alleen nog maar toenemen. Zo had geen enkele nationale selectie zo veel connecties met andere landen als de Zwitserse nationale selectie.²¹⁷ Hoewel het percentage in het buitenland geboren spelers in 2016, 34% was, lag het percentage met tweede en derde generatie migranten nog vele malen hoger.²¹⁸ Lid van de Zwitserse Volkspartij (SVP), Ronald Koepfel, noemde de Zwitserse nationale selectie tijdens het EK *'a seasoned troupe of foreign mercenaries with Balkan accents.'*²¹⁹ Hetgeen aansluit bij de ideeën van de rechtse SVP, dat al jaren tracht om de immigratie naar Zwitserland een halt toe te roepen.

De negatieve houding van de rechtse politiek in Zwitserland die sinds 2006 aanwezig was, laaide in 2018 wederom op. De aanleiding hiervoor was een incident tijdens het juichen. Twee spelers van het nationale elftal van Zwitserland, Granit Xhaka en Xherdan Shaqiri, maakten namelijk een politiek handgebaar tijdens het juichen. De spelers, beiden van Kosovaans en Albanese afkomst, maakten het gebaar van de dubbele arend, hetgeen een verwijzing is naar de arend op de Albanese vlag.²²⁰ Dat spelers tijdens het dragen van het Zwitserse tenue een gebaar maken dat verwijst naar een ander land, zorgde voor een hervatting van de discussie over de loyaliteit en de nationale identiteit van het Zwitserse nationale elftal en leverde de spelers tevens een boete op van de FIFA en de Zwitserse voetbalbond.²²¹

Deze discussie is volgens Natalia Banulescu-Bogdan, onderdirectrice bij het Migration Policy Institute dat gespecialiseerd is in Europese immigratie, onderdeel van een breder vraagstuk, namelijk *'is identity a zero-sum game?'*. Moet je puur Zwitsers zijn of kun je ook zowel Zwitsers als Kosovaans-Albanees zijn?²²² Het antwoord op deze vraag is voor ieder persoon anders. Echter zou het mogelijk moeten zijn om zowel trots te zijn op je land van geboorte als het land van je afkomst. Banulescu-Bogdan stelt aan de hand hiervan dat mensen dit uiteindelijk wel zullen inzien. De onrust komt volgens haar niet door het grote aandeel van de mensen met een migratieachtergrond in de Zwitserse selectie en maatschappij, maar door de enorme snelheid waarin dit ontwikkelt. Deze uitspraak kan ondersteund worden met de cijfers in dit onderzoek waaruit blijkt dat het aantal spelers met een migratieachtergrond inderdaad toeneemt. Hetgeen een verklaring zou kunnen zijn voor de

²¹⁶ Waldron, "Switzerland's World Cup Team Sits At The Heart Of Europe's National Identity Panic,".

²¹⁷ Ibid.

²¹⁸ Ibid. en Grafiek 7.0.

²¹⁹ Ibid.

²²⁰ Ani Kokobobo, "For Albanians, it's not just an eagle. Here's the deeper story on those World Cup fines," *The Washington Post*, 2 Juni, 2018, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/07/02/for-albanians-its-not-just-an-eagle-heres-the-deeper-story-those-world-cup-fines/>.

²²¹ Waldron, "Switzerland's World Cup Team Sits At The Heart Of Europe's National Identity Panic,".

²²² Ibid.

maatschappelijke debatten over de nationale identiteit van de Zwitserse nationale selectie en Zwitserse maatschappij, die volgens haar parallel lopen.²²³ Zo ziet ze de Zwitserse nationale selectie als een 'mikrokosmos' van de Zwitserse maatschappij, waarin dezelfde debatten omtrent de nationale identiteit spelen, maar op een kleinere schaal.²²⁴

De twijfels aan de loyaliteit van zowel Xhaka als Shaqiri gaan verder dan alleen het juich incident. Zo werd Xhaka door Zwitserse media bekritiseerd na een wedstrijd tegen Albanië in 2012, waarin hij opvallend weinig uitvoerde en volgens sommige bewust een grote kans miste.²²⁵ Shaqiri heeft de afgelopen jaren de nodige kritiek ontvangen door zijn keuze van schoenen. Zo speelt hij namelijk met de vlag van Kosovo en Albanië op zijn schoenen, hetgeen door sommige Zwitsers wordt afgekeurd, aangezien hij voor Zwitserland speelt en niet voor Kosovo of Albanië.²²⁶ De aanvoerder van het Zwitserse nationale elftal, Stephan Lichtsteiner, reageerde in een interview op alle ophef over de identiteit van de Zwitserse nationale selectie. Zo stelde hij: *'To me it is not about the true Swiss' and the 'other Swiss,' rather it is about the question whether people still can identify with the national team.'*, uit het feit dat de aanvoerder van het Zwitserse nationale elftal zich genoodzaakt voelt om zijn mening hierover te geven, blijkt dat de identiteitskwestie meer dan een politiek en maatschappelijke kwestie is en ook binnen de Zwitserse nationale selectie zelf een rol speelt.²²⁷

De vraag of mensen zichzelf kunnen identificeren met het nationale elftal, lijkt een vraag die lastig te beantwoorden is. De cijfers van de politieke verkiezingen in 2015 wijzen er op dat een deel van de Zwitserse bevolking van mening is dat er genoeg of zelfs te veel mensen met een migratieachtergrond in Zwitserland zijn. Zo werd de rechtse SVP bij de verkiezingen in 2015 met afstand de grootste partij in Zwitserland, met 65 van de 200 zetels in de nationale raad.²²⁸ Hoewel een aanzienlijk deel van de Zwitserse bevolking dus rechts kiest, blijft het onbeantwoord of de Zwitserse bevolking zich nog wel identificeert met de Zwitserse nationale selectie. Wat wel duidelijk wordt, is dat een aanzienlijk deel van de Zwitserse bevolking zich stoort aan het in hun ogen 'gebrek aan loyaliteit' van een aantal spelers van de Zwitserse nationale ploeg. Aangezien deze spelers in Zwitserland zijn geboren, maar wel een andere afkomst hebben, lijken de debatten over de loyaliteit en nationale identiteit evenals in Frankrijk meer te gaan over de afkomst van een speler dan over het land waar hij geboren is.

²²³ Ibid. en Grafiek 7.0.

²²⁴ Waldron, "Switzerland's World Cup Team Sits At The Heart Of Europe's National Identity Panic,".

²²⁵ Gabriel Luis Manga, "Switzerland's team challenges Europe's anti-immigrant feeling," *Al Jazeera*, 19 juni, 2014, <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/19/switzerland-immigrantssoccer.html>.

²²⁶ Waldron, "Switzerland's World Cup Team Sits At The Heart Of Europe's National Identity Panic,".

²²⁷ Ibid.

²²⁸ Ibid.

5.3: Een Duitser bij succes, maar een immigrant bij verlies

De debatten omtrent de nationale identiteit van de Duitse nationale selectie begonnen relatief recent in vergelijking met Frankrijk en Zwitserland, namelijk in 2016. De aanleiding voor dit debat was de verpakking van het Italiaanse chocolade merk Ferrero. Zo besloot de chocoladegigant in de aanloop naar het EK in 2016 om op de kinderchocolade zogenaamde kinderfoto's van de spelers van de Duitse nationale selectie te printen, hetgeen werd gezien als een manier van marketing om meer repen te verkopen, gezien de successen van het Duitse elftal op het WK in 2014.²²⁹ Echter leidde het tot een storm aan kritiek, voornamelijk van de *Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes* organisatie, beter bekend als PEGIDA.²³⁰ De organisatie was tegen het printen van de spelers van de Duitse selectie, omdat hier spelers met een andere afkomst dan de Duitse op werden geportretteerd. Zo stelde een lid van de organisatie het volgende: *'The team, there is nothing national about it anymore.'*, doelend op afbeeldingen van Jerome Boateng, de zoon van een Ghanese migrant, en Ilkay Gundugon, een derde generatie migrant van Turkse afkomst.²³¹ Het hoofd van de Duitse voetbalbond, Reinhard Grindel, stelde dat de uitspraken van PEGIDA onsmakelijk waren. Hij voegde hier aan toe: *'The German national football team is one of the best examples of successful integration and millions of people in Germany are proud of this team because it is as it is.'*, waarmee hij vanuit de Duitse voetbalbond een duidelijk statement maakte tegen de negatieve uitlatingen over de afkomst van een aantal van de spelers van de Duitse nationale selectie.²³²

De kritiek op de etnische diversiteit in *die Mannschaft* stopte echter niet na de reactie van Grindel, het nam zelfs toe in de aanloop naar het EK van 2016. Zo deed Alexander Gauland, een van kopstukken van de partij *Alternative für Deutschland* (AFD), een aantal opvallende uitspraken. Gauland stelde onder andere het volgende over Jerome Boateng: *'Als voetballer kunnen ze hem waarderen, maar de mensen willen een Boateng niet als buurman.'*, doelend op zijn Ghanese afkomst.²³³ Deze uitspraak leverde veel ophef op, onder andere een ploeggenoot van Boateng bij de Duitse nationale selectie, Benedikt Höwedes, reageerde met een facebook bericht waarin hij het volgende stelde: *'Wenn du für Deutschland Titel gewinnen willst, brauchst du Nachbarn wie ihn.'*, oftewel, als je wil dat Duitsland titels wint, heb je buuren zoals hij nodig, referend naar de uitspraken van Gauland over

²²⁹ Michael Nienaber, "Chocolate bar wrappers ignite German row over racism," *Reuters*, 25 Mei, 2016, <https://uk.reuters.com/article/uk-soccer-euro-germany-chocolate/chocolate-bar-wrappers-ignite-german-row-over-racism-idUKKCNOYG25D>.

²³⁰ Nienaber, "Chocolate bar wrappers ignite German row over racism,".

²³¹ *Ibid.*

²³² *Ibid.*

²³³ "AfD-politicus: "Die Mannschaft is niet meer klassiek Duits"," *DeMorgen*, 3 Juni, 2016, <https://www.demorgen.be/nieuws/afd-politicus-die-mannschaft-is-niet-meer-klassiek-duits~b9871e34/?referer=https%3A%2F%2Fnl.search.yahoo.com%2F>.

Boateng.²³⁴ Daarnaast reageerden de Duitse voetbalfans met tal van spandoeken op de uitspraak van Gauland, zo luidden de spandoeken: *'Jerome sei unser Nachbar!'* en *'Jerome zieh neben uns ein!'*, hetgeen betekent 'Jerome wees onze buurman!' en 'Jerome kom naast ons wonen!', waarmee ze ludiek lieten blijken dat Boateng wel degelijk welkom was in de Duitse selectie, in Duitsland en als buurman.²³⁵

De opschudding omtrent de uitspraak van Gauland was nog niet verdwenen of zijn collega politica bij de AFD, Andrea Kersten, zorgde voor nog meer opschudding. Zo stelde Kersten een week na de uitspraak van Gauland het volgende: 'Aan functionarissen, docenten en politici zou ik de volgende vraag stellen: is de Duitse democratie de juiste plek voor iemand die een bedevaartstocht naar Mekka maakt? Ligt hun loyaliteit bij de Duitse grondwet, of bij een islam die eigenlijk een politieke islam is?'.²³⁶ Doelend op het feit dat Mesut Özil, speler van *die Mannschaft* van Turkse afkomst, een fervent Moslim is. Dit zou volgens Kersten niet passen binnen de Duitse democratie.²³⁷ Özil zelf zei hierover het volgende: *'I am German when we win, an immigrant when we lose.'*²³⁸ Hij voegde hier aan toe: *'The treatment I have received from the DFB and many others makes me no longer want to wear the German national team shirt.'*, hiermee doelde hij op de ladingen kritiek die hij kreeg als gevolg van een bezoek aan de Turkse president Erdogan.²³⁹

Tijdens het WK van 2018, nam de kritiek vanuit de AFD op de Duitse nationale selectie alleen maar toe. Zo kregen de spelers met een andere afkomst de schuld van de tegenvallende resultaten op het EK van 2016 en het WK van 2018.²⁴⁰ AFD partijlid Oliver Multusch, werd door Josh Groeneveld, schrijver voor onder andere de *Huffpost*, gevolgd tijdens de laatste en beslissende poule-fase wedstrijd tussen Duitsland en Zuid-Korea op 27 juni 2018. Tijdens deze wedstrijd, die Duitsland met 2-0 verloor, gaf Multusch de spelers met een andere afkomst de schuld van de afbrokkeling van het ooit zo succesvolle Duitse nationale elftal. Zo stelde hij onder ander het volgende: *'Özil Hasn't Learned Much About What It Is To Be German.'* en *'Özil doesn't have the right background, I see him as an example of how integration has failed.'*, waarmee hij zijn mening over spelers met een andere afkomst in het

²³⁴ ""Jerome sei unser Nachbar" So viel Unterstützung erhält Jerome Boateng," *Kölner Stadt-Anzeiger*, 29 Mei, 2016, <https://www.ksta.de/sport/fussball/-jerome-sei-unser-nachbar--so-viel-unterstuetzung-erhaelt-jerome-boateng-24136802>.

²³⁵ ""Jerome sei unser Nachbar" So viel Unterstützung erhält Jerome Boateng,".

²³⁶ "AfD-politicus: "Die Mannschaft is niet meer klassiek Duits",".

²³⁷ Ibid.

²³⁸ Tom Bryant, "Mesut Özil walk away from Germany team citing 'racism and disrespect'," *The Guardian*, 23 Juli, 2018, <https://www.theguardian.com/football/2018/jul/22/mesut-ozil-retires-german-national-team-discrimination>.

²³⁹ Tom Bryant, "Mesut Özil walk away from Germany team citing 'racism and disrespect',".

²⁴⁰ Josh Groeneveld, "We Watched Germany Crash Out Of The World Cup With A Far-Right Politician," *Huffpost*, 29 Juni, 2018, https://www.huffpost.com/entry/germany-world-cup-ozil-far-right-afd_n_5b3677c7e4b0f3c221a094d4?geh&guccounter=1.

Duitse elftal duidelijk maakte.²⁴¹ Deze uitspraak over Özil stond haaks op de uitingen van Joachim Löw, bondscoach van Duitsland. Zo stelde Löw in 2010 namelijk dat Özil een perfect voorbeeld is van geslaagde integratie, omdat hij ondanks het vasthouden aan zijn Islamitische roots en Turkse cultuur zich toch een Duitser voelt, gezien het feit dat hij voor het Duitse nationale elftal speelt, terwijl hij ook voor Turkije had kunnen spelen.²⁴²

Wat de debatten omtrent de nationale identiteit van *die Mannschaft* laten zien is, dat deze debatten gaan over spelers met een andere afkomst dan de Duitse en niet over spelers met een migratieachtergrond. Zo zijn alle spelers waar kritiek op wordt geuit geboren in Duitsland, maar hebben ze wel een andere afkomst. Wat verder blijkt uit de uitspraken van Özil, is dat hij bij succes wordt gezien als Duitser, maar bij tegenvallende resultaten als immigrant. Hetgeen een bevestiging is dat maatschappelijke debatten omtrent nationale identiteit voornamelijk spelen bij tegenvallende resultaten en minder bij succes.

5.4: Debatten over nationale identiteit

Wanneer we de bovengenoemde debatten koppelen aan de wetenschappelijke literatuur en systematisch analyseren, lijken er drie conclusies te kunnen worden getrokken. Allereerst lijken de debatten niet te gaan over spelers met een migratieachtergrond, zoals het gedefinieerd is in dit onderzoek, maar voornamelijk over de afkomst van spelers. Hetgeen opvallend is aangezien iedereen uiteindelijk dezelfde nationaliteit heeft. Het lijkt erop dat afkomst en nationaliteit in veel van deze gevallen lijnrecht tegenover elkaar staan. Volgens David A. Hollinger, professor geschiedenis aan de Universiteit van Californië in Berkeley, zijn deze spanningen het gevolg van de tegenstelling tussen *civic nationality* en *descent*.²⁴³ Hierin is de indeling van de voetbalwereld voornamelijk gebaseerd op *civic nationality*, waarbij het simpelweg gaat om een geïnstitutionaliseerde relatie met een staat, ingericht op basis van een gedeeld burgerschap.²⁴⁴ Dit hoeft niet gelijk te staan aan een gedeelde afkomst, aangezien mensen migreren. Hierdoor is er aan de ene kant een gedeeld burgerschap, omdat mensen dezelfde nationaliteit hebben, maar desondanks hoeven ze niet dezelfde afkomst te hebben. In deze gevallen wordt er voornamelijk door de rechtse politiek en bevolking in twijfel getrokken of spelers wel de volledige loyaliteit hebben naar het land dat ze vertegenwoordigen. Hetgeen resulteert in debatten over de nationale identiteit van nationale voetbalvelden. Hierin wordt het idee, dat in de wetenschappelijke literatuur naar voren komt, dat spelers meerdere (nationale) identiteiten kunnen

²⁴¹ Tom Bryant, "Mesut Özil walk away from Germany team citing 'racism and disrespect'," .

²⁴² Schiller, "Patriotism, Nationalism and the German National Football Team," 190-191.

²⁴³ David A. Hollinger, "National Culture and Communities of Descent," *Reviews in American History* 26, no. 1 (1998): 312.

²⁴⁴ Hollinger, "National Culture and Communities of Descent," 312.

hebben veelal over het hoofd gezien.²⁴⁵ Wanneer we systematisch analyseren of deze debatten gebaseerd zijn op een migratieachtergrond of op afkomst, zien we dat, wanneer we kijken naar de bovengenoemde voorbeelden van Zidane, Benzema, Ben Arfa, Anelka, Shaqiri, Xhaka, Özil, Gündogan en Boateng, al deze spelers geen migratieachtergrond hebben volgens dit onderzoek, maar wel een andere afkomst hebben. Aan de hand hiervan lijkt het aannemelijk dat de discussies over de nationale identiteit van nationale elftallen gebaseerd zijn op afkomst en niet op het hebben van een migratieachtergrond.

Ten tweede lijkt de tendens te zijn dat deze debatten voornamelijk opwaaien bij slechte resultaten of specifieke gebeurtenissen en aanzienlijk minder aanwezig zijn bij goede resultaten. Zo zien we in Frankrijk dat deze debatten tijdens de successen van 1998 en 2018 niet speelden en de diversiteit in de teams werd gezien als symbool voor multiculturalisme, terwijl er in de jaren tussen de twee grote successen eigenlijk vrijwel voortdurend debatten waren over de nationale identiteit van het Franse nationale elftal. In Duitsland lijkt dit ook het geval, zo werden de spelers met een andere afkomst verantwoordelijk gehouden voor de slechte resultaten van de Duitse nationale ploeg. De uitspraak van Özil, dat hij wordt gezien als een migrant wanneer ze verliezen en een Duitser bij succes, lijkt hier een goed voorbeeld van. In Zwitserland zien we dat de debatten voornamelijk opspelen bij bepaalde gebeurtenissen, zoals het juich-incident of het dragen van andere vlaggen wanneer men uitkomt voor het Zwitserse nationale elftal. Of dit ook te relateren is aan de resultaten van het nationale elftal is in Zwitserland enigszins lastiger, aangezien het land internationaal gezien nooit grote prijzen heeft gewonnen.

Ten derde kan er geconcludeerd worden dat de nationale voetbal selecties een schaalmodel zijn van de maatschappij en de politiek hier veelal handig gebruik van maakt. Zo wordt het succes van een nationale selectie met een hoge mate van etnische diversiteit door politici als voorbeeld gebruikt voor multiculturalisme, terwijl tegenvallende resultaten van etnisch diverse nationale selecties worden gebruikt door rechtse politici om de nadelen en problemen van immigratie te benadrukken.

Conclusie

Door de toenemende globalisering en de groei van het internationale voetbal werden er in de tweede helft van de twintigste eeuw en het begin van de 21^e eeuw een aantal regels opgesteld waaraan spelers moesten voldoen om het nationale elftal van een land te vertegenwoordigen. Deze regels stellen dat de spelers in ieder geval de nationaliteit van een land moeten hebben om het nationale elftal van het land te representeren. De voorwaarden waar een persoon aan moet voldoen voor het verkrijgen van

²⁴⁵ Adrian Smith, Dilwyn Porter, et al. *Sport and National Identity in the Post-War World* (New York: Routledge, 2004), 12-13.

de nationaliteit van een land kunnen echter enorm verschillen per land. Hierdoor besloot de FIFA om eigen richtlijnen op te stellen waar spelers aan moeten voldoen voordat ze een nationaal elftal mogen representeren. Ondanks deze aanvullende regels van de FIFA blijft er discussie ontstaan over de manier waarop het gebruik van nationaliteit in de voetbalwereld is vormgegeven. Zo vindt Sepp Blatter de nationaliteitsregels die de FIFA hanteert niet streng genoeg en was zijn verwachting in 2011 dat volledige nationale selectie gevuld zouden raken met in het buitenland geboren spelers.

Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat de zorgen van Sepp Blatter genuanceerd dienen te worden. Hoewel er een toename in het percentage spelers met een migratieachtergrond is te zien door de geschiedenis van de Europese kampioenschappen, laten de cijfers zien dat in de nabije toekomst geen volledige nationale elftallen zullen bestaan uit in het buitenland geboren spelers. De selectie met het hoogste percentage spelers met een migratieachtergrond in het gehele onderzoek is, namelijk de nationale selectie van Zwitserland in 2016. In deze selectie waren 34,8% van de spelers geboren in het buitenland. Hoewel dit een behoorlijk percentage is, is dit nog verre van een volledig elftal. Daarnaast moet in acht worden genomen dat Zwitserland relatief gezien een uitzondering op de regel is. Wat de cijfers van dit onderzoek namelijk laten zien is dat gemiddeld 9,9% van de spelers geboren is in het buitenland. Dit betekent ongeveer één speler per elftal, en twee spelers per nationale selectie.

Wanneer we de cijfers van dit onderzoek, die de gemiddelde percentages spelers met een migratieachtergrond over de gehele geschiedenis van de Europese kampioenschappen in kaart brengen, vergelijken met de cijfers van het onderzoek van Van Campenhout, die de gemiddelde percentages spelers met een migratieachtergrond over de gehele geschiedenis van de wereldkampioenschappen in kaart brengt, zien we dat de cijfers volgens de *foreign-born* methode dicht bij elkaar liggen. Zo is het Europese gemiddelde percentage 9,9%, terwijl het globale gemiddelde percentage ongeveer 10% is. De uitkomsten van dit onderzoek komen bij gebruik van de *foreign-born* methode dus overeen met de uitkomsten van het onderzoek van Van Campenhout, oftewel het gemiddelde aantal spelers met een migratieachtergrond volgens de *foreign-born* methode is op een Europese schaal vrijwel gelijk aan de cijfers op een globale schaal. Dit is echter niet het geval wanneer we de uitkomsten van de *context-nationality* methode gebruiken. Zo is het gemiddelde percentage spelers met een migratieachtergrond volgens de *context-nationality* methode over de gehele geschiedenis van de Europese kampioenschappen (1960-2016) ongeveer 6,4%. Wanneer we dit vergelijken met het gemiddelde percentage spelers met een migratieachtergrond volgens de *context-nationality* methode over de gehele geschiedenis van de wereldkampioenschappen (1930-2018), dat rond de 3% ligt, zien we dat het Europese gemiddelde volgens de *context-nationality* methode aanzienlijk hoger ligt dan het globale gemiddelde. Hiervoor kunnen drie mogelijke oorzaken aangewezen worden. Allereerst lijkt de verandering in de voornaamste bestemming van migratie in de

tweede helft van de twintigste eeuw een belangrijke oorzaak hiervoor te zijn. Waar het voor de Tweede Wereldoorlog veelal Europeanen waren, die migreerden naar andere delen van de wereld, daar werd Europa de nieuwe populaire bestemming voor migranten in de tweede helft van de twintigste eeuw. De voornaamste oorzaken hiervoor lijken dekolonisatie, dat post-koloniale migratie ten gevolgen had, en de vraag naar goedkope arbeidskrachten in Europa, wat er voor zorgde dat er veel arbeidsmigranten richting Europa kwamen. De tweede oorzaak voor het verschil tussen het Europese gemiddelde en het globale gemiddelde lijkt te liggen in de geschiedenis van de kampioenschappen zelf. Zo werd het eerste wereldkampioenschap al gespeeld in 1930, terwijl het eerste Europese Kampioenschap pas gespeeld werd in 1960. Aangezien de percentages spelers met een migratieachtergrond door de jaren heen toe zijn genomen, is er voor de globale cijfers een periode van dertig jaar, tussen 1930 en 1960, die de cijfers relatief gezien enigszins laat dalen, hetgeen een tweede factor kan zijn in het verschil tussen de Europese cijfers en de globale cijfers. De laatste factor voor dit verschil zouden de gekozen landen kunnen zijn. Hoewel dit de landen zijn met veel deelnames aan de Europese kampioenschappen, zou het mogelijk zijn dat bij een keuze voor andere landen of een onderzoek naar alle landen er een lager of hoger Europees gemiddelde uitkomt. Echter zal dit niet resulteren in een andere conclusie, omdat de 6.4% (Europees gemiddelde) zodanig boven de 3% (globaal gemiddelde) ligt, dat de toevoeging van andere Europese landen niet zal resulteren in een gemiddelde onder de 3%.

Deze gemiddelden zeggen echter niets over de veranderingen van het percentage spelers met een migratieachtergrond door de tijd heen. Door de tijd heen is een duidelijke verandering te zien, namelijk een toename in de percentages spelers met een migratieachtergrond, zoals ook de verwachting was. Deze toename begint in de jaren '80 van de twintigste eeuw vorm te krijgen en kent zijn piek in 2008 met 20,7%. Dat deze toename stopte in 2008 en er een daling was in 2012, lag echter niet in de lijn der verwachting. Voor deze daling in 2012 zijn twee mogelijke oorzaken, namelijk een afname in het gemiddelde percentage spelers met een migratieachtergrond per land of het ontbreken van Zwitserland op het Europees kampioenschap van 2012. Een duidelijke verklaring voor de eerste mogelijkheid is er niet, aangezien de migratiecijfers in deze tijd niet plotseling afnemen. De uitspraken van Sepp Blatter in 2011 zouden een mogelijke verklaring kunnen zijn voor nationale bonden, om de voorkeur te geven aan spelers zonder migratieachtergrond, echter lijkt dit niet erg aannemelijk. De tweede mogelijke oorzaak is makkelijker te onderbouwen, zo is Zwitserland namelijk een land met een hoog percentage spelers met een migratieachtergrond, hetgeen er voor zorgt dat het Europese gemiddelde afneemt wanneer Zwitserland niet aanwezig is op een Europees kampioenschap.

Ten slotte lijkt de toename in het aantal spelers met een migratieachtergrond helemaal niet de aanleiding voor de debatten over de nationale identiteit van nationale elftallen te zijn. Zo blijkt uit de debatten omtrent de nationale identiteit van de nationale elftallen, dat deze debatten veel meer

gaan om spelers met een andere afkomst, dan om spelers met een migratieachtergrond. Zo zijn er in Nederland bijvoorbeeld geen debatten over Luuk de Jong, een speler die niet in Nederland geboren is, maar wel ouders heeft van Nederlandse afkomst. Terwijl er in Duitsland wel debatten zijn over Mesut Özil, een speler die wel in Duitsland geboren is en zelfs een derde generatie migrant is. De debatten gaan over het feit dat Özil van Turkse afkomst is, het feit dat hij en zijn ouders geboren zijn in Duitsland lijkt er niet toe te doen. Het is één van de vele voorbeelden waaruit blijkt dat afkomst een grotere rol speelt dan het land van geboorte bij de debatten over de nationale identiteit van nationale selecties.

Alles bij elkaar lijkt het formuleren van een antwoord op de onderzoeksvraag: 'In hoeverre is het aantal spelers met een migratieachtergrond door de geschiedenis van de Europese kampioenschappen (1960-2016) voetbal afgenomen, gelijk gebleven of toegenomen en welke factoren verklaren deze verandering?', een makkelijke taak. Zo valt er een toename te zien, die voornamelijk plaatsvindt tussen de jaren '80 van de twintigste eeuw en 2008. De oorzaak van deze toename lijkt te liggen in de verschuiving van de globale migratie richting Europa. Echter lijkt deze toename geen connectie te hebben met de debatten omtrent de nationale identiteit van de nationale elftallen. Zo is de afkomst van de spelers de belangrijkste oorzaak voor deze debatten en niet het hebben van een migratieachtergrond. Het feit dat de piek in de percentages spelers met een migratieachtergrond al meer dan een decennium geleden was, zal er dus niet voor zorgen dat de debatten omtrent de nationale identiteit van nationale elftallen ophouden. De toekomst zal uit moeten wijzen hoe deze debatten zich ontwikkelen. Wanneer deze debatten aan zullen houden, zou *olympic citizenship* altijd nog een oplossing kunnen zijn voor de autoritaire op de natie gebaseerde opzet van internationale wedstrijden in de sportwereld. Zo is bij *olympic citizenship* burgerschap niet langer een relatie met de staat waar rechten en plichten op zowel politiek als maatschappelijk vlak bij horen, maar een contract tussen sporter en staat. Op deze manier kan een sporter zelf kiezen welk land hij of zij wilt vertegenwoordigen. Dit zal de autoritaire op de natie gebaseerde opzet van internationale sportwedstrijden enigszins nuanceren, maar aan de andere kant weer de gevoelsmatige verbondenheid van mensen met hun nationale elftal doen verminderen. Hierdoor lijkt mij de beste oplossing om simpelweg te accepteren dat we door eeuwenlange migratie leven in een enorm diverse maatschappij en het nationale voetbalelftal dit in veel gevallen op een prachtige manier weergeeft. Op deze manier vieren we successen met z'n allen en treuren we als geheel bij tegenslagen, wat leidt tot de ultieme kracht van sport, namelijk: het samenbrengen van mensen!

Bibliografie

- "'Jerome sei unser Nachbar" So viel Unterstützung erhält Jerome Boateng." *Kölner Stadt-Anzeiger*, 29 Mei, 2016, <https://www.ksta.de/sport/fussball/-jerome-sei-unser-nachbar--so-viel-unterstuetzung-erhaelt-jerome-boateng-24136802>.
- "AfD-politicus: "Die Mannschaft is niet meer klassiek Duits"." *DeMorgen*, 3 Juni, 2016, <https://www.demorgen.be/nieuws/afd-politicus-die-mannschaft-is-niet-meer-klassiek-duits~b9871e34/?referer=https%3A%2F%2Fnl.search.yahoo.com%2F>.
- "De Deense rechts-conservatieve regering heeft afgelopen jaren relatief meer immigranten toegelaten dan Nederland." *Nu*, 7 november, 2011, <https://www.nu.nl/politiek/2662012/meer-immigratie-denemarken-dan-nederland.html>.
- "Discriminatie," *Woordenboek, Van Dale*, Geraadpleegd op 25 Juni, 2020, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/discriminatie#.Xvh83igzblU>.
- "Marine Le Pen critique le patriotisme de l'équipe de France." *20 minutes France*, 3 Juni, 2010, <https://www.20minutes.fr/sport/575343-20100603-marine-pen-critique-patriotisme-equipe-france>.
- "Racisme," *Woordenboek, Van Dale*, Geraadpleegd op 25 Juni, 2020, <https://www.vandale.nl/gratis-woordenboek/nederlands/betekenis/racisme#.Xvh73CgzblU>.
- "Regular naturalization requirements," *The Swiss Authorities Online, Ch.Ch*, Geraadpleegd op 7 april, 2020, <https://www.ch.ch/en/regular-naturalisation-requirements/>.
- "UEFA tevreden over EK met 24 landen." *Fox Sports*, 20 Juni, 2016, <https://www.foxsports.nl/nieuws/artikel/1259088/uefa-tevreden-over-met-landen#>.
- "Voetbalwereld verliest met Di Stéfano (88) een legende." *volkskrant*, 7 Juli 2014, <https://www.volkskrant.nl/sport/voetbalwereld-verliest-met-di-stefano-88-een-legende~bc6afa03/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.nl%2F>.
- Abels, Romana. "Het regeerakkoord in Denemarken is links en anti-migratie." *Trouw*, 26 juni, 2019, <https://www.trouw.nl/buitenland/het-regeerakkoord-in-denemarken-is-links-en-anti-migratie~ba5a99ed/>.
- Aisch, Gregor. et al, "How France Voted," *New York Times*, 7 mei, 2017, <https://www.nytimes.com/interactive/2017/05/07/world/europe/france-election-results-maps.html>.
- Anderson, Benedict. *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. New York: Verso, 2006.

- Blake, Charles. "Citizenship, Law and the State: The British Nationality Act 1981." *The Modern Law Review* 45, no. 2 (1982): 179-197.
- Bryant, Tom. "Mesut Özil walk away from Germany team citing 'racism and disrespect'." *The Guardian*, 23 Juli, 2018, <https://www.theguardian.com/football/2018/jul/22/mesut-ozil-retires-german-national-team-discrimination>.
- Cesarani, David, et al. *Citizenship, Nationality, and Migration in Europe*. Londen: Routledge, 1996.
- Cooper, Frederick. *Citizenship, Inequality and Difference*. New Jersey: Princeton University Press, 2018.
- De Haas, Hein. "Zeven mythes over migratie." *Inaugurele rede* (2014).
- Etzioni, Amitai. "Citizenship in a communitarian perspective." *Ethnicities* 11 (2011): 336-349.
- Faist, Thomas. *Dual citizenship in Europe*. Hampshire: Ashgate Publishing, 2007.
- Fassin, Didier, en Sarah Mazouz. "What is it to become French? Naturalization as a republican rite of institution." *Revue française de sociologie* 50 (2009): 37-64.
- Fulbrook, Mary. "Germany for the Germans? Citizenship and Nationality in a Divided Nation." In *Citizenship Nationality and Migration in Europe*, edited by David Cesarani, 88-105. Londen: Routledge, 1996.
- Grever, Maria, en Kees Ribbens. *Nationale identiteit en meervoudig verleden*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007.
- Groeneveld, Josh. "We Watched Germany Crash Out Of The World Cup With A Far-Right Politician." *Huffpost*, 29 Juni, 2018, https://www.huffpost.com/entry/germany-world-cup-ozil-far-right-afd_n_5b3677c7e4b0f3c221a094d4?geh&gucounter=1.
- Gross, Dominique. "Immigration Policy and Foreign Population in Switzerland," *World Bank Policy Research Paper* 3853 (2006): 1-57.
- Hall, Courtney D. "Fishing for All-Stars in a Time of Global Free Agency: Understanding FIFA Eligibility Rules and the Impact on the U.S. Men's National Team." *Marquette Sports Law Review* 23, Vol. 1 (2012): 190-209.
- Hall, Stuart. "Introduction: Who Needs 'Identity'?" *Questions of Cultural Identity*, DOI: <http://dx.doi.org/10.4135/9781446221907.n1>.
- Hansen, Randell. *Citizenship and Immigration in Postwar Britain: The Institutional Origins of a Multicultural Nation*. Oxford: Oxford University Press, 2000.
- Heijs, Eric. *Van vreemdeling tot Nederlander: De verlening van het Nederlanderschap aan vreemdelingen 1813-1992*. Amsterdam: het Spinhuis, 1995.
- Hobsbawm, Eric. *Nations and Nationalism since 1780: Programme, Myth, Reality*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.

- Hollinger, David A. "National Culture and Communities of Descent." *Reviews in American History* 26, no. 1 (1998): 312-328.
- Irish, John. "French racism cost me Euro 2016 spot, says Benzema." *Reuters*, 1 Juni, 2016, <https://uk.reuters.com/article/uk-soccer-euro-fra-racism/french-racism-cost-me-euro-2016-spot-says-benzema-idUKKCN0YN4AW>.
- Jansen, Joost, et al. "Nationality swapping in the Olympic field: towards the marketization of citizenship?." *Citizenship Studies* No. 22 (2018): 523-539, DOI: 10.1080/13621025.2018.1477921.
- Kamper, Mitchell. "Database: Voetballers met een Migratieachtergrond, EK 1960-2016,"
- Kokobobo, Ani. "For Albanians, it's not just an eagle. Here's the deeper story on those World Cup fines." *The Washington Post*, 2 Juni, 2018, <https://www.washingtonpost.com/news/monkey-cage/wp/2018/07/02/for-albanians-its-not-just-an-eagle-heres-the-deeper-story-those-world-cup-fines/>.
- Koopmans, Ruud en Hanspeter Kreisi. "Citizenship, National Identity and the Mobilisation of the Extreme Right. A Comparison of France, Germany, the Netherlands and Switzerland." *Wissenschaftszentrum Berlin* (1997): 1-19.
- Kuper, Simon. *Mannen van de bal. Portretten van de schelmen, genieën, artiesten en krachtpatsers die het wereldtoneel van het voetbal domineren*. Amsterdam: Nieuw Amsterdam, 2014.
- Manga, Gabriel Luis. "Switzerland's team challenges Europe's anti-immigrant feeling." *Al Jazeera*, 19 juni, 2014, <http://america.aljazeera.com/articles/2014/6/19/switzerland-immigrantssoccer.html>.
- Marks, Darren. "Team GB: United or Untied? Contemporary Nationalism, National Identity and British Olympic Football Teams at London 2012." *Doctoral Thesis* (2010: Loughborough University).
- Mittag, Jürgen. Legrand, Benjamin. "Towards a Europeanization of football? Historical phases in the evolution of the UEFA European Football Championship." *Soccer & Society* 11, no. 6, 709-722.
- Nienaber, Michael. "Chocolate bar wrappers ignite German row over racism." *Reuters*, 25 Mei, 2016, <https://uk.reuters.com/article/uk-soccer-euro-germany-chocolate/chocolate-bar-wrappers-ignite-german-row-over-racism-idUKKCN0YG25D>.
- Oonk, Gijsbert. "Who Are We Actually Cheering On?," 18 Oktober, 2019. <http://hdl.handle.net/1765/123010>.

- Rijksoverheid. "Dubbele Nationaliteit," Nederlandse Nationaliteit, Geraadpleegd op 25 Maart, 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/dubbele-nationaliteit>.
- Rijksoverheid. "Nederlander worden," Nederlandse Nationaliteit, Geraadpleegd op 21 Maart, 2020, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/nederlandse-nationaliteit/nederlander-worden>.
- Robins-Early, Nick. Clavel, Geoffroy. "For First Time In 20 Years, No French Political Party Attacked The National Team's Diversity." *Huffpost*, 16 Juni, 2018, https://www.huffpost.com/entry/france-world-cup-diversity-symbolism_n_5b4c62e5e4b022fdcc5b04a6?guce_referrer=aHR0cHM6Ly93d3cuZ29vZ2xllm5slw&guce_referrer_sig=AQAAAIhU6yON84EDAT5B_1kkgNhjPKxNMczINmfJOpVbZ-NxNNpoCAFsf0p9O4IX3iuQzH9aKIJipkPSuDng8w7VKRw_8tZsjmvQ6vWSb_nDrFO6igKpGAMjp98OJAiezrriPCb_xvzsNPXAK6-Gm8bQH4NMIjA3i6w2epBhs4R7DSa&gucounter=2.
- Ryter, Mikkel. "'The Family of Denmark' and 'the Aliens': Kinship Images in Danish Integration Politics." *Ethnos* 75 (2010): 301-322.
- Schinkel, Willem, en Friso van Houdt. "Aspecten Van Burgerschap. Een Historische Analyse Van De Transformaties Van Het Burgerschaftsconcept in Nederland." *Beleid & Maatschappij* 36, no. 1 (Januari 2009): 50-58.
- Shachar, Ayelet. "Picking Winners: Olympic Citizenship and the Global Race for Talent." *Immigration and Nationality Law Review* 32 (2011): 2088-2139.
- Smith, Andrian, en Dilwyn Porter, et al. *Sport and National Identity in the Post-War World*. New York: Routledge, 2004.
- Smith, Anthony D. "National Identity and the Idea of European Unity." *International Affairs* 68, no. 1 (1992): 55-76.
- Spiro, Peter "The End of Olympic Nationality." *Temple University Legal Studies* No. 2011-30 (2011): 478-496.
- Spiro, Peter J. "Dual citizenship as human right." *International Journal of Constitutional Law* No. 41 (2009): 111-130.
- Storey, David. "National allegiance and sporting citizenship: identity choices of 'African' footballers." *Sport in Society* No. 23 (2020): 129-141.
- Van Campenhout, Gijs, and Jacco van Sterkenburg, and Gijsbert Oonk. "Who Counts as a Migrant Footballer? A Critical Reflection and Alternative Approach to Migrant Football Players on National Teams at the World Cup, 1930–2018." *The International Journal of the History of Sport* 35, no. 11 (2018): 1071-1090.

- Waldron, Travis. "Switzerland's World Cup Team Sits At The Heart Of Europe's National Identity Panic," *Huffpost*, 27 Juni, 2018, https://www.huffpost.com/entry/switzerland-granit-xhaka-xherdan-shaqiri-immigrants_n_5b33eba4e4b0b5e692f3dded?guccounter=1.
- Wickström, Mats. "Nordic brothers before strange others: pan-national boundary making in the post-war naturalization policies of the Nordic countries." *Ethnic and Racial Studies* No. 40 (2016): 675-693.
- Witzig, Richard. *The Global Art of Soccer*. New Orleans: CusiBoy Publishing, 2006.

Keywords: Migratie, Migrant, Voetbal, Nationaliteit, Nationale Identiteit, Burgerschap, Sport, FIFA, Europese kampioenschappen, Naturalisatie.

Abstract

In dit onderzoek wordt de ontwikkeling in het aantal voetballers met een migratieachtergrond op de Europese kampioenschappen (1960-2016) in kaart gebracht. In recente jaren zijn er namelijk veel discussies ontstaan over de nationale identiteit van nationale voetbalelftallen. Het dragen van de kleuren van een land en het zingen van het volkslied zijn namelijk belangrijke nationale symbolen van landen. Om het verband tussen enerzijds het hebben van een migratieachtergrond en anderzijds de debatten omtrent nationale identiteit in kaart te brengen, moeten een aantal factoren worden meegewogen. In dit onderzoek zal er ingegaan worden op de rol van de FIFA, het naturalisatiebeleid van de verschillende landen, de ontwikkeling in aantallen spelers met een migratieachtergrond en de belangrijkste debatten over nationale identiteit in nationale voetbalelftallen.

De onderzoeksresultaten wijzen erop dat het percentage spelers die geboren zijn in een ander land, dan het land dat ze representeren in Europa gemiddeld rond de 10% ligt. Dit is vergelijkbaar met het gemiddelde op een globale schaal. Echter moeten deze percentages gecorrigeerd worden aan de hand van veranderingen in geografische grenzen, koloniale relaties en nationaliteit. Wanneer dit gedaan is blijkt uit de cijfers dat een ruime 6% van de spelers een migratieachtergrond heeft op een Europese schaal, terwijl dit op een globale schaal 3% is. Het feit dat Europa sinds de Tweede Wereldoorlog de voornaamste bestemming van migratie is geworden, door dekolonisatie en arbeidsmigratie, lijkt hiervoor de voornaamste oorzaak. Daarnaast blijkt uit de cijfers dat er een toename in het aantal spelers met een migratieachtergrond is door de jaren heen en dat er enorme verschillen zijn in de percentages tussen de verschillende landen. In de landen met een hoger aantal spelers met een migratieachtergrond spelen de debatten omtrent nationale identiteit meer dan in de landen met een lager aantal spelers met een migratieachtergrond. Het lijkt daarom een simpele conclusie, dat het

hebben van een migratieachtergrond de oorzaak is voor deze debatten. Echter is dit niet het geval, aangezien uit de debatten duidelijk wordt dat deze debatten veelal gaan om de afkomst van spelers en niet om het feit of de speler in een ander land geboren is of niet. Verder lijkt de tendens dat deze debatten meer spelen bij slechte resultaten. Zo worden succesvolle elftallen met een hoge diversiteit gezien als symbolen voor geslaagd multiculturalisme, terwijl de spelers met een andere afkomst bij tegenvallende resultaten veelal als eerste worden aangewezen als schuldige.